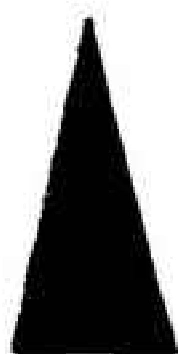

JOSEF NESVADBA

IDIOTUL DIN XEENEMUENDE

EDITURA TINERETULUI

Titlul original al volumelor după care s-a alcătuit ediţia în limba română:
© EINSTEINŮV MOZEK
Mladá fronta. Praha 1960
© POSLEDNÍ CESTY KAPITÁNA NEMA
Státní nakladatelství dětské knihy, 1965

JOSEF
NESVADBA

idiotul din xeenemuende

ÎN ROMÂNEȘTE DE
SANDA APOSTOLESCU

EDITURA TINERETULUI

Desenul
copertei:
HENRY
MAVRODIN

formula chimică a destinului

Stein era infirmier la sala de nașteri a spitalului dintr-un oraș balnear din Cehia de nord. L-am întîlnit la scurt timp după cel de-al doilea război mondial, cînd m-au transferat la farmacia spitalului respectiv. Stein nu se pricepea numai la îngrijirea bolnavilor, ci și la prepararea medicamentelor, așa că mă ajuta. Aveam mare nevoie de el, căci farmacistul transferat aproape că golise depozitul de chimicale. Stein se ocupa mai ales de laborator, mă vizita după orele de serviciu și rămînea cu mine pînă noaptea tîrziu. O abnegație demnă de toată lauda. Îi eram recunoscător. Aproape că ne împrieteniserăm. Așa se face că am început să mă interesez de soarta lui.

Înainte fusese corist la operetă. S-a angajat la spital abia după ce l-au dat afară. Avea un post prost plătit, pe care nu-l voia nimeni. Obligația infirmierului era să ducă femeile care urmau să nască, pe targă sau în brațe, de la ambulanță la lift, de la lift în sala de nașteri, să le schimbe poziția în timpul operațiilor și să pună în funcțiune tuburile de oxigen, să aducă medicamentele și să aibă grijă de lenjeria întregii secții. Nimic interesant, nimic din ce și-ar putea dori să facă un om dotat. Și cu toate astea, se părea că Stein își prețuiește slujba. Niciodată nu se grăbea să plece acasă, petrecea ore întregi în farmacia mea. Nu se grăbea să plece acasă fiindcă trăia singur, iar viața de

societate nu-l prea interesa. Era un om foarte urît. Rareori am văzut un om atît de urît. Nu era vorba despre urîțenia aceea bătătoare la ochi, pe care o observăm de pildă la boxeri și care le interesează atît de mult pe femei, urîțenia brutei sau a celui care caută în toate numai desfătarea. Era o urîțenie mediocră, pe care n-o băga în seamă nimeni, un caz de duzină, nu un Quasimodo. Pe gîtul gros, gușat, stătea un cap buhăit, cu părul rar ; fața albă ca hîrtia îi era acoperită de nenumărați pistrui ; buzele le avea cărnoase și nasul în șa, iar fruntea îngustă, sub ea fiind implantați ochii de un albastru-verzui. Nici ei nu aveau nimic deosebit. Cînd vorbea cu tine, îți fixa pavilionul urechii stîngi, de parcă s-ar fi temut să te privească în față, de parcă i-ar fi fost rușine și de ochii lui. Fiindcă avea un guturai cronic, rebel, respira adesea pe gură, și în asemenea ocazii avea o mutră de idiot. Pînă nu deschidea gura. Abia pe urmă îți dădeai seama ce cultură temeinică posedă, mai ales în domeniul științelor naturii. Dar nu vorbea cu prea multă lume. Eu constituiam o excepție. Deseori îmi era milă de el. Îl invitam la mine. La noi ar fi putut eventual uita de existența lui goală și fără perspective, sau de tragedia care, după cum îmi închipuiam, intervenise cîndva în viața lui. Numai că m-am înșelat.

Deziluzia

Era mai curînd o deziluzie decît o tragedie. Toate le-am aflat într-o seară, cînd l-am găsit la mine în laborator lîngă niște eprubete sparte, un bec Bunsen arzînd în gol, lîngă masa pe care se vărsaseră reactivii.

— Ce-ai pățit ? Am dat fuga la fereastră. El mă privea cu un aer obosit.

— Nimic, nimic... Voi să plece. Nu se putea ține pe picioare. Mi-am dat imediat seama că e beat. Se-nțelege, rezerva mea de alcool pur se micșorase vizibil.

— Mi-ai furat alcoolul...

Se scuză, pretextă o experiență. Asta m-a scos din fire.

— Îți dai seama ce risc eu ? Îți dau voie să faci niște experiențe al căror sens nu-l pricep, mă împrietenesc cu un om fără să-l întreb nimic despre trecutul lui, și el, pînă la urmă, mă fură. Cine știe ce ești în stare să mai faci.

Am vrut să-l dau afară. S-a speriat. Pentru prima oară m-a privit în față. Cu o privire poruncitoare, în care se citea o hotărîre desperată.

— Bine, am să-ți spun tot. Trebuie să mă înțelegi, nu pot trăi fără laborator. Sau n-ai mai trăi dumneata.

Dintr-o dată mi se păru că s-a trezit complet din beție. Pe deasupra mă și amenință ? Dar l-am iertat curînd. Ceea ce făcea era într-adevăr deosebit și foarte important. Ba chiar am gustat și eu din rezervele mele de alcool pur, nici nu mă mai gîndeam să plec acasă, așa de mult mă interesa povestea lui.

Stein nu se numise inițial Stein. Mama lui era celebra cîntăreață D., eroina atîtor romane ieftine. Se bucurase de un uriaș succes mondial cam pe la începutul secolului nostru. Nu se măritase niciodată. Își alesese amanții de ici, de colo, copiii care se nășteau din asemenea legături îi dădea apoi rudelor sau perechilor dispuse să-i crească. Plătea regește. Putea să-și permită, oriunde în lume era binevenită. Orașul Tokio rămăsese uluit de vocea ei. Cîntase la Metropolitan, la Viena, la Berlin. Numai la Praga cînta rar. În primul rînd fiindcă tocmai aici, la începutul carierei, talentul nu îi fusese recunoscut, iar în al doilea rînd fiindcă studiase canto cu o profesoară germană. Îi plăcea să vină din cînd în cînd în Cehia, căci aici se simțea acasă, aici putea să epateze lumea cu toaletele ei ul-

tramoderne, să-şi uluiască bietele ei colege cu echipajele, slugile şi aventurile, de care viaţa modernă a Pragăi, abia renăscută, era destul de săracă. Se zicea că ar avea chiar un mic castel în sudul Cehiei, castel cumpărat de la un iubit nobil ruinat. Aici veni o dată cu un negru şi aici o văzu, la cinsprezece ani, şi Stein, care luase numele celor care îl crescuseră.

Îşi primise fiul sărbătoreşte (atunci bău Stein pentru prima oară şampanie). Nu pomeni nimic despre urîţenia lui, îi spuse doar că seamănă cu bunicul său, a cărui fotografie i-o dădu. Bunicul fusese un fel de negustor, de origine spaniolă, tatăl un cîntăreţ spaniol, mort de mult. Fotografia bunicului o mai păstrează şi azi, iar imaginea mamei sale n-a putut s-o uite, căci poate niciodată nu mai văzuse o femeie atît de frumoasă. Nu-i purtase nicicînd pică, aşa că se comportă frumos toată după-amiaza, cînd la castel sosi o societate nobilă ca să asculte un concert de muzică de cameră, şi izbucni în plîns ascultînd ariile mamei sale. Atunci primise de la ea un sărut, singurul sărut de care îşi amintea, fiindcă de mîngîierile de după naştere nu ne aducem aminte, iar de alăptat fusese alăptat în altă parte. Îi dăduse un sărut, îi umpluse braţele de daruri şi îl gonise înainte de cină, cînd se zice că aveau loc orgiile celebre, care făceau să vuiască toate satele din împrejurimi. La scurt timp după aceea D. plecase din nou în turneu, şi se zvoni că, în Franţa, ar fi avut un copil cu iubitul ei negru. Acesta era un fost puşcaş senegalez, şi cînd D. voise să se despartă de el, aşa cum mai făcuse cu alţii, nu înţelesese moravurile europene şi odată, după repetiţie, îi străpunsese inima cu un pumnal.

Ziarele cehe publicaseră vestea morţii ei pe ultima pagină, cu litere mici, printre alte ştiri din lume, atît de puţin fusese înţeleasă la noi. *Bohemia Austrofilă* însă apăru cu un anunţ mortuar mare, în chenar negru. Mulţi bărbaţi

scriseseră atunci despre arta ei. Ba spectatorii operei germane din Praga umblaseră chiar în doliu toată săptămîna ; în rîndul lor luă naștere un fel de cult al celebrei moarte și ori de cîte ori apărea o nouă interpretă amatoare să-i cînte rolurile, dirijorii de orchestră și cei de cor dădeau semnificativ din cap : Da de unde, nu e nici pe departe ce-a fost D...

Între timp, Stein învățase să cînte cu unul din prietenii mamei sale, care îl cunoscuse și pe tatăl său, spaniolul. Acesta era mai degrabă motivul pentru care și-l luase elev. De stricat, n-avea ce să-i strice, căci cîntul îl predau pe atunci doar cîntăreții, iar teoria muzicii făcea încă parte din domeniul superstițiilor și al descîntecelor. În loc să-i explice elevului principiile artei, bătrînelul maestru îi povestea despre succesele sale la femei și ridica în slăvi talentul mamei lui. În loc să-l facă să exerseze temeinic, voia să obțină dintr-o dată succese de public. Dar Stein nu avea talent, nu avea voce. La premiera în care avea un rol mic, mai că nu l-au fluierat. Poate fiindcă îi văzură fața. Bătrînul profesor nu-l mai primi. Credea că Stein făcuse dinadins așa, ca să nu aibă succes, că nu înghițise ouă crude, nu făcuse gargară cu lapte de capră și exerciții de respirație sub trei pilote, cum îi spusese să facă.

Direcția teatrului l-a anunțat că nu-l angajează. Atîția ani dedicați carierei sale, atîția ani în care voise să-și urmeze mama, ca pînă la urmă să-și dea seama că, o dată cu chipul bunicului, moștenise și talentul acestuia pentru calcule exacte, pedanteria lui, lucruri de care un artist are cea mai puțină nevoie. Începu din nou să studieze științele naturii, care îl preocupaseră în școală, înainte de venirea mamei lui, se apucă din nou de biologie, fiziologie, de anatomie. Dar se apucă mai ales de genetică. Avea motive speciale pentru care voia să afle de ce tocmai el, fiul unei femei celebre și frumoase, se născuse, datorită

unor legi de neînțeles ale naturii, urît și lipsit de talent. Se simțea nedreptățit și era revoltat. De aceea începu să studieze știința eredității.

Obținu un loc de corist la operetă, mai curînd de milă și pentru ca directorul să poată trece pe afișe : apare domnul Stein, fiul celebrei cîntărețe D. Încetul cu încetul, viața ei de scandal începu să fie dată uitării și oamenii simțeau o mîndrie națională văzînd cît de mult e prețuită compatrioata noastră în străinătate. Așa se face că Stein și-a început studiile tîrziu, la vîrsta la care alți oameni ocupă posturi universitare ; învăța pe unde apuca, prin turneele la sate, între două intrări în scenă în costumele din Aida sau Rigoleto, din Olarul sau Mireasa vîndută, învăța prin hanurile de țară, da, chiar și prin grajduri, unde trupa era silită uneori să înnopteze. Avea acum peste cincizeci de ani, și abia cu trei ani în urmă îndrăznise să se prezinte la examenul de infirmier. Poseda însă cunoștințe vaste de genetică. Zicea că are acasă o bibliotecă bogată, mi-a explicat legile caracteristicilor ereditare, a vorbit despre cromozomii din nucleul celulei care determină trăsăturile unei ființe, despre felul în care pot fi influențați, deci despre felul în care problema influențării eredității este problema influențării cromozomilor.

— Crezi că e chiar atît de simplu ? Influențarea eredității ? În toată lumea oamenii au început să mediteze la ceva similar. Dar eu credeam că am găsit soluția. Și am dat medicamentul descoperit de mine unei femei însărcinate... șopti distrus.

— Ce-ai spus ? am sărit eu în sus. Abia atunci am înțeles de ce lucrează la maternitate, de ce ține atîta la un serviciu prost plătit. Nu cumva experimentezi aici ?

— Ea a vrut. A venit la mine și mi s-a plîns. Aștepta al patrulea copil și pînă acum avusese doar fete. Avea acasă trei fete. Bărbatul era furios, voia un moștenitor, a

încercat pentru ultima oară, altfel zicea că o lasă. Atît a chinuit-o, că s-a dus și la o babă s-o ajute. La biserică merge în fiecare dimineață, a fost și în pelerinaj la Sfîntul Munte. Mi-a plîns în brațe, credea că sînt medic. Așa că i-am promis s-o ajut. I-am dat doctoria mea... La sala de nașteri sînt doar două doctorițe, și oamenii vin mereu la mine, cred că sînt cel puțin medic primar. Ba uneori îmi aduc și daruri, pentru o naștere reușită, și nu vor să creadă că au greșit adresa.

— Omule, ai înnebunit...

— Eram convins că i-am dat de rost...

— Determinarea sexului copiilor nenăscuți încă ?

— Sexul contează cel mai puțin. Caracteristicile, înfățișarea, totul. Destinul. Doar nu degeaba mă ocup de problema asta de peste douăzeci de ani. Numai că, după cum mi se pare, nu am reușit încă... Acum poate înțelegi de ce ți-am șterpelit spirtul... Am aprobat din cap. Și i-am turnat. Mi-am turnat și mie. Bănuiam că o să avem neplăceri. Dar nu din cauza alcoolului.

Scandalul

Femeia a venit chiar a doua zi după-amiază. Era exact cum mi-o închipuisem. O gospodină oarecare, venită de undeva din răsăritul Cehiei. Arăta rău, dar era mulțumită.

— Și-a făcut efectul — mi-a spus, după ce mai întîi o asigurasem că Stein vine abia după două ore. Nu pot să-l aștept, transmiteți-i că și-a făcut efectul...

— Iertați-mă — m-am încumetat eu — dar erați abia la începutul lunii a treia...

— Nu mai sînt. Aproape nici nu m-a durut. E un leac minunat. Nu mai aveți ? Știți, pentru o vecină...

— Pentru o vecină ? Nu cumva credeți că aici ne ocupăm de avorturi ?

— Eu n-am de ce să mă plîng. M-a ajutat.

— Parcă voiaţi un băiat.

— Aşa-i. Dar decît o fată, mai bine nimic. Şi doar ştie oricine că nu poţi fi sigur c-o să iasă băiat. Aşa că-mi pare bine că nu mai sînt însărcinată. Şi lui bărbatu-miu îi pare bine. Acum barem o să-şi poată cumpăra motocicletă...

Era fericită, doar puţin cam palidă. Am implorat-o să nu spună nimănui nimic. Ar păţi-o, şi noi o dată cu ea. A fost mai rău decît mă aşteptam.

— Credeţi că sînt vreo proastă ? Nu vreau decît să-i las domnului doctor un plic... Bineînţeles, l-am refuzat. Nici prin gînd nu-mi trece, nu vreau nimic pe gratis, ştiu cît se plăteşte azi pentru o pilulă, iar injecţiile sînt şi mai scumpe... Am asigurat-o că se înşeală, şi că, pentru nimic în lume, nu iau banii. În cele din urmă a lăsat plicul pentru Stein la poartă. I l-au dat cînd s-a întors. Şedeam amîndoi în laborator, îngrijoraţi. Erau doar cîteva sute, dar cine ne-ar fi crezut că nu le-am primit în schimbul unui avort criminal ?

Poate o să se muşamalizeze totul. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu te mai oferi să ajuţi vreo femeie însărcinată. Cine ştie dacă n-ar trebui să renunţi complet...

— Acum ? La doi paşi de ţintă ?

— Ce-ar fi să încerci pe cobai...

— Cobaii cîntă arii de operă ? Au trăsături clasice, părul ca pana corbului şi picioare lungi şi zvelte ? Abia atunci mi-a spus ce pregătea de fapt, ce fel de fiinţă voia să creeze. Fiica lui trebuia să semene cu bunica ei. Voia să-şi influenţeze proprii urmaşi.

— Dar lucrul ăsta e posibil şi fără medicamente. Copiii seamănă cu bunicii lor...

— Cîteodată. Nu vreau să mă bizui pe întîmplare.

— Dar în cazul ăsta experienţa dumitale nu va fi concludentă. Oricine va spune că a fost o întîmplare, că oricum ai fi avut un copil care să semene cu celebra D.

— Nu-ţi face griji din cauza asta. O fac eu să fie concludentă. Numai să-mi reuşească...

Ştiam că mă ostenesc de pomană. Pe omul acesta nu-l putea clinti nimeni din convingerile, din intenţiile lui. Nu îndrăzneam să-i interzic accesul în laboratorul meu, mă cam temeam de el. Într-un fel, îi eram complice şi cred că ar fi fost în stare de orice. Mai degrabă voiam să aflu cum lucrează, cum vrea să intervină în evoluţia embrionului şi în ce lună a sarcinii. Îmi puteam imagina un soi de raze care să influenţeze şi să modifice ţesuturile, dar nu înţelegeam cum vrea să modifice structura lor cu ajutorul unor pilule. Meditînd la toate acestea, am zărit pe masa mea un fir lung de păr negru. De unde apăruse? Îngrijitoarea e căruntă. E clar, Stein mi-a povestit că la acea unică întîlnire, D., în afara fotografiei ei, i-a dat şi un fel de amuletă de argint, în care pusese o buclă din părul ei. Părul acela era singura parte a organismului cîntăreţei, de care dispunea Stein. Şi acum mi-l lăsa din două în două zile pe masa din laborator. Degeaba o certasem pe biata îngrijitoare.

Nu de mult am auzit despre o experienţă care pare să răspundă eforturilor lui Stein. Geneticienii au descoperit acidul desoxiribonucleic. S-a constatat că dacă trecem acidul desoxiribonucleic al unei tulpine de microorganisme în cultura alteia, putem obţine anumite modificări ale eredităţii. Cam aşa cum îşi închipuia Stein. Desigur, pînă în prezent numai la microorganisme. Şi asta la aproape paisprezece ani după şederea mea în regiunea aceea de frontieră. Pe atunci Stein, bănuind parcă că îl urmăresc, a început să se ascundă şi mai tare, a devenit şi mai taciturn. Dar cam

la o săptămînă după aceea a trebuit să vorbească. Şi încă mult...

Ne-am trezit cu vecina pacientei care voise un băiat. L-a recunoscut pe Stein, care tocmai lucra în laborator în pauza de prînz, şi l-a atacat direct.

— Trebuie să-mi daţi pilulele alea. Vă plătesc la fel ca Fanči.

— Care Fanči? Stein nu-şi amintea cu-adevărat. Numai că femeia asta era făcută din alt aluat. Cu jumătate cap mai înaltă decît noi doi, cu umeri de luptătoare, bătu chiar de la început cu pumnul în masă:

— Ia nu vă mai prefaceţi! Credeţi că nu ştiu cum de o duc doctorii aşa de bine? Uite, aici aveţi banii şi daţi-mi doctoria. Eu nu-s măritată şi nu-mi pot permite luxul să am un plod... În zadar am încercat s-o convingem, în zadar am încercat să-i explicăm, în zadar ne-am jurat, a pus banii pe masă şi a început să ne ameninţe: Dacă nu-mi daţi, mă duc la director şi-i spun totul. Puţin îmi pasă dacă o păţeşte şi Fanči, o să fie atentă un timp şi n-o să mai aibă nevoie de doctori. Nu poate căpăta decît o pedeapsă cu suspendare. Pe cînd voi, doctorii...

— Tocmai asta-i, noi nu sîntem doctori... i-am explicat eu, dar degeaba. De fapt am reuşit s-o enervez şi mai tare. Negăm? Facem pe sfinţii? Las' că ne toarnă ea, ca să vedem că nu-i arde de glumă.

Aşa ia sfîrşit cariera tuturor celor care fac chiuretaje. Nu sînt prinşi din cauza unui avort ratat, ci refuză să intervină cînd li se pare prea riscant şi femeile desperate îi toarnă. Mă şi vedeam în faţa directorului. Din fericire, l-au chemat doar pe Stein.

În spital s-a declanşat un scandal uriaş. Femeia şi-a vărsat năduful pe tot drumul de la farmacie pînă la director, adică trecînd pe lîngă pavilionul de boli interne, de copii, contagioase, dermatologie şi ortopedie, unde cu toţii, pa-

cienți și surori, ședeau cu ferestrele larg deschise și se plictiseau. În scurt timp, toată lumea a aflat că doctorul Stein face avorturi.

A fost anchetat de două ori. Fanči însă a negat totul. Furtuna a durat două săptămîni. În sala de nașteri, se înțelege, nu s-a mai întors. A trebuit să treacă la secția de boli de piele, lucru care pe vremea aceea, în spital, era considerat o culme a degradării. Pe de o parte fiindcă șeful surd al acestei secții se pricepea mai degrabă la vinuri decît la diagnostice, și pe de alta fiindcă nu-ți trebuia nici măcar o calificare de soră ca să-i vopsești pe pacienți cu diferite culori și să-i ungi cu diferite creme. Îmi părea rău pentru colegul meu. Îi eram recunoscător că nu mă amestecase în toată afacerea asta. Voiam să-l încurajez într-un fel. Numai că el nu avea nevoie de încurajare.

— Nu mai vin la laborator — mi-a spus într-o zi. Munca mea s-a terminat.

— Cu succes ? am întrebat.

— Om vedea.

— Cum vrei să-ți continui experiențele la dermatologie ?

— Oi găsi eu ceva... zîmbi misterios. Am observat că se bărbierise cu deosebită grijă. Parcă mirosea și a colonie.

Junele-prim

Mult timp n-am mai auzit nimic despre Stein. Ne întîlneam din cînd în cînd la ședințe, ne salutam din mers sau schimbam cîteva întrebări convenționale. Căpătasem locuință în oraș, îmi adusesem nevasta și copiii, aveam o groază de probleme, căci locuința nu era prea confortabilă, iar nevasta mea destul de pretențioasă. Pe băiatul cel mare nici nu l-am recunoscut ; ajunsese la vîrsta pubertății

și în ultima vreme semăna atît de bine cu vărul meu din Plzeň, încît aproape că-mi era antipatic. În copilărie mă băteam tot timpul cu vărul acela și uite că acum îl am, într-o ediție nouă, chiar la mine în casă. Parc-aș fi găsit în cuibul meu un pui de cuc. Cînd îmi vedeam băiatul mergînd îngîndurat prin cameră, legănîndu-se pe picioarele lui plate, întocmai ca vărul meu, pe vremuri, îmi aminteam de Stein. Eu am avut întotdeauna bolta piciorului înaltă, piciorul frumos arcuit, în tinerețe participasem la concursuri de sărituri în lungime. Fiul meu atlet n-o să ajungă, asta-i sigur. Bine că nu seamănă cu fratele nevestii-mi, antipatic și sașiu. Zău așa, îmi ziceam că dacă lui Stein îi reușește experiența, ajunge binefăcătorul omenirii. Poate că după aia încerc și eu să mai am un urmaș, care, desigur, să-mi semene leit și să reușească în viață tot ce n-am reușit eu. L-aș învăța, l-aș feri de capcane și de primejdii. Ar avea picioarele la fel de arcuite ca și mine și ar cîștiga pentatlonul la olimpiadă. Ar fi singurul copil de care m-aș bucura cu adevărat, căci ar fi aidoma mie, nu ar vrea, în locul științelor naturii, să urmeze limbi străine, ca băiatul meu cel mare, sau în locul atletismului baletul, ca fiica mea. Sînt un străin în propria mea casă, iar adevăratul meu urmaș, leit mie, se va naște cine știe unde, la cine știe cine din familia noastră și nu se va înțelege cu ei, întocmai ca mine acum. Stein are dreptate, îi țin pumnii.

Stein se schimbase foarte mult. Curînd, toată lumea din spital nu vorbea decît despre asta. Începuse să se îmbrace la cel mai bun croitor din oraș. Se tundea în fiecare săptămînă și își cumpărase cravate noi. Tot spitalul zicea că face chiuretaje și că se umpluse de bani. Oamenii veneau și la mine să mă întrebe dacă e adevărat.

— Știm că sînteți prieteni... ziceau, făcîndu-mi cu ochiul. Cîteva femei care lucrau în spital au venit la mine să le

recomand lui Stein. Tocmai atunci avusese loc procesul dentistului din localitate, care făcea chiuretaje pe scaunul stomatologic. I-au dat cinci ani fără suspendare, fiindcă o femeie fusese gata să moară din cauza hemoragiei. Nu voiam să fiu amestecat într-o afacere ca asta. M-am hotărît să vorbesc cu Stein. Dar nu era un lucru prea ușor. Și la serviciu era altul. Înainte fusese conștiincios, aproape pedant, acum își făcea treaba de mîntuială, stătea în secție doar dimineața, și după-masă scornea tot felul de pretexte ca să plece din spital. Șeful lui începuse să se plîngă.

— Eu nu sînt un zbir, bolile de piele cer să fii răbdător și tolerant, dar asta-i prea de tot. Dacă domnul Stein nu se schimbă, îl anunț pe director. Ar trebui să-i vorbești — spuse. Am bîiguit, ca de obicei, că de fapt nici nu-l cunosc prea bine și că tot spitalul mă consideră pe nedrept prietenul lui. Nu m-a crezut, ca de altfel toți ceilalți. Gîndeau că ne-am șmecherit atît de tare, încît lucrăm pe ascuns și de aceea nu vrem să se știe că ne cunoaștem. M-am dus acasă la Stein. Locuia într-un cartier îngrozitor, în curs de demolare. Aflat chiar în centrul orașului, era un cartier cu străzi înguste și întortocheate, focar de boli și vicii, iar după război puțini erau aceia care rămăseseră să locuiască în el. Casele, construite poate în evul mediu, nu aveau nici canalizare, nici apă, iar gunoiul se depozita în curte. Nu mai rămăseseră decît cîțiva locatari. Și Stein.

Am ciocănit îndelung la ușa mansardei lui. Nu avea nici sonerie, nici carte de vizită, cineva îi mîzgălise cu creta numele pe ușă.

— Domnul Stein nu e acasă — se auzi o voce de la parter. Strigase o femeie bătrînă, cocîrjată, aidoma vrăjitoarelor din basme. În ultima vreme domnul Stein nu mai stă de loc acasă. Merge pe la chefuri, se întoarce

după miezul nopții. Dar nu singur... zîmbi veninoasă. În fiecare zi cu alta...

Unde s-o fi dus ? Pe atunci în oraș existau doar trei localuri de noapte, cu toate că se zice că înainte de război în fiecare a doua casă existase cîte un bar, ba chiar avusese loc un spectacol în care apăreau negrese goale, sosite direct de la Paris. Veneau aici să-și cheltuiască banii magnații cărbunelui din împrejurimi, din acele locuri prea puțin pitorești, față de care orașul era, de fapt, un fel de oază, o stațiune balneară în al cărei efect terapeutic nu credea nimeni. Deci, după război, doar trei din fostele localuri supraviețuiseră. Barul din piață, de la hotelul *La primărie*, al doilea bar, situat la etajul întîi al unei case moderne, celebru prin aceea că portarul boxer arunca bețivii scandalagii prin fereastră, direct pe pavaj, și al treilea, particular încă, din subsolul unei căsuțe de la periferie, în care se adunau ultimele rămășițe ale lumii interlope din oraș — veneau aici de ani de zile — și ultimele rămășițe ale așa-numitei lumi bune — frecventau ostentativ localul, ca să arate că-i preferă pe particulari. Acolo l-am găsit. În mijlocul fetelor. În jurul lui se aflau trei. Nu-mi dau seama cît putea să-l coste, fiindcă și prostituatele erau pe cale de dispariție și prețul lor crescuse din cauza aceasta. Una dintre ele corespundea descrierii : era înaltă, smeadă, cu părul ca pana corbului și cu profil grecesc, numai picioarele nu le avea lungi, și era foarte lată în șolduri, de fapt grasă. Nu pot să vă spun ce surprins am fost cînd am recunoscut-o în ea pe femeia care ne reclamase directorului. N-am îndrăznit să mă așez lîngă ei, și Stein s-a făcut că nu mă vede. Se ocupa doar de femeia aceea cu părul negru și de tovarășa ei, care era și mai grasă. M-am așezat la bar, de unde îi puteam urmări într-o oglindă. După miezul nopții s-au ridicat, de fapt doar Stein și femeia cu părul ca pana corbului. N-aș fi crezut

niciodată să ajungă prieteni. Stein făcu plata, o conduse spre ușă și puse să i se cheme un taxi. În tot orașul, pe vremea aceea, nu existau decît trei taxiuri foarte scumpe. În mine începu să încolțească bănuiala. De unde avea atîția bani acest cîntăreț ratat, acest infirmier ? I-am urmat pe jos. Am ajuns în fața casei sale cam după o oră ; nu era încuiat. Tovarășa lui tocmai pleca. Se mai opri pe scări să-și prindă o jartieră. Stein își luă politicos rămas bun. Mi-am așezat piciorul între prag și ușă.

— Trebuie să-ți vorbesc, domnule Stein... Acum nu mă putea goni. Femeia mă întrebă dacă nu cumva eram gelos și dispăru chicotind echivoc. Stein nici nu mă invită în casă. Tot ce am putut să observ e că înăuntru nu avea mai nimic ; doar trei saltele puse direct pe podea și o masă cu un scaun lîngă fereastră ; pe masă se aflau borcane cu fetusuri umane, în diferite faze de dezvoltare, așa cum le obținem la întreruperile de sarcini. Erau groaznic de macerate și mi-au făcut o impresie ciudată — această unică podoabă în fenol nu dădea camerei un surplus de intimitate. Îți dai seama ce faci ? am început eu. Dar mi-o tăie scurt. N-aveam de ce să-mi vîr nasul în treburile altora. Nu mă amestecase atunci, cînd cu ancheta la director. Tot ce face, face pe propria lui răspundere. Nu-i treaba mea. Eu să-mi văd de ale mele.

— Nu uita că mi-ai mărturisit...

Izbucni în rîs. Nu cumva crezusem toate prostiile alea, spuse la beție ? Născocise totul ca să se scuze, ca să motiveze de ce îmi băuse alcoolul. Doar nu-l luasem în serios ? Și mă împinse pe ușă afară.

În fața casei am întîlnit-o iar pe femeia aceea. Strada era atît de îngustă, încît am fost siliți să trecem foarte aproape unul de celălalt. Abia atunci mi-am dat seama că e altă femeie, mult mai zveltă, cu părul blond. Trecu iute pe lîngă mine, cu capul întors într-o parte, de parcă i-ar

fi fost rușine. A trebuit să mă țin de zid ca să nu cad. Era soția directorului nostru ! Fără să mă uit nici în dreapta, nici în stînga, am mers înainte și am auzit în urma mea scîrțîitul cunoscut al ușii lui Stein. Cu siguranță nu mergea la baba de la parter.

Asta zic și eu surpriză ! Una dintre doamnele de frunte ale orașului și prostituata de la bar. Ce-i drept, au ceva comun. Trebuie să găsesc imediat o fotografie a cîntăreței D. Poate au una la biblioteca municipală. Să aibă oare o sosire în orașul nostru ? Cum Dumnezeu le-o fi cucerit ? Doar nevasta directorului nu se lasă plătită, și bani ca să-i facă ei cadouri n-are de unde să scoată. Ce-i drept, tînără nu mai e, dar aici are de unde alege. De ce s-a oprit tocmai la pocitura asta cu fața ca brînza de vaci ? Femeile sînt un mister. Îl cam invidiam pe Stein. Atunci, nu-i înțelegeam încă planurile.

Experiența

La o săptămînă după aceea, m-am trezit în farmacie cu fata directorului, o frumusețe de fată, cam de 17 ani. Am înțeles imediat totul. Corespundea descrierii lui Stein, doar năsucul îl avea ușor în vînt, era adorabilă.

— Vă rog, domnișoară, explicați-mi ce v-a atras la el ? Cu ce v-a fermecat ? Un bărbat de cincizeci de ani. Ar fi putut să vă fie bunic.

— Mi-a fost milă de el... începu să plîngă fata. Și mi-a promis că mă ia de nevastă, voia să avem un copil...

Deodată am înțeles totul.

— Dar cînd i-am spus mamei, s-a supărat grozav, și-a ieșit complet din minți, m-a bătut cu gîrbaciul. Am fugit de acasă. Nu mă mai întorc...

— Și tata ? am oftat. Directorul spitalului era medic primar la ortopedie. Zilnic, la operații, trebuia să tragă

de oase și de mușchi, o muncă fizică istovitoare. Ortopediștii sînt oameni puternici. Și doar știam cu toții cît e de sever.

— Tata m-ar omorî — spuse. Exagera, ca toți tinerii. Trebuie să-l găsesc pe domnul Stein.

— Nu-i așa greu. E la dermatologie.

— Tocmai că nu e. De-aia v-am căutat. Azi n-a venit la serviciu.

— Nu e acasă ?

— Nu îndrăznesc să mă duc la el acasă. Mama a alergat într-acolo de cum i-am spus...

M-am dus eu în locul ei. Dar pe Stein nu l-am găsit. La el acasă nu era decît doamna directoare, care forțase ușa.

— Și mie îmi era așa milă de el... se indignă doamna directoare. Credeam că are nevoie de ocrotire, de protecție. Netrebnicul. Poți să-i transmiți c-am să-l găsesc eu, oriunde ar fi. Nu scapă el... Părea scoasă din minți, bătea din picior, scrîșnea din dinți. Cine s-ar fi gîndit la o înșelăciune ca asta.

Mi-am amintit de toată povestea cam la șapte luni după aceea, cînd bruneta din localul de noapte a născut în maternitatea noastră. Am fost pe ascuns să-i văd copilul. Dar nou-născuții nu se deosebesc între ei ; era o fetiță de trei kilograme patruzeci, cu un puf negru pe cap. Urla la fel cu toți ceilalți. Urla, sugea și dormea, alt talent, pentru moment, nu puteai observa. La scurt timp după aceea mama ei s-a mutat din oraș, iar eu am fost transferat. Tot ce-mi aduc aminte e că și femeia asta își motiva la fel ca celelalte relațiile cu Stein :

— Era îngrozitor de urît, mi-a fost milă de el. Credeam că nu are nici o femeie, că poate n-a avut niciodată. Așa că am vrut să-i fac o bucurie. Și îmi pare bine. Fetița mea e cea mai frumoasă dintre toate. Și privi spre celelalte

mame. N-am observat nici un semn de frumusețe la pruncul ei.

Au trecut de atunci aproape paisprezece ani. Stein nu și-a publicat nicăieri rezultatele (nu a spus nimănui nimic despre experimentul său), de parcă l-ar fi înghițit pămîntul. Nu mă mai gîndeam de mult la planurile lui, aveam și așa destul de lucru. Pînă de curînd cînd, din pură întîmplare, am găsit pe masă, la frizer, o revistă de muzică. Pe ultima pagină se afla o notă scurtă despre un concurs de canto pentru copii. La categoria celor de 13 ani premiul doi fusese cîștigat de trei fetițe, cărora li se publica fotografia. Păreau gemene. Am luat revista acasă și am făcut rost de fotografia lui D. din tinerețe ; singura deosebire era că D. avea cozi. Cele trei fete erau pieptănate mai modern, cu o coadă de cal. Altfel, cele patru portrete semănau leit. Cum e cu putință ca juriul să fi uitat de această celebră cîntăreață de pe vremea bunicilor noștri ? Să nu fi remarcat chiar nimeni asemănarea ? Și cum se face că au cîștigat doar premiul doi ? Juriul atribuise premiul întîi unei oarecare Mařenka Slabihoudová din Brandys. Fotografia ei se afla la loc de cinste, dar Slabihoudová avea un chip de duzină. Cele trei fetițe care obținuseră premiul doi aveau un profil grecesc frumos, cu trăsături regulate și părul negru ca pana corbului. Deci experiența lui Stein reușise. Cu fiul meu eram certat. Cu un an în urmă se însurase împotriva voinței mele și nici măcar nu mă invitase la nuntă. Renunțasem de mult la speranța că fiica mea va ajunge o dansatoare celebră și îmi părea bine că găsise, în cele din urmă, un post de funcționară. Nici una dintre rudele mele nu se ocupa de atletism. Rămăsesem singur cu visurile și ambițiile mele. Pe cînd Stein reușise. Dar de ce nu dăruise omenirii descoperirea sa ? Cum de nu ajunsese celebru ? Am căutat adresele celor trei fetițe gemene. Fiecare locuia în altă parte. La concurs se remar-

case asemănarea dintre ele, dar cred că din cauza asta mai degrabă se urau. Cel mai aproape de Praga locuia fosta soție a directorului, într-un orășel mic, într-o căsuță cu grădină.

— Toată ziua ar cînta, nefericita. Parcă poți trăi din cîntat. În zilele noastre ar trebui să urmeze Politehnica. Politehnica sau limba chineză. Astea sînt domeniile viitorului. Eu așa aș face... Veșnica problemă, care se repeta la infinit. Am întrebat-o cu tact de Stein. A negat că ar fi cunoscut pe cineva cu numele ăsta. Pretindea că fetița e copilul postum al directorului spitalului. Așa stăteau probabil lucrurile și cu celelalte. Toate cele trei femei își aranjaseră cu siguranță viața fără Stein. Am întrebat de concurs. De ce li s-a dat doar premiul doi ?

— Concurența era prea mare. Se zice că fata mea cîntă foarte bine, dar au participat încă două cu același fond și același timbru de glas. Așa că pînă la urmă a cîștigat Slabihoudová. Era puțin altfel...

M-am întors la Praga cu cursa locală. Era evident că Stein nu-și gîndise experiența pînă la capăt. Triumful cîntăreței D. se datora tocmai faptului că era unică. Geniu înseamnă originalitate. Înseamnă să fii unic. Dacă toți ar fi geniali, curînd cuvîntul ar căpăta un alt înțeles. Dacă am putea comanda cu toții caracteristicile copiilor noștri, lumea ar mișuna de creaturi gata confecționate, ieșite din aceeași fabrică, în care tiparul e determinat de moda de moment, oamenii s-ar simplifica asemenea insectelor. Dacă toate femeile ar fi frumoase, curînd le-am căuta pe cele urîte, dacă toți bărbații ar fi matematicieni geniali, curînd nu s-ar mai ocupa nimeni de matematică.

Am înțeles de ce Stein își păstrase pentru sine descoperirea.

idiotul din xeenemuende

L-au trimis înapoi părinţilor încă din clasa întîi, fiindcă era neatent, uituc, împrăştiat şi bătăuş ; chiar şi după învăţător a aruncat o dată cu călimara. Un caz limpede de oligofrenie ; doctorii nu dădeau nici o speranţă. Cu toate acestea, soţia inginerului Habicht tocmai pe acest copil al ei îl iubea cel mai mult. Descoperise că are talent la matematică şi, înainte de război, ţinuse o guvernantă, o doamnă în vîrstă, care se ocupa zilnic de el. Băiatul acesta slab la minte se numea Bruno.

Despre el mi-a povestit o rudă a mea, care în timpul războiului fusese trimisă la muncă forţată în Xeenemuende şi locuise la un profesor în vîrstă de 70 de ani. Profesorul acesta o înlocuise în familia Habicht pe severa guvernantă după enigmaticul atac aerian din 4 octombrie. Xeenemuende scăpase pînă atunci de atacul bombardierelor aliate. Se părea de altfel că pe aici nici nu existau obiective importante. Doar acea uzină subterană în care se fabrica ceva misterios, nimeni nu ştia ce anume. În noaptea spre 4 octombrie o bombă minusculă, de calibru redus, căzu chiar pe casa guvernantei lui Bruno, omorînd-o numai pe ea, pentru simplul motiv că bătrîna doamnă locuia singură. Cei de la comandament se jurau că la mari distanţe nu fusese semnalat nici un avion inamic. Se vorbea despre o ghiulea de tun cu tragere lungă. Dar de ce tunurile engleze cu tragere lungă din Dover îşi aleseseră drept obiectiv

tocmai căsuţa guvernantei lui Bruno, asta nimeni nu mai ştia.

Bătrînul profesor primise bucuros oferta doamnei Habicht. Pe lîngă pensie, mai cîştiga cîte ceva din meditaţii, fiindcă banii nu-i ajungeau nici să-şi cumpere cartofi la negru. Nu i-au spus însă că Bruno e idiot. Lucrul acesta îl constată abia la prima lor întîlnire. Bruno era un băiat de cincisprezece ani, cu expresia unui copil de şase ani şi cu unele apucături de bebeluş. În timpul orei, se aruncă după o muscă şi o înghiţi, îşi băgă stiloul în nas şi vărsă pe pantalonii profesorului surogatul de cafea, preparat de doamna Habicht. Profesorul, se înţelege, se ridică şi vru să plece. Mama desperată avu mult de furcă pînă să-l convingă să rămînă. Îi mări onorariul, promiţîndu-i că, dacă se va ocupa de Bruno, o să-i dea şi masa de seară. Iar băiatul, ca şi cum ar fi vrut să-i intre în graţii, luă poziţia de drepţi şi începu să recite cu glas tare tabla înmulţirii de la 11 la 20, împărţirea şi extragerea rădăcinii pătrate.

— Are o memorie formidabilă pentru cifre. Îşi aduce aminte totul — spuse mama. Ştie pe de rost toată cartea de telefon din Xeenemuende. Iar Bruno începu prompt să spună primele 60 de numere, împreună cu adresele abonaţilor. În schimb limba maternă n-o prea înţelegea, istoria nu-i intra în cap, nu era în stare să citească nici măcar o frază. Şi asta la aproape 15 ani. Profesorul număra minutele pînă la cină, niciodată în viaţa lui ora nu i se păruse atît de lungă şi niciodată nu venise la vreun elev cu atît de puţină plăcere.

Cam la o lună după aceea, îl surprinse pe Bruno bătîndu-se pe stradă cu o ceată de copii mai mici. Îi bătea pe băieţaşii aceia de 8 ani, le punea piedică şi, o dată trîntiţi la pămînt, îi lovea cu piciorul.

— Bruno ! strigă profesorul de departe, dar nu putu să alerge, din pricina respiraţiei anevoioase, astfel că idiotul

trebui să fie potolit de o măcelărească, care observase întreaga scenă din prăvălioara ei de peste drum. Îl apucă de guler — era o femeie zdravănă — şi-l aruncă pur şi simplu peste zid în grădina vilei lui Habicht. Chemă apoi copiii la ea şi le spălă zgîrieturile.

— Aşa face mereu — îi explică uimitului profesor. E un idiot ! Ar trebui dus la balamuc. Dacă taică-su n-ar fi atît de sus-pus, de mult l-ar fi ridicat. Toţi se miră de dumneavoastră că mergeţi pe la ei.

Dar în seara aceea, cina la familia Habicht a fost deosebit de consistentă, iar în surogatul, servit după masă, se simţeau chiar cîteva boabe de cafea veritabilă. Ba, mai mult, Bruno a stat tot timpul liniştit, privind cu încăpăţînare un punct fix din colţul camerei, aşa că profesorul nu-şi dădu nici de data asta demisia.

În aceeaşi noapte, întregul oraş a fost zguduit de o nouă catastrofă. Prăvălioara măcelăresei, care locuia peste drum de familia Habicht, fu distrusă în aceleaşi împrejurări, ca şi casa bătrînei guvernante, de o bombă de calibru redus sau de un proiectil de tun. Proiectilul pătrunsese prin fereastră şi explodase abia în cameră. Măcelăreasa a ars de vie.

A doua zi, Bruno a rîs toată ora. Pe profesor începură să-l treacă fiori de groază.

— De fapt cine are grijă toată ziua de băiatul dumneavoastră ? o întrebă cu prudenţă pe doamna Habicht, în timpul cinei.

— Nimeni. E un băiat tare cuminte. Se joacă tot timpul pe veranda din spatele casei ; soţul meu i-a instalat acolo un fel de atelier.

— Mi-ar plăcea să-l văd şi eu.

— Nu ! a sărit băiatul, cu un glas întunecat şi mînios, roşu la faţă ca un rac.

— Nu lasă pe nimeni să intre acolo — îi explică mama. E împărăţia lui — şi făcu cu ochiul, conspirativ, către profesor. Din cînd în cînd mă uit la el prin gaura cheii — adăugă, în timp ce-l conducea spre poartă. Se joacă toată ziua cu un joc mecanic şi cu nişte fleacuri pe care i le-a adus soţul meu de la uzină. E o distracţie cu totul inofensivă.

— Credeţi ? — spuse profesorul, uitîndu-se încă o dată la prăvălioara măcelăresei făcută scrum. Cu copiii ăştia nu ştii niciodată la ce te poţi aştepta. E bolnav. Ar trebui dus la ospiciu...

Asta o mînie cumplit pe doamna Habicht. Deci şi profesorul se dăduse de partea vecinilor care-l urăsc pe Bruno.

— Da de unde, vă înşelaţi, aş putea spune că mi-e drag. Mi-e milă de el. Şi cred că la ospiciu s-ar simţi mai bine.

— Nici în ruptul capului ! bătu din picior doamna Habicht. Cît am să trăiesc eu, niciodată !

Aşa se face că profesorul se hotărî să controleze singur laboratorul lui Bruno. Cînd veni la ora următoare, porni direct spre verandă. Băiatul nu încuiase uşa. Legase de picioare un pisoi mic şi îl tortura cu un aparat de faradizare. Cînd profesorul îl salvă, animalul era pe jumătate mort. Bruno n-a vrut să i-l dea. Se încinse o luptă surdă, băiatul scoase nişte sunete care semănau cu un grohăit şi profesorul simţi din nou o strîngere de inimă. Nu-i mai rămînea decît să acţioneze cu hotărîre. Îi trase lui Bruno una în cap. Băiatul se refugie într-un colţ şi se uită cu ură la el.

— Krumme ! strigă. Krumme ! Era numele guvernantei lui Bruno. Pe profesor îl chema Brettschneider. Băiatul ştia prea bine acest lucru. Dădu drumul pisoiului pe gazon şi plecă fără să mai înceapă lecţia. Evită să dea ochii cu doamna Habicht şi se duse la uzină, să stea de vorbă cu soţul ei.

Fu condus prin nişte coridoare lungi, subterane, escortat de doi soldaţi în faţă, doi în spate ; parcă ar fi pătruns în cuibul unei insecte de o mărime supranaturală. Inginerul Habicht îl primi nerăbdător.

— Ştiu că fiul meu se ţine de pozne. E un mare ştrengar. Dar cum ar putea fi amestecat în cele două catastrofe, nu înţeleg.

— Vom vedea — îi răspunse profesorul. La noapte nu mă culc acasă, pentru nimic în lume. Putem sta la pîndă împreună, în grădină.

Profesorul locuia într-o mică vilă, lîngă gară.

— Iertaţi-mă, dar am alte griji. Mai importante... refuză inginerul Habicht.

Dar dimineaţa veni în fugă. Căci în timpul nopţii, locuinţa profesorului fusese distrusă de un proiectil minuscul, care explodase chiar lîngă patul lui. Din grădină, profesorul văzuse clar traiectoria balistică luminoasă a proiectilului, care nu era mai mare decît palma lui şi lăsa în urmă o dîră de fum.

— Mă duc imediat la comandamentul oraşului — îl anunţă pe Habicht. Nu vreţi să veniţi cu mine ?

Comandant era pe atunci maiorul von Schwarz, căruia îi era subordonată şi uzina. Au ajuns pînă la el.

— Ciudată poveste. Aproape de necrezut. Dumneavoastră o admiteţi ? se întoarse von Schwartz spre inginerul Habicht. Credeţi, într-adevăr, că fiul dumneavoastră ar putea avea vreun amestec în catastrofele astea ?

Habicht se bîlbîi, se înroşi, păli, nu ştiu ce să spună, pînă ce von Schwartz începu să strige la el.

— Trebuie să vă mărturisesc, domnule maior — spuse inginerul — acum o lună am adus acasă planurile noii noastre arme secrete „Vergelltungswaffe zwei". Aveam atît de mult de lucru, că nu mai pridideam. Poate că băiatul a dat de hîrtiile acelea. Ţine minte o mulţime de lucruri. În unele

privințe e destul de priceput. Nimeni nu poate spune cu certitudine ce anume se petrece în creierul lui...

Această comunicare a fost hotărîtoare pentru soarta bătrînului profesor. Pe de-o parte aflase un secret : ce fel de arme se fabrică în uzină, pe de altă parte, băiatul inginerului avea dintr-o dată mai mult preț decît denunțătorul lui. Profesorul dispăru într-un lagăr de concentrare. Și, de fapt, în felul acesta, fu salvat.

— Asta înseamnă că băiatul dumitale e un geniu — spuse von Schwartz, pe cînd mergea la Bruno, însoțit de Habicht și de bucătarul comandamentului.

— E un cretin — răspunse Habicht. Avem și certificat medical.

— Dumneata ești un nătîng, fiindcă nu ți-ai dat seama ce a reușit să realizeze copilul dumitale. Dumneata și alți douăzeci ca dumneata nu sînteți în stare să dirijați rachetele noastre în așa fel, încît să atingă o anumită țintă. Și iată că un băiat de cincisprezece ani nimerește de la distanță ferestrele, cu o precizie de un metru ! Îți dai dumneata seama ce important ar fi dacă *fau zwei* ar putea distruge la Londra anumite obiective precise și n-ar trebui să o trimitem așa, la voia întîmplării ?

Habicht amuți.

— Dar planurile teleghidării nu le-am adus niciodată acasă.

— Cred și eu. Astfel de planuri nici nu există. Ele sînt opera băiatului dumitale... Și von Schwartz îi ordonă bucătarului să se pună pe treabă. Pentru prima oară, după patru ani de război, bucătarul pregăti din nou frișcă pentru un tort de ciocolată, umplu éclairurile cu cremă și frecă untul pentru prăjitura Malakoff.

Bruno se repezi la aceste bunătăți cu capul înainte, ca un purceluș, scurmînd cu nasul printre dulciurile și torturile frumos ornamentate. Bucătarul înghețase, în timp ce

doamna Habicht se văita că băiatul o să-şi strice stomacul. Singur maiorul von Schwartz aştepta calm. În cele din urmă, băiatul începu să rîgîie şi voi să plece.

— Stai puţin — îl opri maiorul cu pumnul lui de fier. O să capeţi zilnic bunătăţi din astea dacă ne spui cum procedezi.

— Dar ce-a făcut ? întrebă mama în locul lui. E un băiat cuminte, nu face nimic rău. Maiorul o împinse brutal la perete.

— Ia spune, cum dirijezi rachetele alea ale tale ? urlă el în urechea lui Bruno. Mărturiseşte, dacă vrei să nu-ţi frîng oasele — şi-şi scoase din carîmbul cizmei vechea lui cravaşă. Şfichiui cu ea aerul, iar doamna Habicht leşină. Nimeni nu se ocupă de ea. Băiatul privea cu încăpăţînare spre un colţ al camerei, în timp ce-şi lingea cu limba lui niţel prea lungă resturile de prăjitură ce-i rămăseseră pe bărbie. Era clar că nu înţelegea nimic. Nu se împotrivi cîtuşi de puţin cînd maiorul începu să-l bată. Păstra mereu aceeaşi expresie.

În cele din urmă, transpirat şi gîfîind de oboseală, von Schwartz îşi rupse cravaşa. Dădu drumul băiatului, se îndreptă din şale şi strigă părinţilor :

— Pînă dimineaţă să-mi aflaţi cum procedează puşlamaua ; de nu, întreaga familie ajunge în faţa Curţii Marţiale. Cu tot neamul, mai adăugă de la uşă.

În faţa casei au şi apărut SS-işti, postîndu-se pe la ferestre. Von Schwartz continua să înjure şi în automobil. În seara aceea nu se mai duse la biroul lui de la primărie, ci plecă să se culce printre soldaţi. La primărie rămăsese doar frumoasa lui secretară, pe care o adusese din Italia la începutul războiului.

Muri în noaptea aceea, fiindcă primăria fu distrusă de un proiectil minuscul, care de data asta pătrunsese prin acoperiş şi mistuise întreaga clădire pînă la temelii.

În cazărmi fu declarată starea de alarmă, maiorul își prinse la cingătoare pistolul cel greu, marca Parabellum, și ordonă să fie dus de urgență la vila familiei Habicht.

— Unde-i Bruno ? l-a întrebat sec pe inginer. Cu glas tremurat, părinții îi răspunseră că băiatul se dusese la culcare. Îl găsiră pe verandă, lîngă niște șine mici, în momentul în care tocmai monta o nouă rachetă pe o rampă de lansare miniaturală.

Von Schwartz l-a împușcat pe la spate, țintind drept în ceafă. Doamna Habicht s-a repezit la el. Voise să-i ia pistolul, iar acum — înnebunită de durere — își smulgea părul și își sfîșia rochia de pe ea.

— Ce ți-a făcut ? Ucigașule !

Maiorul a încercat să-i explice.

— Nu putem admite ca cineva să-și ucidă aproapele numai pentru că acesta l-a supărat — și încă folosind tehnica cea mai modernă. Era un idiot.

— Dar voi, voi ce faceți ? Cîți oameni ucideți voi la Londra cu rachetele voastre ? V-au făcut vreun rău cît de mic englezii aceia ? N-aveți nici un motiv să-i ucideți. Sînteți cu toții niște idioți...

Von Schwartz vru s-o aresteze pe loc, dar în clipa aceea răsunară sirenele.

— Nu-i nevoie, urlă maiorul în receptor. Nu-i nevoie să dați alarma. Pericolul a fost lichidat.

Drept răspuns, peste cartierele de locuințe ale orașului începu să cadă o ploaie de bombe incendiare. Între timp aliații descoperiseră secretul orașului Xeenemuende. Un sfert din populație a plătit cu viața acest prim atac aerian. Printre ei și inginerul Habicht. Unii socotesc că e păcat. Se spune că ar fi fost un excelent tehnician, unul dintre părinții armelor rachetă. Un geniu.

ultima aventură a căpitanului nemo

De fapt îl chema Peřinka[1]. Ca locotenent, Peřinka asigurase transportul între Baza a II-a lunară şi aeropoartele terestre — uneori direct, alteori cu escală la staţia cosmică 36 sau 38. Era o muncă monotonă şi încă de pe atunci exista propunerea ca piloţii acestor rachete să fie înlocuiţi cu instalaţii automate, capabile să înregistreze cu mult mai mare precizie şi mai din timp un meteorit primejdios sau o defecţiune la maşini şi care, pe deasupra, nu obosesc niciodată.

Pe urmă însă a avut loc celebra avarie a rachetei-cisternă 272 BF, care nu a putut ateriza pe staţia cosmică 6. Exista pericolul să explodeze, să distrugă întreaga staţie şi în felul acesta să facă imposibil pentru cîteva săptămîni traficul între Pămînt şi Lună, lucru care ar fi dus la sistarea activităţii celor mai mari fabrici de pe Pămînt, dependente practic de transportul minereului ieftin şi de bună calitate de pe Lună. Iar bazele de pe Lună vor putea să reziste fără transporturile de alimente ? Au provizii destule ? Cît timp vor fi izolate ? Iată întrebările pe care şi le punea atunci oricine, căci nu exista familie pe Pămînt care să nu aibă vreo rudă pe una din staţiile lunare. Consiliul superior al astronauticii era criticat din toate părţile şi se părea că preşedintele va trebui să-şi dea demisia.

[1] În limba română înseamnă Pilotă.

Tocmai atunci a sosit ştirea că un locotenent necunoscut, pe nume Peřinka, riscîndu-şi viaţa, a sosit cu „cada" poştală cosmică 4 (aşa era numită pe atunci racheta mică şi umflată care asigura drumurile scurte), a reparat defecţiunea de la direcţia rachetei-cisternă şi a aselenizat în siguranţă pe una din bazele lunare. După aceea a trebuit să stea cîteva săptămîni în spital — toată acţiunea o întreprinsese în costumul de antrenament astronautic — dar cînd i-au dat drumul, preşedintele Consiliului în persoană îl aştepta ca să-i mulţumească pentru gestul său eroic şi să-l avanseze. Aşa deveni locotenentul Peřinka căpitanul Peřinka şi căpitanul Peřinka căpitanul Nemo. Căci Agenţiile internaţionale de presă îi stîlceau în fel şi chip numele ceh şi atunci cînd s-a transmis ştirea că Peřinka va conduce noua rachetă Nautilus, trimisă să dezlege tainele lui Neptun, pe loc a fost botezat Nemo, căci cărţile lui Jules Verne se bucurau şi atunci de mare succes şi erau cunoscute pretutindeni. Reuter, ce-i drept, stăruia pentru o altă formulare : captain Peřinka of Neptun, căpitanul Peřinka de Neptun — ca particulă nobiliară — dar nu i s-a alăturat nimeni.

Opinia publică mondială s-a obişnuit repede cu căpitanul Nemo care descifrase tainele planetei Neptun, adusese bacterii vii de pe Uranus şi salvase cu ocazia unui mare cutremur de pămînt, mai exact spus a unui cutremur de planetă, rezervele de radon de pe Iupiter. Ori de cîte ori în sistemul nostru solar avea loc vreun accident sau vreo catastrofă, ori de cîte ori era nevoie de cineva să-şi pună viaţa în joc, căpitanul Nemo se afla la faţa locului. Adunase în jurul său un echipaj compus din oameni aidoma lui, în majoritate consăteni din Skalice, şi devenise idealul tuturor băieţilor de pe cea de-a treia planetă a noastră, denumire ştiinţifică dată uneori Pămîntului.

Dar continua automatizare și progresul tehnic făceau din ce în ce mai puțin posibilă orice fel de intervenție de acest gen: Peřinka-Nemo ajunse șeful detașamentelor de intervenție de pe Pămînt și trecuseră cîțiva ani de cînd nu mai avusese prilejul să-și dovedească eroismul. El, împreună cu echipajul său, constituia mai degrabă sursa de inspirație pentru tot felul de scriitori, model pentru sculptori și pictori, ținea prelegeri în fața tinerei generații. Așa se face că își schimba des domiciliul și o dată cu el și prietenele. Căci femeile îl iubeau. Era frumos, bine făcut, cu o barbă mare și cu tîmplele încărunțite, idealul tinerelor fete. Iar acasă, se-nțelege, era nefericit.

De fapt, din cauza asta devenise erou. Cel puțin așa susținea un psiholog, care publicase o lucrare științifică pe această temă. *Sinuciderea și eroismul. Observații asupra conexiunilor*, așa se numea opera. Autorul se referise tocmai la cazul căpitanului Nemo. Dacă acest celebru cosmonaut ar fi avut o căsnicie mai fericită, dacă nu s-ar fi însurat cu o fată din Žatec, deci dintr-o regiune în care se cultivă hameiul, ci cu o consăteancă din Skalice, crescută cu viță de vie, dacă soția lui n-ar fi fost atît de scrupulos preocupată de știință (era geoloagă), ci ar fi avut măcar un strop de fantezie și dacă fiul lui i-ar fi semănat — astăzi căpitanul Nemo ar fi rămas, sub numele de Peřinka, în sînul familiei și lumea nu ar fi aflat niciodată de existența lui. Dar așa stînd lucrurile, nu punea prea mare preț pe viață, dimpotrivă, se străduia încontinuu să evadeze din ea. Fiul său se născuse miop. Din copilărie purta lentile groase, și se dedicase muzicii. Compusese o simfonie, pe care nu i-o executase nimeni niciodată, biroul lui gemea de note și era util societății numai fiindcă din cînd în cînd zdrăngănea la harfă și preda lecții la acest instrument neglijat în cadrul cercurilor artistice. Fiul eroului, harpist. Asta, se-nțelege, nu-l putea mulțumi pe căpitanul Nemo. De

aceea căuta destindere în altă parte. Ultima oară, se pare, o găsise lîngă o matematiciană negresă de la universitatea din Tombouctou. Dar toată lumea știa că nici negresa de douăzeci de ani nu-l va ține prea mult pe Nemo înlănțuit lîngă ea. Era cunoscut pentru nestatornicia lui, lucru destul de rar pe vremea aceea, fiindcă oamenii se căsătoreau după o profundă chibzuială și după consfătuiri cu diverși specialiști, așa că aveau mai multe șanse să conviețuiască în fericire. Specialiștii, se-nțelege, se străduiau întotdeauna să armonizeze interesele celor îndrăgostiți. Pe vremea aceea, eroismul nu era considerat o meserie, fiind ceva prea ieșit din comun, și care nu aducea o satisfacție reală. Eroi erau considerați inginerii care proiectau noi mașini, ori descopereau substanțe noi, ori rezolvau o nouă problemă. Nu mai era necesar să-ți riști viața. Așa se face că în această lume civilizată, pe care o salvase de cîteva ori, căpitanul Nemo devenise un străin, o piesă de muzeu pe care femeile o admirau fiindcă tînjeau după senzații tari și fiindcă nu uitaseră încă că dragostea este singurul lucru ce nu s-a schimbat prea mult de pe vremea cînd omul abia ieșise din junglă. Peřinka și echipajul său primeau scrisori de dragoste din toate colțurile Pămîntului, ba chiar din toate colțurile sistemului nostru solar. Că lucrul acesta nu contribuia la consolidarea căsniciilor lor, e lesne de ghicit. Ba, dimpotrivă, tocmai popularitatea lor era aceea care-i făcea să dorească să rămînă eroi, să cucerească noi lauri, să se întoarcă biruitori. Căci chiar și negresa din Tombouctou începuse să se gîndească la o conviețuire atunci cînd călătoriile eroice n-au mai fost necesare. Chiar și fata aceasta cu fire aventuroasă dorea să-l lege pe Nemo cu dragostea ei, așa cum reușise pe vremuri geoloaga din Žatec. Dar căpitanul nici nu voia s-audă de așa ceva. Asta ar fi însemnat sfîrșitul tuturor aventurilor, începutul bătrîneții și al bolilor. Nu-și putea imagina ce-ar

face într-o căsnicie fericită. Ar fi fost silit s-o distrugă, fiindcă i-ar fi trebuit un motiv ca să-şi ia din nou zborul şi să-şi rişte iar viaţa, întocmai beţivului care are nevoie de un motiv ca să se îmbete. Nemo cunoştea vieţile tuturor aventurierilor celebri din istorie, ştia să-şi argumenteze ştiinţific teoria şi susţinea că omenirea îşi va da pînă la urmă seama că înflorirea ei tehnică, care îi face pe toţi să trăiască ocrotiţi, ca în vată, are nevoie de existenţa unor probleme, că fiecare om trebuie să-şi cultive în el sentimente combative, că bărbaţii, ca să rămînă bărbaţi, au nevoie de aventuri şi, deci, de riscarea vieţii în Cosmos sau oriunde. altundeva depinde de existenţa generaţiilor viitoare, generaţii mai sănătoase. Era o filozofie destul de ciudată, puţini erau de acord cu ea şi Nemo avea din ce în ce mai puţine argumente, căci în ultimii cinci ani echipajul său trîndăvise. Oamenii începuseră să fie nemulţumiţi. Aşa că se bucurară cu toţii cînd, într-o noapte, căpitanul fu chemat de urgenţă, ca la alertele din vremurile de demult, la ministerul principal.

Piraţii

— De data asta, căpitane Nemo — i se adresă ministrul solemn — este vorba despre o enigmă cu totul neobişnuită şi foarte primejdioasă. Pentru că de data asta nu pare a fi ameninţat numai Pămîntul nostru, ci însuşi Soarele, sursa întregii vieţi a sistemului nostru, a tuturor celor din jurul nostru ... ministrul făcu un gest solemn spre adjunctul său ştiinţific, poftindu-l să continue el. Nemo şedea. împreună cu adjutantul său, de partea cealaltă a mesei mari de conferinţe. Erau singuri în cameră. Adjunctul ministrului se îndreptă spre harta cosmică :

— Bineînţeles, la început nici nouă nu ne-a venit să credem, dar am greşit, tovarăşi. Observaţiile au la bază

purul adevăr. Cam cu un an în urmă am primit de la o universitate oarecare o lucrare a unui tînăr cercetător care se ocupa de apariţia novelor. Lucrarea era bine documentată, cu referiri la vechile hărţi stelare egiptene, întocmite cu douăzeci de secole în urmă, şi la cele mai recente observaţii din constelaţia Centauri şi din nebuloasa Andromeda, sfîrşind cu afirmaţia că novele nu explodează, ca să spun aşa, de la sine, ci sînt aprinse conform unui plan anume. Întocmai ca atunci cînd o expediţie plecată în munţi aprinde vetrele în urma ei, ca să dea de ştire în vale. În felul acesta tragem concluzia existenţei unei rachete, unei nave cosmice sau unei planete mici, care se deplasează singură în spaţiu şi distruge stelele una după alta. Interesant e că această idee o întîlnim încă din surse antice. Fiindcă, după această lucrare, următoarea ţintă a piraţilor cosmici ar fi tocmai imediata vecinătate a sistemului nostru solar lîngă planeta Iupiter s-a montat, în grabă şi fără a se aduce la cunoştinţa publicului, un telescop care să observe traseul corpului presupus. Comunicările acestui telescop le-am interpretat abia azi... adjunctul ministrului luă o riglă lungă şi o îndreptă spre harta astronomică. Ministrul nu mai putu suporta încordarea. Sări în sus.

— Sînt aici ! strigă. Se apropie de noi ! I-am găsit ! — de enervare, îşi şterse fruntea cu batista, respira agitat. Piraţi blestemaţi... spuse şi se aşeză iar. Nu era de mirare că se înfuriase în halul ăsta.

— Dacă informaţiile egiptene sînt adevărate, acest corp călătoreşte prin univers cam de nouă sute de mii de ani... continuă adjunctul ştiinţific. Am reuşit să-i calculăm traiectoria, deşi este foarte complicată. E exclus să fie o planetă a vreunei stele îndepărtate. Corpul acesta se deplasează prin forţă proprie !

— Forţă proprie ? Deci e o rachetă ? izbucni tînărul adjutant al lui Nemo...

— Este de şapte mii de ori mai mare decît rachetele pe care le putem construi noi azi... spuse ministrul adjunct. Iar stelele le aprinde de la o depărtare uriaşă. Peste un an, Soarele nostru intră în raza ei de acţiune. Peste un an poate provoca explozia sistemului nostru...

— Care sînt ordinele ? întrebă Nemo şi scoase carnetul de note, de parcă s-ar fi luptat zilnic cu piraţi cosmici de şapte mii de ori mai mari.

— Ordinele ? Ce, aţi înnebunit... izbucni iar ministrul. Vă putem trimite împotriva lor ? E ca şi cum ai trimite o furnică împotriva unui elefant...

— Dacă furnica e şmecheră. Şi are destul acid... rîse Nemo.

— Nu putem face pentru voi nici o minune — continuă ministrul.

— Vă dăm ultimul tip de rachete militare cu armament radioactiv, care însă, se-nţelege, este vechi de mai bine de o sută de ani... spuse adjunctul ministrului. Tînărul adjutant al lui Nemo se încruntă.

— Arcuri şi săgeţi o să avem ? Lui Nemo îi plăcea să glumească. Era celebru prin aceea că în mijlocul celei mai mari primejdii ştia să spună o vorbă de duh.

— Asta e un lucru serios, căpitane — spuse ministrul.

— Văd. Acum piloţii dumneavoastră automaţi nu vă mai sînt de nici un folos. Nu-i puteţi trimite atît de departe, fiindcă n-aţi mai putea ţine legătura cu ei, nu-i aşa ? Atît de departe poate zbura numai un echipaj uman.

— Bineînţeles... ministrul adjunct se încruntă. Tocmai de aceea e o sarcină benevolă. Nimeni nu trebuie să afle despre ea, doar n-o să speriem oamenii care, abia de cîteva generaţii, trăiesc fără teamă de războaie. Vom difuza o ştire doar dacă misiunea voastră nu e îndeplinită.

— Dacă nu-i facem inofensivi ?

I-au explicat că nu e vorba despre asta, că ar fi mult mai bine să cadă la o învoială, să nu-și facă degeaba dușmani în Cosmos, dar nu vor să-i comande ei lui Nemo, îi cunosc eroismul, dar și chibzuința. De îndată ce pirații se îndepărtează de sistemul nostru, înseamnă că am cîștigat.

— Vă dăm imediat de știre, nu-i așa ? întrebă adjutantul.

— Asta-i cam greu — spuse Nemo.

— De ce ? Adjutantul avea cu puțin peste douăzeci de ani. Îl priviră toți trei. Ministrul, Nemo și adjunctul ministrului.

— Dragă băiete, doar știi de existența relativității. Peste jumătate de an, cînd te vei apropia de corpul acela — vei zbura cu o viteză aproape egală cu viteza luminii — pe Pămînt vor fi trecut mai mult de o mie de ani.

— O mie de ani ? șopti adjutantul și se gîndi că, cu o mie de ani în urmă, în Cehia domnea Přemysl Otakar.

— Prietene, asta e o misiune pentru voluntari...

— Și e o mare aventură.

— Mă tem, că ultima... spuse căpitanul Nemo ; apoi se ridică, lovi ostășește din călcîie și dori să discute amănuntele întregii expediții.

— Și acasă ce-o să spunem ? mai vru să știe adjutantul.

— Doar nu vreți să-i speriați pe cei de acasă, spunîndu-le că peste doi ani cineva ne va aprinde Soarele ? Plecați într-o expediție normală, iar peste o lună transmitem știrea că ați pierit. Sau credeți că pentru cei dragi ar fi mai bine dacă v-ar aștepta pînă la moarte ? Nepoții voștri nu vă vor mai cunoaște, peste o mie de ani tot v-ar uita cu toții.

— Dacă-i învingem pe pirați... rîse Nemo. Altfel, oricum ne revedem cu toții curînd.

— Dumneata mai crezi în viața de apoi ? rîse ministrul.

— Aventurierii își pot permite tot felul de ciudățenii... spuse căpitanul. Dar, dacă vreți să știți, nu cred. Îmi plac aventurile tocmai fiindcă îl fac pe om să riște totul...

— Numai că asta nu-i o aventură — îl întrerupse adjutantul tulburat. Practic, e moarte sigură. Nu putem distruge un corp care a aprins la distanță, în decursul secolelor, cîțiva sori, și chiar dacă am reuși, ne întoarcem între străini, între oameni care nu ne vor cunoaște...

— Prieteni, veți fi singurii care vor vedea un viitor atît de îndepărtat — spuse ministrul.

— Și este vorba despre o expediție voluntară — accentuă adjunctul.

— Dacă vedeți vreo altă soluție, spuneți-ne. Consiliul mondial își stoarce zadarnic creierii de zeci de ore...

— Și s-au gîndit la noi. Frumos din partea lor — spuse căpitanul măgulit. Acum v-aș ruga să-mi dați cîteva amănunte... Înaintă spre ministrul adjunct așa cum comandantul de armă se îndreaptă spre conducătorul ofensivei.

Despărțirea

— Iar nu vă lasă în pace ? se plînse doamna Peřinková, pe cînd făcea bagajul soțului său. Ce Dumnezeu, nu puteau trimite pe altul mai tînăr ? Aș fi zis că nu mai au nevoie de tine, acum, la 50 de ani... Credeam că măcar la bătrînețe o să trăim și noi mai liniștiți. Ne-am putea muta undeva la munte, vecinii vor să închirieze acolo o casă, ne-am putea odihni și noi cu adevărat...

— O să ne odihnim în mormînt... căscă căpitanul care, de cînd se întorsese acasă, stătea lungit pe canapea. Înaintea fiecărei expediții dormea și lenevea douăzeci și patru de ore, „hiberna", cum zicea el. Nicăieri nu se odihnea așa de bine ca acasă. De aceea nevasta lui știa că ori de cîte

ori vine la ea, e ca să-şi ia rămas bun. Numai în ultimii ani o vizita şi duminicile şi sărbătorile.

— Spune-mi, Lacko [1], cît mai vrei să-ţi faci de cap ca un copil ? Cînd ai să te întorci la noi... se ridică furioasă.

— Nu înţeleg de ce nu mă laşi să mă odihnesc. Dac-ai şti ce importantă e expediţia asta...

— La fel ai zis şi înainte de Neptun, înainte de Iupiter, înaintea furtunilor lunare şi în perioada ploilor de meteoriţi... Întotdeauna e expediţia cea mai importantă şi întotdeauna îţi serveşte doar ca să poţi pleca de acasă...

— Ce fel de casă e şi asta ? privi în jurul său. Pe băiat nu l-am văzut de azi-dimineaţă.

— Zice c-a găsit, în fine, o formaţie care să-i execute una din simfonii. De ieri repetă cu ei.

— Nu vine să-şi ia rămas bun ? N-a primit ştirea ?

— O să aibă premieră, înţelegi doar, îl scuză mama.

— Şi eu am una — spuse Nemo, care nu ştia cum să numească ultimul spectacol de gală. S-a dus totuşi să-şi caute fiul. Voia să asiste măcar la o repetiţie.

Sala era aproape goală, doar cîţiva oameni mai în vîrstă moţăiau pe scaunele de la margine. Orchestra scotea sunete ciudate, tînărul Peřinka dirija fără note şi, preocupat, cu ochii închişi, nu văzu că tatăl său îi face semne dintr-o lojă laterală. Auzea numai propria sa muzică. Parcă ar fi fost singur în sală. Nemo trînti nemulţumit uşa. Întîlni un plasator bătrîn.

— Cum vă place simfonia asta ? îl întrebă.

— E modernă, ce-i drept e drept... spuse plasatorul.

— Aş fi vrut să ştiu dacă vă place... În clipa aceea răsunară din sală nişte sunete stridente, deosebit de neplăcute şi de zgomotoase. Nemo o luă la fugă şi nu se opri decît în faţa casei.

---

[1] Diminutiv de la Ladislav.

Acolo îl aştepta fata din Tombouctou. Sosise în zori cu un avion-rachetă special. Nemo îşi aminti cum plînsese cînd refuzase pentru ultima oară s-o ia de nevastă.

— Mergem să reparăm o instalaţie între Mercur şi Venus — rîse Nemo. De data asta o să ne încingem, nu glumă. Cînd ne-om întoarce, n-o să-mi mai fie cald în Tombouctou...

— Eu ştiu că nu te mai întorci, căpitane... Întotdeauna îi spunea căpitane. Chiar eu am confirmat ştirea...

— Ce ştire ?

— Despre piraţii de şapte mii de ori mai mari — zîmbi ea. Mi-am zis că asta va fi, în fine, o aventură pe gustul tău. Puteam să trimit înapoi toată lucrarea, ne-o adusese un student tînăr, aş fi putut să mai cîştig puţin timp pentru noi. Dar avem alte îndatoriri, cum spui tu mereu...

— Se-nţelege.

— Trebuie să ne luăm măcar rămas bun. Nu vin la start. Vreau să fim singuri cînd ne despărţim...

Aşa se face că Nemo iar nu s-a întors la doamna Peřinková şi nu şi-a mai văzut fiul înaintea decolării. Valiza i-a adus-o adjutantul la rachetă, după ce îl căutase acasă. Nemo sosi cam palid şi tras la faţă. Toţi membrii echipajului băgară de seamă, dar întotdeauna venea aşa la start şi se obişnuiseră să rîdă cu îngăduinţă de el.

Ministrul principal le pregătise de data asta cea mai grandioasă despărţire. Nu se făcuse nici o economie. Sosise consiliul guvernamental mondial, toate rudele celor ce plecau şi o mulţime uriaşă de admiratori : femei, fete şi tineri, aşa că puteai vedea chipuri entuziaste alături de cele indiferente ale rudelor, obişnuite cu asemenea evenimente şi de cele grave, îngrijorate chiar, ale celor ce cunoşteau taina acestui start. Cînd a rostit toastul solemn, ministrului aproape că-i tremurase glasul. Nu ştia cum să mulţumească întregului echipaj şi le promise că actul lor eroic

nu va fi dat nicicînd uitării. Cînd își luă rămas bun de la Nemo, îi tremura și mîna, iar în cele din urmă izbucni în plîns.

Apoi, după ce rudele și curioșii plecară, echipajul se mai întîlni o dată în secret cu reprezentanții guvernului întregii lumi.

— În mîinile voastre se află viețile noastre. Viețile rudelor noastre, ale copiilor noștri și ale copiilor lor, ale tuturor generațiilor viitoare. Oamenii și-au dat deseori viața în numele generațiilor viitoare și jertfa lor nu a fost niciodată zadarnică. Voi aveți certitudinea că e așa. Altă consolare nu vă putem oferi. Regret că nu merg cu voi, dar asta ar crea o stare de alarmă. Ori noi nu ne putem permite panica. E mult mai bine să lupți, decît să aștepți și să fii o victimă.

Au cîntat apoi pentru echipajul compus din diferite naționalități marșuri din epocile de glorie militară, dar n-au prea prins. Nimeni n-a lăcrimat la Castalda sau la Marșul lui Radețki. Noroc că, pînă la urmă, capelmaistrului i-a venit o idee salvatoare. S-a cîntat în viteză corul final din Simfonia a IX-a de Beethoven, improvizat, așa cum și-l aminteau membrii fanfarei. Acesta a fost momentul cel mai solemn din toată despărțirea, fiindcă și-au dat seama cu toții că trăiesc de generații întregi într-o epocă în care toți oamenii sînt frați și în care acum a apărut, dintr-o dată, un nou motiv de Teamă.

Zborul

În decurs de jumătate de oră atinseră viteza dorită, căci în ultima clipă rachetei i se aduseseră unele îmbunătățiri. Fusese adaptată noului ei scop. După o oră, adjutantul aduse șefului știrea primită de la stația de radio. Pe Pămînt, unde trecuseră cîțiva ani, fusese dat un comunicat

despre pieirea lui Nautilus III, cum botezaseră nava lor cosmică.

— Va să zică acum sîntem morţi de-a binelea.

— Să comunic echipajului ştirea ? întrebă adjutantul sfios.

— Bineînţeles. Între noi nu trebuie să existe nici un secret.

Membrii echipajului primiră mai întîi cu rîsete ştirea morţii lor. Ziceau că cine supravieţuieşte propriei sale morţi va trăi pînă la adînci bătrîneţi. Şi chiar aşa era căci, dacă supravieţuiau întîlnirii cu corpul cosmic, urmau să se întoarcă pe Pămînt ca moşnegi de o mie de ani, în plinătatea forţelor lor. Dar subiectul ăsta l-au epuizat iute. Curînd începură să apară simptomele atît de frecvente în timpul călătoriilor în univers. Echipajul începu să dea semne de oboseală şi de tristeţe, oamenii se închiseră în ei şi deveniră melancolici. Un leac minunat îl constituiau glumele. Nemo le spunea adesea :

— Dacă pe vremuri oamenilor nu le păsa că de la Praga la Moscova, cu avionul, îmbătrînesc cu două ore, de ce pe voi v-ar deranja că îmbătrîniţi cu cîţiva ani ? Principalul e că nu vă daţi seama, asta-i important... Dar cînd glumele nu-şi mai făcură efectul fu silit să înăsprească regimul zilnic. Foamea şi frica goneau cît ai bate din palme meditaţiile sterile. Aşa se face că el, căpitanul, trebuia să născocească cele mai diferite primejdii pentru nava lor, care funcţiona excepţional. O dată le-a spus că s-a dereglat aparatul de bord şi trebuie să schimbe aşa, în mers, piesă după piesă. Pe urmă s-au bucurat că au scăpat. Altă dată le-a spus, chipurile, că i-ar ameninţa o ciocnire cu un meteorit, aşa că au trebuit mutate repede toate proviziile din partea ameninţată şi pe urmă, cînd, cică, meteoritul a evitat racheta, au trebuit să fie readuse la vechiul lor loc. Cu un alt prilej îi sperie că ar fi apărut pericolul unei epi-

demii, adusă de la start, și toți au trebuit revaccinați. Apoi ceva nu fu în regulă cu alimentele și două zile li s-a dat doar pîine cu apă. Căpitanul trebuia să le împestrițeze încontinuu drumul cu mici sîcîieli, ca oamenii să nu cadă pradă indolenței și meditațiilor sterile, care — după cum ne arată experiența — nu duc la nimic bun.

Dar pentru Peřinka nimeni nu inventa asemenea variații. Prin toate trebuia să treacă singur. Singur trebuia să învingă sentimentul inutilității întregii expediții și a propriei lui vieți, în care va rămîne pe veci singur, disperarea provocată de misiunea deznădăjduită ce-i fusese încredințată și de viața fără speranță pe care o lăsase în urma sa pe Pămînt. Se înțelesese cu medicul navei ca, ori de cîte ori acesta își dădea seama că starea de depresiune a căpitanului devine amenințătoare, să inventeze o criză de ficat, datorită unor calculi biliari, care, zicea el, trebuiau dizolvați în cabinetul medical al navei cu ajutorul unor prafuri speciale. Și în timp ce căpitanul, în cabinetul doctorului, se îmbăta, căci refuza orice alt medicament în afara șliboviței, nava o conducea adjutantul, care în aceste intervaluri scurte vedea mai clar care este pentru el, de fapt, scopul călătoriei : să demonstreze cît este de capabil, ca data viitoare să fie el șef. De obicei, după două zile, căpitanul nu mai era mahmur și venea din nou în cabina de comandă, ca să inventeze alte obstacole în fața cărora echipajul să tremure de teamă, pe care să le învingă, ca pe urmă să serbeze victoria.

Numai că după ultima mahmureală, Nemo n-a trebuit să inventeze nimic. Se părea că întîlnirea cu corpul cosmic se apropie. Intrase în zona lor vizuală. Era o rachetă, semănînd mai degrabă cu un dirijabil de forma unui trabuc, de mărimea unui planetoid mic, cam jumătate din Luna noastră. Plutea foarte încet în direcția sistemului

nostru solar. Nu exista nici o îndoială — se îndrepta spre Soare.

Dispuse imediat transmiterea știrii pe Pămînt, cu ajutorul unei instalații speciale. Era mai degrabă o încercare, fiindcă, de la o asemenea depărtare, orice legătură cu Pămîntul era mai mult decît îndoielnică. Declară apoi starea de alarmă. Echipajul trebui să facă cu schimbul la aparate, să doarmă în costumele cosmice și cu armele în mînă.

Îndreptă cele mai grele catapulte cu tragere lungă în direcția colosului și ordonă reducerea vitezei.

Intîlnirea

Existau cîteva posibilități. Întregul stat-major se întruni și calculatoarele electronice eliminară pe rînd noi și noi combinații. Acestea se reduceau de fapt, în linii mari, la două : sau să atace direct acest corp străin sau să ajungă la o înțelegere.

Ținînd seama de cele făcute pînă atunci de pirați în spațiu, majoritatea statului-major fu pentru atac direct. Toți își mai aminteau foarte bine de exploziile experimentale și își închipuiau că în întreg spațiul nu poate exista nici o instalație care să reziste forței atomului dezagregat. Va supraviețui oare mica navă a atacanților exploziei unei mase atît de grozave ? Va supraviețui Nautilus unei asemenea catastrofe ? Greu de răspuns, fiindcă nimeni nu știa din ce materie e construit de fapt corpul cosmic. Pe lîngă asta e foarte probabil ca echipajul acestei superrachete să fie inteligent și dispus să discute. Dar dacă pirații misterioși îi prind și îi nimicesc pe negociatori ? Iată riscul acestei soluții. De fapt însă riscul primei soluții era și mai mare : pieirea tuturor.

Așa că, în cele din urmă, Nemo se hotărî să zboare pînă la apariția aceea misterioasă, împreună cu cîțiva din-

tre oamenii cei mai credincioşi, înarmaţi pînă în dinţi, şi să încerce să discute. Luară startul în „cada“ cosmică demodată, care-l făcuse celebru pentru prima oară.

Ce surprinşi au fost cu toţii cînd şi-au dat seama că racheta semăna foarte bine cu unele tipuri terestre de rachete de transport, doar de mai multe ori mai mare. Zburară în jurul ei ca un satelit, dar nu observară nici o mişcare. Sau n-au nici un fel de observator, sau vor să cădem la învoială, sau au murit cu toţii, gîndi Nemo !

— Ne oprim lîngă intrarea principală... arătă spre orificiul uriaş de la prora corpului. Intrarea principală nu era păzită, aşa că putură pătrunde cu uşurinţă în interior. Erau cinci. Legaţi prin cabluri de „cadă“, coborîră în interiorul rachetei unul cîte unul. Primul era adjutantul. Peste cîteva minute se întoarse. Ochii îi ieşiseră din orbite şi scuipa sînge, asta e tot ce putură să vadă prin dispozitivele de protecţie din sticlă groasă ale costumelor de astronaut. Au trebuit să-l trimită repede la banca lui. Nimeni nu mai avea chef să coboare. Stăteau nehotărîţi, cu picioarele grele ca plumbul, în mînă cu cîte o lanternă mică, care le permitea să se deplaseze şi cu o puşcă automată pe spate. Nimeni nu se mişca. În cele din urmă, Nemo făcu un pas înainte. Încetul cu încetul îşi dădu drumul în adîncul navei.

Nu coborîse nici trei metri, cînd în cap începu să-i răsune, obsedantă, o idee pe care parcă i-o şoptea cineva :

— Sîntem prieteni, sîntem prieteni, sîntem prieteni... auzea el. De fapt nu auzea nimic. Era ca atunci cînd te obsedează aceeaşi melodie. Propoziţiunea aceasta se repeta în capul lui ca o placă de patefon stricată.

Începu să-i cam fie frică, cu atît mai mult cu cît cuvintele despre prietenie se învîrtejeau mai tare în capul lui. În cele din urmă atinse cu picioarele un fel de podea. De îndată ce se opri, peretele din faţă, gros de cîţiva metri, începu să se deschidă ; părea că sînt pregătiţi să primească

oaspeți. Închise ochii și trecu iute prin deschizătură, luminîndu-și calea cu conul îngust al razelor lanternei. Cam după trei minute fu orbit de o lumină puternică.

Se afla la marginea unui hol extrem de mare, al cărui capăt nici nu-l putea vedea. Iar în fața lui se aflau niște monștri.

Cel puțin așa i se păru. Era convins că și el le-ar părea un monstru monștrilor acelora. Ceea ce îl surprinse cel mai tare era faptul că nu semănau între ei. Una dintre aceste creaturi, mare cît o balenă, semăna cu un infuzor congestionat, alta avea un fel de cili pe toată suprafața corpului, iar a treia avea opt picioare. Toate erau transparente și Nemo putea vedea cum prin corpul lor pulsează un lichid ciudat : la fiecare, pe alte căi. Stăteau nemișcate. Dacă n-ar fi văzut cum le bate inima, ar fi crezut că sînt moarte.

— Dorm doar, sînt congelate, le poți trezi încălzindu-le, se trezesc imediat... auzi iar vocea din cap. Bănuia că e vorba despre niște microemițători de pe suprafața creierului. Stinse imediat lanterna. Nu voia să-i trezească, nu voia să le încălzească bîrlogul nici cu lumina lanternei. Smuci iute de cîteva ori de cablul cu care era legat. De îndată ce-l traseră sus, auzi cum, în urma lui, peretele izolator se închide.

— Sînt cu-adevărat monștri — le spuse însoțitorilor săi și trase iute un gît de șliboviță. Protozoare gigantice. Cînd eram mic, m-am uitat o dată într-un microscop, la o picătură de apă. Asta e o picătură de apă de șapte mii de ori mai mare... spuse și aproape credea ce spune. Alergară spre nava lor, luară startul spre rachetă și adunară în grabă statul-major.

— Propun — zise adjutantul, care între timp își revenise — să prindem pe suprafața rachetei toate explozivele de care dispunem, să le reglăm timpul pentru săptămîna viitoare și s-o ștergem înapoi, spre Pămînt...

— Dar dacă ne sînt prieteni... obiectă Nemo. N-avem dreptul să-i nimicim fără un avertisment prealabil. Dacă ne aduc vreo solie sau vor să ne pună în gardă împotriva vreunei primejdii ?

Hotărîră ca explozivele să fie conectate la nava uriașă a infuzorilor gigantici, dar totodată să încerce să ducă și tratative.

— Cine vine cu mine ca negociator ? întrebă în cele din urmă Nemo. Privi la călătorii încercați, dar toți îi evitară privirea. Pentru prima oară în acești ani, pentru prima oară le era frică. Se zvonea că, atunci cînd l-au adus la cabinet, adjutantul se afla într-o stare de nedescris. Delira într-una despre monștri, despre pocitanii, se putea vedea prin ce trecuse.

— Vin eu... spuse adjutantul. Toți îl priviră mirați. Trebuie să dreg ce-am stricat...

Sfinxul

Se aflau acum amîndoi la marginea încăperii aceleia uriașe, în apropierea infuzorului ca o balenă și a algei cît un elefant. Pseudopodele uriașe ale celei de-a treia creaturi zăceau undeva în spate. Ceilalți monștri nu puteau fi distinși, de fapt nici nu se străduiau s-o facă. Auziră iar în cap cele două informații. Și începură, încetul cu încetul, să încălzească atmosfera. Aduseseră cu ei un acumulator activ, așa că după mai puțin de o oră văzură cum lichidul din corpul infuzorului începe să circule mai repede, pseudopodul creaturii necunoscute tresări și alga începu să se întindă, leneș și voluptuos.

Pînă aici întîlnirea fu urmărită de echipajul navei Nautilus III, fiindcă adjutantul luase cu el o cameră de televiziune. Dar de îndată ce alga se mișcă pentru a doua

oară, imaginea se tulbură, ca privită prin apă, legătura se întrerupse.

Secundul convocă imediat statul-major. Fiindcă cei doi negociatori nu mai răspundeau nici cînd trăgeau de cablu, se întrebară cu toții dacă nu e cazul să atace, să pornească împotriva colosului. În cele din urmă însă se hotărîră să trimită o a doua grupă. Aceasta constată că peretele este închis — nu se deschide la nici un semn, rezistă și autogenelor de pe stațiile cosmice care, după cum se știe, dizolvă orice substanță ! Hotărîră să mai aștepte o oră la intrarea în racheta uriașă și pe urmă să atace. Exact după cincizeci și nouă de minute, cei doi negociatori dădură din nou semne de viață. Se așezară în „cada“ cosmică, reveniră la bordul rachetei, adunară echipajul și Nemo ordonă întoarcerea.

— Și încărcătura de exploziv ?

— Puteți s-o lăsați. Oricum știu despre ea... spuse și se închise cu adjutantul și cu medicul navei în biroul său. Discutară cam zece ore.

Între timp, oamenii observară că nici echipajul colosului nu stă degeaba. Trabucul uriaș păru că se frînge în două, apoi se îndreptă la loc și luă startul cu toată viteza, în direcția opusă Soarelui nostru. Părea că misiunea Nautilusului fusese dusă la bun sfîrșit. Dar enigma navei misterioase nu fusese încă dezlegată. Toți așteptau cu nerăbdare ce le va spune căpitanul. De aceea veniră curioși la apelul de seară.

— Mă tem că vă voi dezamăgi... li se adresă Nemo. Am discutat cu mesagerii străini (căci nu erau nimic altceva) numai cîteva cuvinte. Ei ne răspundeau transmițîndu-ne gîndurile. Se pare că au ajuns cu mult mai departe decît noi în această artă. I-am întrebat dacă se îndreaptă spre sistemul nostru și de ce. Ne-au răspuns că au fost trimiși, cu mult timp în urmă, de pe planeta lor în Cosmos ca să viziteze sistemul nostru unde, conform informațiilor pe care

le deţin, trăiesc vieţuitoare dotate cu inteligenţă, adică fiinţe vii care ştiu totul despre ele şi despre mediul înconjurător, fiinţe conştiente.

Am întrebat ce doresc şi de ce au bătut atît amar de drum pînă la noi. Dacă îi putem ajuta, dacă vor să se mute pe planeta noastră şi, bineînţeles, le-am arătat imediat de ce lucrul acesta nu e cu putinţă. Ni se părea că nimic altceva decît un pericol de moarte ar fi putut sili aceste creaturi s-o pornească la un drum atît de lung şi de istovitor.

Au răspuns că tot ce vor să afle e răspunsul nostru la problemele fundamentale ale vieţii... Zicînd acestea, căpitanul se înroşi ca un şcolar care, scos la tablă, uită brusc lecţia. Mi-e foarte penibil, ştiu că vouă o să vi se pară comic, dar zău c-aşa au spus... privi spre adjutant, acesta dădu din cap şi repetă :

Au spus că vor să afle răspunsul nostru la problemele fundamentale ale vieţii.

E clar că nu i-am înţeles — continuă căpitanul. Am crezut că se referă la sensul vieţii. Ori acesta e limpede pentru oricine ! sensul vieţii este transformarea naturii înconjurătoare, dar se vede că nu asta voiau. Poate că se gîndeau pînă unde am ajuns cu cunoaşterea vieţii. Aşa că le-am oferit listele pe care mi le dăduse doctorul nostru : ştiţi doar că deţinem secretul producerii de noi ţesuturi, putem prelungi viaţa omenească, ştim să vindecăm chiar şi organismele cele mai lezate. Dar nu asta voiau. Problemele fundamentale ale vieţii. Aveam impresia că o strigă cu toţii, ca o mulţime uriaşă pe un stadion, ca atunci cînd o haită de cîini turbaţi te urmăreşte cu lătratul ei. Voiau răspunsul. Iar noi nu-i înţelegeam.

— Problema fundamentală a vieţii... îi taie vorba adjutantul. Bineînţeles, ne-am gîndit că s-ar putea să fie doar o tactică, că vor să ne reţină cu ajutorul unei dispute filozofice. Cui vor ei să spună că pribegesc nu de un an sau

doi, ci de minimum două sute de mii de ani cîți s-au scurs de cînd au părăsit blestemata lor de nebuloasă spirală, și aprind pe drum stea după stea, ca să le dea de știre celor de acasă că-și continuă drumul, că s-au lăsat de bună voie pe jumătate omorîți, transpuși artificial într-o stare de hibernare, doar ca să afle răspuns la o întrebare de care la noi se ocupă tot soiul de pierde-vară, de bețivi și de filozofi ? Mi-a trecut prin minte că ar putea fi o simplă stratagemă, pe noi ne țin de vorbă și între timp distrug racheta. Am încercat să vă transmit ordine.

— Nu trebuia să faci asta ! urlă la el Nemo furios. Infuzorul care se afla cel mai aproape de noi a deschis imediat ușa izolatoare și ne-a dat afară.

— Spuneți-le că le-am deconectat explozivele — ne-a spus el. Vedem că în sistemul vostru viața nu este încă perfect rațională...

— Dacă vă mai rețineau un minut, ne hotărîsem să atacăm...

— Proștilor... spuse căpitanul. Imbecililor. Nu s-ar fi întîmplat nimic. Nu pricepeți că făpturile acelea au o tehnică cu mult mai perfecționată decît a noastră ? Eram cu totul la cheremul lor și ne-au cruțat. Asta fiindcă e mult de cînd nu se mai ocupă cu asasinatele și cu distrugerea, fiindcă alte probleme îi interesează pe ei...

Tăcu o clipă și pe urmă ceru iute scuze echipajului său.

— Întîmplarea asta m-a scos din fire, și, pe deasupra, încep să îmbătrînesc. Știți că pînă acum n-am strigat niciodată la voi. Dar am impresia că monștrii aceia ne-ar fi putut spune mai multe, am impresia că am pierdut ceva. Poate că viața, cu cît e mai perfectă, pune mai multe întrebări.

— Principalul e că ne-am salvat căminele... spuse secundul.

— Le-am salvat? De la ce le-am salvat? Întrebările nu amenință pe nimeni.

— Își continuă drumul! Doctorul năvăli în cameră fără să se anunțe și fără salutul de rigoare. Nu se întorc acasă spre Andromeda, își continuă drumul în spațiu. Și au redus din nou viteza.

— Cred deci că undeva în univers viața știe să răspundă care e problema ei principală...

— Fundamentală, căpitane — îi atrase atenția adjutantul.

— Fundamentală. Căpitanul era încă furios pe adjutant. Se întoarse spre echipaj și le citi cu glas slab ordinul pentru a doua zi. Niciodată nu-l mai auziseră dînd un ordin cu o voce atît de scăzută.

Îmbătrînește, își spuseră. Dar se înșelau. Căpitanul lor începuse să mediteze.

Nautilus trei sute

La întoarcere, nimeni nu le mai inventă mici obstacole pe drum, nimeni nu mai avu grijă ca oamenii să nu gîndească și să nu se frămînte. Căpitanul ședea zile întregi în biroul său și privea pe fereastră spațiul gol și întunecat, adîncimile enigmatice ale veșniciei care poate nu e veșnică, ale infinitului finit.

Bucătarii începură să gătească mai bine, ofițerii mai slăbiră disciplina, ordinul se citea cînd se adunau cu toții, nimeni nu se mai ocupa ca lumea de drum. La început le-a plăcut, dar mai apoi au început să se teamă. În cele din urmă, la cazane nu mai mergea aproape nimeni, pofta de mîncare le pierise, dormeau prost și îi chinuiau gînduri ciudate. În această stare de spirit aterizară. Racheta, se înțelege, se lăsă exact pe locul de unde își luase cîndva startul. Era seara tîrziu. Nu observară să se fi schimbat ceva pe aeroport. Abia aterizară, că dinspre hangare porniră spre

ei niște camioane de tip vechi. Bărbați în salopete le făceau semn unde să coboare și pe unde s-o ia ca să ajungă la mașini. Le zîmbeau și le strînseră cordial mîinile, păreau, într-adevăr, prietenoși. Dar asta fu totul. Nici un fel de miting, nici un reporter, nici curioși, nici o delegație guvernamentală, cu fanfară, care să le mulțumească, nimic. O primire oarecare, de parcă s-ar fi întors dintr-o plimbare pe Marte. Căpitanul se simți cam ofensat.

— N-ați știut că aterizăm ?

— Bineînțeles că am știut. Ne-ați întrerupt circulația pe principala linie de rachete spre Mercur. A trebuit să contramandăm cinci ture, fiindcă nu eram sigur că o să respectați cu exactitate timpul.

— Noi respectăm întotdeauna timpul... i-o tăie căpitanul. Nici măcar nu vine să-mi mulțumească vreun ofițer superior ? întrebă distant.

— Vine mîine, mîine dimineață, acolo unde veți fi cazați — spuse bărbatul cu care stăteau de vorbă. Era un bărbat înalt cu fața albă-cenușie, cu un aspect nesănătos. Invită întregul echipaj în camioane. Își luară cu ei doar strictul necesar. Porniră încurcați. Nu așa își imaginaseră întoarcerea lor pe Pămîntul salvat.

— Am fi putut foarte bine să-i trimitem încoace pe monștrii ăia. Poate că ar fi trezit ceva mai mult respect...

De îndată ce mașinile ajunseră pe șoseaua principală, auziră în urma lor o bubuitură. Căpitanul se răsuci iute. Pe aeroport dăduseră foc Nautilusului. Tocmai explodaseră rezervoarele. Strigă furios, o dată cu ceilalți membri ai echipajului. Bătură în ușile cabinei, dar mașina își mări viteza.

— Și nu ne-am luat cu noi măcar o pușcă... se căina secundul. Adjutantul căpitanului se aplecă și, în plină viteză, încercă să înțepe cu briceagul cauciucurile din spate ale mașinii. În clipa aceea se auzi în difuzoare :

— Domnilor, vă rog, aveţi puţină minte. Vă atrag atenţia că proveniţi dintr-o epocă ce trimitea zilnic în Cosmos cîteva rachete. Dacă le-am păstra pe toate care revin pe Pămînt, curînd n-am mai avea unde să aterizăm. Sînteţi al treisutelea echipaj care s-a întors, după sute de ani, pe acest aeroport. Nu ştim de ce, pe vremea voastră, atîţia oameni doreau să zboare în spaţiu, cu greu putem pricepe, dar ne străduim. Străduiţi-vă şi voi să înţelegeţi dificultăţile noastre...

Adjutantul renunţă. Maşina avea cauciucuri pline, nu puteau fi înţepate. Între timp opriră în faţa taberei, compusă din cîteva clădiri joase, mobilate în stilul epocii în care părăsiseră Pămîntul. Hamalii alergară spre ei — le luară bagajele. Erau cu toţii cam palizi. Cazarea îi plăcu căpitanului.

— Aş vrea să mulţumesc comandantului vostru... zise el şoferilor.

— Mîine... zîmbiră aceştia încurcaţi. Mîine dimineaţă... Salutară şi plecară.

Cînd ajunse lîngă dormitorul său, Nemo auzi dinăuntru rîsete. Deschise uşa. Oamenii lui stăteau tăcuţi şi nehotărîţi lîngă paturile lor. Pe un pat din colţ şedea un bătrîn nebărbierit, îmbrăcat în ceea ce fusese cîndva un costum de astronaut, şi se tăvălea de rîs.

— Spune...

— Susţine...

— Că nu erau oameni... auzi căpitanul.

— Cică ar fi un fel de roboţi... Slujitorii albi-negri... Dublurile cenuşii...

Nemo se duse întins la omul acela ciudat, care se prăpădea de rîs, şi îi cîrpi o pereche de palme zdravene. Tipul sări în sus. Strînse pumnii. Dar pe urmă măsură din ochi umerii căpitanului, văzu că întreaga cameră e împotriva lui, aşa că se mulţumi să scoată un şuierat.

— Nici bătaia n-o cunosc. Și nu le place cînd ne batem noi.

— Cine sînteți voi ? întrebă căpitanul.

— Cine ? Micul echipaj al unei rachete particulare, care și-a luat startul din California și a încercat să afle dacă nu e rost de ceva cîștig pe Mercur. Numai că ni s-a dereglat comanda și am rătăcit ani de zile între Mercur și Pămînt, pînă ne-a observat cineva și ne-a adus aici. Nici nouă nu ne-a venit să credem că salvatorii noștri, cu care jucaserăm tot drumul cărți și băuserăm suc de grapefruit, sînt de fapt niște mașini produse în fabrică. Da, domnilor, doctorul Erasmus vă va explica mîine totul. Trebuie numai să așteptați pînă dimineața.

Problema fundamentală a vieții

— V-ați înapoiat într-o epocă în care progresul tehnic a luat sfîrșit — le spuse doctorul Erasmus a doua zi de dimineață. Era poate și mai palid decît slujitorii săi albi-negri. Omul a început să inventeze mașini care să-l înlocuiască în muncile sale de rob. Era un lucru ideal, căci omul ca ființă inteligentă știe să facă cel mai bine față muncii lui, dar nu suportă înjosirea de sclav. Așa că, de îndată ce s-au inventat mașini care puteau fi niște slujitori perfecți, mai rămînea o singură problemă : ce chip să li se dea. Chipul frumuseții ideale nu părea potrivit : oricine se putea îndrăgosti de slujitorul său, îl putea urî, pedepsi sau se putea răzbuna pe el, își putea transpune obiceiurile umane în relațiile cu o mașină. S-a făcut de asemenea propunerea — v-o spun doar pentru a nu omite nimic — ca slujitorul ideal să aibă înfățișarea de maimuță sau de cîine. Maimuța a fost considerată nepractică, iar cîinele care, ce-i drept, e tovarășul omului din vremuri de demult, nu are toate calitățile necesare, nu poate îngriji pe cineva, nici nu poate face curățenie

și nu poate executa anumite treburi în locul omului, nu se poate ocupa de el atît de bine, încît acestuia să nu-i rămînă decît două preocupări : creația și meditația, aceste unice activități cu adevărat umane. În cele din urmă slujitorii au fost fabricați în alb și negru, fiecare om a primit unul care-i seamănă leit, un fel de sosie cenușie, care-i rezolvă toate treburile și care are grijă sub toate aspectele de modelul său. Și dumneavoastră puteți primi o asemenea sosie dacă vă va plăcea epoca noastră, dacă veți reuși să vă adaptați ei. Nu trebuie să aveți grijă de el, el va avea grijă de voi, este dirijat de la o centrală comună printr-un creier mecanic comun, care se conduce după indicația : aveți grijă de omenire. Astfel problema tehnică a fost definitiv rezolvată, omul a fost eliberat o dată pentru totdeauna de muncă.

Bineînțeles, dacă preferați să trăiți ca pe vremuri (la bătrînețe te obișnuiești mai greu cu lucrurile noi), puteți rămîne în rezervația asta, destinată vouă și tuturor celor care se întorc din spațiu.

Era ceva cu totul neobișnuit. Ce anume fac oamenii în ziua de astăzi ? Nemo întrebă acest lucru.

— Pot să vă arăt — spuse doctorul Erasmus și dădu drumul unui ecran de televiziune de pe perete. Apăru o grădină prin care se plimba sosia doctorului Erasmus, discutînd cu cîțiva prieteni. Abia acum își dădură seama că cel de pe ecran e om, iar cel care le vorbise era slujitorul său cenușiu. Erasmus, cel de pe ecran, se întoarse dintr-o dată spre echipajul de față, le zîmbi și le făcu semn cu mîna, apoi se cufundă din nou în discuția cu prietenii săi, de parcă acesta ar fi fost lucrul cel mai important din lume...

Tot echipajul Nautilusului se hotărî să vadă cum arată noua epocă. Dublura lui Erasmus zîmbi. Așa încep toți. Dar, din păcate, nu toți termină la fel de entuziaști.

Primul drum pe care îl făcu căpitanul fu la Institutul de istorie. Ceru să i se dea însemnările referitoare la călă-

toria lui. Data decolării și data la care a fost anunțată moartea lor. Nu obținu nimic. Nu se păstrase nicăieri nici o mențiune despre pirații cosmici, căci, probabil, ministerul se temuse atît de tare să nu provoace panică, încît uitase să lase orice fel de documente în favoarea echipajului de pe Nautilus...

— Găsiți-mi-l, vă rog, pe Peřinka !

Dublura cenușie îl privi nedumerit.

— Pe Ladislav Peřinka, vestitul erou, supranumit Nemo... declară căpitanul, și privi în jur, dacă nu cumva îl aude vreo cunoștință. Dar dublura cenușie dădu nedumerit din cap.

— Poate vreți să spuneți Igor Peřinka... Igor se numea fiul pe jumătate orb al căpitanului. Dvořák, Janáček, Peřinka ? Cei trei muzicieni celebri din Cehia ? îl întrebă, politicos, robotul.

— Muzicieni ?

— Vreau să spun compozitori... Peřinka e, cu siguranță, cel mai celebru dintre ei, orice copil o știe. Casa lui natală a fost conservată mii de ani în forma ei inițială. În jurul ei se organizează seri muzicale și discuții despre muzică ; acolo tot timpul geme de oamenii... accentuă cuvîntul oameni.

Așa se face că, după o mie de ani, căpitanul se întoarse acasă.

Din fericire, în ziua aceea nu era nici un concert. Se temea că nici azi, după atît amar de vreme, n-ar fi suportat miorlăielile fiului său. Fosta lor căsuță se afla acum în mijlocul unui parc, toate vilele învecinate fuseseră dărîmate. Zări de departe, pe fațada casei, două plăcuțe strălucitoare de aur. Una în memoria fiului său, slăvind lucrările compuse aici și amintind rolul jucat de el în istoria muzicii. A doua — se apropie de ea cu inima bătînd gata să-i spargă

pieptul — în memoria soției sale. În amintirea căpitanului Nemo nu pusese nimeni nici o plăcuță. Se mai uită atent o dată, dar nu găsi nimic.

— Ea a murit cu un an înaintea prezentării concertului lui Igor la Rudolfinum — auzi o voce în spatele său. Se întoarse speriat. Din umbra boschetelor ieși propriul său adjutant.

— A trebuit să aibă grijă de fiul dumneavoastră, care pînă la urmă a orbit. L-a îngrijit douăzeci de ani. A murit în brațele ei. Și nici ea n-a trăit atît cît să-i cunoască gloria. A fost descoperit la un an după moartea ei. Femeia asta a fost o sfîntă, căpitane.

— De ce mi-o spui ?

— Fiindcă am iubit-o.

— Dar n-ai spus niciodată nimic...

— Iar dumneavoastră, bineînțeles, nu vi s-a părut niciodată ciudat că vin tot timpul la dumneavoastră acasă, că-mi ajunge doar să mă apropii de ea. O înșelați cu negresa aceea, care s-a măritat la o săptămînă după plecarea noastră...

— Nu e adevărat.

— Ba e adevărat. A avut doisprezece copii. Puteți să-i găsiți urmașii. Azi au ajuns la o sută. Eu am plecat cu Nautilus numai din cauza soției dumneavoastră, căpitane, voiam să-i demonstrez că nu e greu să devii erou, că pot rezista la fel de bine ca și dumneavoastră, deși nu-s atît de lat în umeri. Numai că ea vă iubea pe dumneavoastră. Iar dumneavoastră o iubeați pe fata aceea...

— Asta e o altă ciudățenie a vieții, nu-i așa ? O altă problemă.

— Nu e nici o problemă, e un lucru sigur. Dumneavoastră ați distrus-o, căpitane... E o porcărie, nu o problemă. V-ați purtat cu ea într-un mod mîrșav.

Niciodată adjutantul nu-i vorbise astfel. Vedea clar că trebuie să facă din nou ceva pentru echipajul său, să-i găsească și să-și găsească o nouă menire, căci perioada asta prea semăna cu zilele goale ale drumurilor spațiale.

Dar la Institutul de astronautică n-au vrut să-l primească.

— Avem echipajele noastre, compuse din roboți. Nu văd de ce v-ați primejdui viața. De ce vreți să faceți lucruri pe care le pot rezolva mașinile și să neglijați activitățile pe care doar oamenii le pot duce la bun sfîrșit ?

— Iată actele mele — le întinse ca un bătrîn desperat. Știu să conduc o rachetă la fel de bine ca mașinile voastre. Și dispun de un echipaj de flăcăi unul și unul, care m-ar urma și în iad.

— Nici un organism nu ar mai rezista la programul nostru cosmic actual. Pur și simplu nu avem cum să vă folosim. Studiem curbura universului, proprietățile luminii, încercăm să obținem viteze mereu mai mari, toate astea sînt sarcini cărora nu le puteți face față. Dedicați-vă filozofiei sau artei, esteticii, preocupările cele mai importante în momentul actual...

— Sînt bătrîn... spuse căpitanul și se ridică de pe scaun. Slujitorul cenușiu declară că-i pare rău. În clipa aceea, peretele biroului său se deschise și în cameră pătrunse, înclinîndu-se, modelul lui, un om cam de cincizeci de ani, îmbrăcat ca un artist, cu paleta și pensula în mînă. În spatele lui se zărea un tablou uriaș, abia schițat. Declamă cu glas tare :

— Cînd cineva spune că pentru el vremea filozofiei nu a venit încă sau că a trecut, e ca și cum ar spune că pentru el nu a venit încă vremea fericirii, sau că a trecut... Acesta e Epicur, prieteni, o înțelepciune veche de trei mii de ani și jumătate ! Găsește-ți o activitate creatoare. Căci fiecare om are un talent care dă un sens vieții sale, care-i demonstrează lui însuși că există și prin care se poate cel mai bine

manifesta. Jucăriile astea tehnice lasă-le copiilor și mașinilor, pe cine îl mai interesează ! În fața noastră se află acum lucruri mai importante. Cele mai arzătoare sînt problemele fundamentale ale vieții... Nemo mai auzise asta.

— Le-a dezlegat cineva ? întrebă el.

— Dragă domnule, omenirea e încă prea tînără. Asta nu e ca și cum ai dezagrega atomul sau ai zbura în jurul lui Iupiter. Problemele astea cer timp, răbdare, cer întreaga personalitate ; răspunsul nu-l poți da numai prin cuvinte, ci și prin modul în care trăiești...

— Eu nu mai pot să mă schimb. Mă ofer să vin mîine cu întregul echipaj la vechiul loc de start... hotărî definitiv căpitanul.

Pictorul strînse din umeri, de parcă ar fi regretat că și-a pierdut timpul cu el. Se întoarse iar la pînza lui, peretele se închise. Dublura cenușie se înclină în fața căpitanului.

— Cum vreți, eu v-am avertizat. De fapt e o sinucidere.

Răspunsul final

Căpitanul nu putea să doarmă. Își amintea lipsa de entuziasm cu care îl întîmpinaseră ieri băieții, cum nu păreau convinși cu toții că cel mai bine e să ridice ancora. Pînă la urmă reușise să le explice, pînă la urmă înțeleseseră. Promiseseră că vor veni. Încă nu se luminase de ziuă cînd porni, aproape în goană. La locul de start ajunse pe jos, împleticindu-se. Sosise prea devreme. Roboții însă munceau de zor. Racheta pe care o pregăteau nu avea formă de rachetă, semăna mai degrabă cu o picătură sau cu o sferă. Îl cam înspăimîntă. Și instalațiile de lansare se schimbaseră complet, nu se mai putea descurca în ele. Dublurile cenușii îl lăsară să intre peste tot, putu să se uite la tot ce dorea, doar că zîmbeau cam ciudat, a scuză, de parcă nu

s-ar fi cuvenit ca un om cu o înfățișare atît de serioasă să-și piardă vremea cu asemenea prostii cum sînt aparatele unei rachete. Nemo se întoarse la locul startului. Oamenii lui soseau, unul după altul, prin ceața dimineții. Purtau din nou vechile lor costume. De data asta vor decola fără muzică și arcuri de triumf, dar va fi mai bine, mai bine pentru toți, căci pe Pămînt n-ar putea să trăiască mai departe; cu genul ăsta de viață nu te poți obișnui...

Cam asta le spuse pe pista netedă pe care se aflau. Ceața dimineții aproape că-l înăbușea; tuși de cîteva ori. Apoi le citi numele, fiecare urmînd să strige „prezent", să înainteze și să dea mîna căpitanului. Strigară „prezent", înaintară și dădură mîna.

Erau dublurile, slujitorii cenușii ai oamenilor din echipajul său. Îi trimiseseră în locul lor. Nici unul din blestemații aceia nerecunoscători nu se prezentase. Căpitanul se frecă la ochi. Ceața e de vină, își zise el. Și se așeză pe piatra cea mai apropiată, căci i se părea că nu mai poate să respire.

— Căpitanul Peřinka? se aplecă spre un bărbat lat în spate. Purta o uniformă strălucitoare, frumoasă, cum nu văzuse căpitanul în viața lui.

— Da... Îi privi chipul de aproape.

— M-au trimis de la Biroul central. Dacă îmi permiteți, voi prelua comanda... Se recunoscu. Desigur, era chiar el. Doar puțin mai cenușiu.

— Dacă vrei. Dacă vor — spuse căpitanul, simțindu-se înfrînt. Dublura lui salută cu respect și lipi călcîiele, exact cum obișnuia Peřinka. Peste o clipă își auzi din rachetă propriul glas, auzi ordinele energice și hotărîte, comenzile și răspunsurile, ca în urmă cu mulți ani. Peste cîteva minute racheta săltă ușor deasupra Pămîntului (de unde or fi luînd forța motrice?) și zbură încet spre nori. Făcu semn cu mîna. Imediat însă privi în jur, dacă nu cumva îl vede

cineva. E doar o prostie să faci semn cu mîna unei mașini care lucrează singură și cu atîta precizie.

Se întoarse și porni agale spre fosta lui casă. De data asta, locul era înțesat de oameni. Se cînta Simfonia Finală a fiului său. Recunoscu sunetele ciudate care pe vremuri, înainte de plecare, îl speriaseră. Azi nu-i mai păreau atît de neobișnuite. Începu să le asculte cu atenție. Rămase lîngă un copac, departe pe auditoriu; vîntul îi aducea frînturi de sunete. Văzu racheta cum dispare la mari înălțimi.

Și dintr-o dată îi trecu prin minte că dacă atunci, în fața pelerinilor din constelația aceea îndepărtată, ar fi stat fiul său, poate că el ar fi fost în stare să le răspundă.

Trebuia să le spun să nu trimită rachete pentru a afla răspuns la problema fundamentală a vieții, gîndi el. Răspunsul trebuie găsit pe Pămînt.

Orchestra amuți și se auzi harfa care îi aduse aminte de ceva nespus de frumos.

un proces despre care nu a aflat nimeni

— Onorat tribunal ! Profesorul Neuman se ridică de îndată ce procurorul își termină rechizitoriul, privi la cei de față, își fixă pince-nez-ul și începu să citească cu glas calm, de parcă ar fi vorbit în fața studenților : Sînt acuzat de a-l fi atacat pe profesorul Orlov în laboratorul său și de a-l fi lovit cu microscopul în cap, provocîndu-i astfel leziuni grave. Îmi pare nespus de rău. De fapt voiam să-l ucid...

Cei prezenți în sală amuțiră. Ziariștii începură să scrie repede. Toți priveau surprinși la acest acuzat care voia cu tot dinadinsul să-și agraveze vinovăția. Dar profesorul continuă netulburat :

— De mai bine de șaptesprezece ani predau histologia la Facultatea de Științe Naturale. Catedra mea, după cum poate știți, își are sediul într-o clădire veche a orașului nostru universitar, la un loc cu catedra de fiziologie. Vreau să spun, doamnelor și domnilor, că acolo histologia vegetează, fiindcă profesorul Orlov cu fiziologii săi ne-au surghiunit de mult la subsol, unde sîntem siliți să lucrăm toată ziua cu lumina aprinsă. Orlov mi-a limitat și fondurile. Trebuia să-i supun spre aprobare toate cheltuielile, deși nu e șeful meu și habar n-are de histologie. Știe toată lumea că lipsa de cunoștințe de specialitate o compensează doar prin înrudirea cu ministrul cultelor și al învățămîntului, în a cărui familie s-a strecurat cu multă dibăcie prin căsătorie.

Lucrările lui de cercetare sînt opera asistenților săi, pe care și-i poate alege dintre tinerii oameni de știință, în timp ce eu nu am decît un singur ajutor, pe tînărul doctor Mach. Cam cu un an în urmă, asistentul meu a experimentat un nou colorant pentru fibra nervoasă, descoperit de mine, pe care l-am numit etnacronit G. Numai că în timp ce lucra la secțiunile microscopice de țesut, o parte a colorantului s-a evaporat probabil și l-a intoxicat. Pînă atunci nu avuseserăm nici cea mai mică bănuială despre acest efect al noului compus. Părea că e vorba despre cea mai puternică otravă cunoscută pînă atunci, acționînd sub formă gazoasă, insesizabilă, și era de ajuns o singură inspirare ca să producă spasme tetanice ale întregului organism. Surîsul sardonic clasic se întipărise pe fața doctorului Mach, astfel că părea că își bate joc de starea în care se află. Desigur, însă, nu-i ardea de așa ceva, căci coloana vertebrală îi era încordată ca un arc și, cînd l-am găsit, atingea podeaua doar cu capul și cu tălpile picioarelor. Nu se putea mișca, viața lui era în primejdie. Am distrus imediat colorantul toxic, cerînd totodată, pentru a nu știu cîta oară, să se dea secției mele măcar o cameră care să poată fi aerisită, căci dacă am fi avut-o nenorocirea nu s-ar fi întîmplat. Peste cîteva luni, cînd asistentul meu, din fericire, se însănătoșise, în institut a apărut în cele din urmă o comisie de anchetă. Erau doi funcționari cu haine de lustrin ponosite, care au început să mă interogheze cu obrăznicie. Voiau să afle caracteristicile și tipul gazului toxic care provocase otrăvirea. Eu aveam nevoie de o nouă încăpere, iar ei m-au întrebat din nou, cu asprime, despre etnacronitul G. A început să mi se pară suspect. I-am dat afară.

Peste o săptămînă a venit la mine ministrul cultelor și învățămîntului în persoană. Mai întîi am crezut că a greșit ușa.

— Ruda dumneavoastră lucrează la etajul întîi — i-am atras eu atenţia. La el sînt primiţi oaspeţii...

Dar ministrul venise la mine. I se raportase că am descoperit un nou gaz toxic. Se arătă foarte interesat de munca mea. Sînt histolog — am accentuat eu — mă interesează ţesuturile vii, nu otrăvurile. Etnacronitul l-am descoperit întîmplător.

Se zice că toate marile descoperiri din lume au fost opera întîmplării, n-am de ce să mă necăjesc, m-a liniştit ministrul. Guvernul vrea să-mi cumpere preparatul. Vrea să treacă imediat la producerea lui. Nu înţelegeam de ce. Doar etnacronitul nu distruge şobolanii sau insectele. E imperceptibil. Ar constitui o primejdie prea mare pentru oameni.

— Păi tocmai de-aia — rîse cu distincţie ministrul cultelor. Avem nevoie de un gaz de luptă. Avem nevoie de o nouă armă.

— Armă ? Mă speriase. Domnule ministru, nu uitaţi că ne aflăm în anul 1914. Popoarele civilizate nu se mai războiesc de mult între ele. Lăsaţi asta pe seama celor din Balcani şi a burilor. Dezvoltarea civilizaţiei şi a ştiinţei a făcut din război ceva ridicul. Cred că Frantz-Josef menţine armata numai pentru ca în ţara noastră, pe lîngă imperiu, să mai existe încă o instituţie antediluviană.

— Nu te pricepi la politică, dragă prietene — mi-a replicat ministrul, de loc jignit. Actuala situaţie mondială este extrem de încordată. Relaţiile noastre cu Rusia sînt din ce în ce mai proaste. Tocmai din cauza Balcanilor. Sîrbii şi-au pus în gînd să înfiinţeze un mare stat care să unească pe toţi slavii de sud ; vor acces la mare, astfel că întreaga noastră coastă dalmată ar cădea în mîinile lor. Ce-i drept, am mai respins noi aceste pretenţii, ultima dată, cu prilejul delimitării frontierelor Albaniei şi cînd cu incidentul de la Skodra, dar dacă Mîna Neagră, cum se numeşte organizaţia naţionalistă sîrbă, va trece la alte acţiuni, Austria nu va

tăcea. O să le arătăm noi şi lor, şi ruşilor, cine are dreptul asupra Balcanilor. Ne va sprijini Germania, care are şi ea neînţelegerile ei cu Franţa şi cu Anglia. Coloniile din Africa trebuie reîmpărţite. Nemţii nu se mulţumesc cu resturile portugheze din Angola, pe care li le-au promis englezii. Petrolul din Mosul şi interesele engleze din Şat-el-Arab îi ispitesc şi ele de mult. Se aşteaptă un conflict mondial. Vor intra în luptă milioane.

— Din pricina Skodrei sau a Şat-el-Arabului ? am întrebat. Nu prea înţelegeam. Niciodată nu mă interesase politica.

— Din cauza intereselor dominante — spuse ministrul plin de importanţă.

Mi-am imaginat milioane de ostaşi cuprinşi de spasmele din care îl salvaserăm pe Mach în ultima clipă.

— Nici gînd — am spus eu. Dacă vreţi să vă războiţi, săbii aveţi, serviţi-vă de ele.

Trebuie să adaug că ministrul venise în uniforma împodobită cu fir de aur şi cu argint, cu o sabie scurtă la cingătoare.

— Gazul meu n-ar alege între ostaşi şi civili. Aşa că nu v-ar servi la nimic !

— În războaiele viitoare nu va mai exista deosebire între soldaţi şi civili — spuse ministrul cultelor. Vă înţeleg teama, stimate domnule profesor, şi eu sînt umanist. Dar din cauza asta nu putem ţine progresul în loc. Vom lupta cu tot ce avem, cu tunuri cu tragere lungă, cu aeroplane şi cu gaze de luptă. Iar dacă undeva în lume cineva va descoperi etnacronitul după dumneavoastră, îl va pune cu siguranţă la dispoziţia armatei sale. Aşadar ce cîştigaţi dacă refuzaţi să ni-l daţi ? Puţin timp. Toţi vă vor arăta cu degetul, ca pe un trădător. Şi poate că pînă la urmă duşmanul vă va otrăvi cu propriul dumneavoastră gaz. Pe cînd altfel puteţi ajunge bogat şi celebru. Institutul dumneavoastră va

fi primul din țară, vă veți bucura de toată cinstea, vă vom înnobila. Considerați-vă un cîștigător la loteria științei. Chiar dumneavoastră spuneți că ați descoperit substanța din întîmplare. Atunci, ce răspundere vă revine? Care e răspunderea unui om ce cîștigă din întîmplare un milion? Mîine poate cîștiga altul.

L-am dat afară, la fel ca pe subalternii săi. Mi-era greu să înțeleg. Plecă în caleașca lui, însoțit de un lacheu în livrea. O clipă am crezut că e nebun. Pe urmă am cerut ziarele. Nu mai citisem de ani de zile un ziar. O săptămînă am făcut numai asta. Părea într-adevăr că, în timp ce noi ne străduim să descoperim legile naturii, noi medicamente, să-i salvăm pe bolnavi și să descifrăm tainele universului, o parte a omenirii înnebunise. Grey, Poincaré, Sazonov, Wilhelm, Hötzendorf, Hoyos — citeam pentru prima oară despre domnii aceștia.

Peste trei zile răsunară împușcături la Sarajevo. Mîna Neagră și-a ucis dușmanul și posibilul urmaș la tron. Austria a trimis un ultimatum. Cerea interzicerea propagandei antiaustriece, dizolvarea organizațiilor antiaustriece, demiterea funcționarilor, ofițerilor și a profesorilor antiaustrieci, amestecați în activitatea și propaganda antiaustriacă, desemnarea acestor persoane revenind guvernului austriac, care urma să participe și la anchetarea și pedepsirea vinovaților atentatului de la Sarajevo. Asta înseamnă că se cerea moartea căpeteniei Mîinii Negre, a colonelului Dragutin Dmitrijević, cu numele conspirativ Apis. Izbucni războiul.

O dată cu el și campania împotriva mea. Oficial nu se anunță nimic, dar începu să circule zvonul că refuz să predau armatei o descoperire importantă. În timpul prelegerilor, studenții mă fluierau, colegii mă șterseră din consiliul redacțional al revistei de specialitate, iar Orlov oferi doctorului Mach catedra de histologie, care, zicea el, va fi curînd vacantă.

Între timp intraseră în război şi Rusia, Germania, Franţa şi Anglia. Detaşamente de tineri se adunau în gara oraşului nostru. Intră în luptă şi garnizoana de dragoni. Cu căşti strălucitoare, mantale albe, săbii lucitoare şi cu accesorii de un roşu ţipător, ca mitraliorul inamic să-i poată nimeri mai uşor. Credeau poate că toată parada asta le va servi la ceva. În două luni, n-a mai rămas nici unul în viaţă.

Garnizoana de dragoni fusese mîndria oraşului nostru. Mie îmi distrusese căsnicia. După doi ani, soţia mea fugise cu căpitanul Imre Kovács la Salgotarján. Poate că de atunci nu-mi plac militarii. Şi în special dragonii. Mi-am părăsit locuinţa şi de atunci nu mai ies din laboratorul meu de la subsol. Acolo dorm. Mîncarea mi-o aduce femeia de serviciu de la restaurant. Nu sînt pretenţios. Doar din cînd în cînd, duminica sau sărbătorile, sau dacă mă dor ochii şi nu mai pot citi literatură de specialitate mă duc pînă la doctorul Mach, ca să mă distrez cu copiii lui. A fost unicul meu prieten. Şi nu m-a dezamăgit. A respins propunerea lui Orlov, aşa că au trebuit să mă lase în post. Cine se ocupă azi de histologie ? Ce-i drept, din cînd în cînd mai arunca cîte cineva ou noroi după mine sau îmi trimite cîte o scrisoare de ameninţare, dar evenimentele făceau ca totul să se uite repede. Frontul rusesc şi înaintarea nemţilor în primul rînd. Începură să fie mobilizaţi şi rezerviştii. Asistentul meu printre primii. Asta probabil o aranjase Orlov, ca să se răzbune. L-au trecut la genişti. L-am condus la gară. La despărţire, fiul lui, în vîrstă de şase ani, m-a întrebat :

— E adevărat că dacă le-ai da gazul ăla, tata s-ar întoarce peste o săptămînă ?

Se vede că vorbiseră deseori acasă despre asta. Poate că, pînă la urmă, nici el nu e de acord cu mine. Doamna Machová a leşinat. Celelalte femei plîngeau, strigau, îşi smulgeau părul din cap sau îşi zgîriau chipurile, ca într-o tragedie antică. Feroviarii erau obişnuiţi cu asemenea scene. Le

duceau într-o încăpere specială și turnau peste ele apă. Nu mai văzusem în viața mea atîtea lacrimi și atîta suferință ca atunci cînd a pornit transportul cu asistentul meu. Prin fața gării se plimba un ofițer. Mă privi disprețuitor. Era Imre Kovács. Maior de dragoni. Maior. În cele din urmă își atinsese țelul. Fusese mutat în orașul nostru în calitate de comandant al batalionului.

— Nieder mit den Serben ![1] striga laolaltă cu ceilalți ofițeri, agitînd sabia.

Uneori mi se părea că totul nu-i decît o glumă proastă, un coșmar, din care trebuie să mă trezesc. Dar nimeni nu rîdea. Poate doar moartea. Peste o săptămînă am primit vești din Galiția că doctorul Mach a căzut. Nevasta lui a venit la mine și m-a acuzat că eu sînt vinovat de toate. Dacă le-aș fi dat gazul, asistentul meu ar fi putut să lucreze liniștit în spatele frontului. Chiar gîndea așa. Eu, eu care am refuzat să particip la toate astea, cică eu sînt vinovatul. Profesorul Orlov îl trimisese. Orlov îmi omorîse discipolul cel mai drag, urmașul meu. Atunci mi-a venit o idee A doua zi m-am dus la ministrul cultelor și învățămîntului.

— Sînt dispus să vă dau etnacronitul G. Dar înainte trebuie să mai fac cîteva probe...

— Totul îți stă la dispoziție, scumpe patriot — ministrul pronunță o sumă. Aș fi putut construi cu ea un oraș întreg pentru histologie. Dar ei voiau otrava. Pentru paza clădirii am primit o companie de ostași. Am cerut să-i comande maiorul Kovács. În felul acesta a ajuns sub ordinele mele. Totodată mi-au trimis o secretară frumoasă, una care să lucreze cu adevărat, zece asistenți noi (despre patru se zicea că ar fi membri ai contraspionajului), douăzeci de laborante. Ne-am înghesuit cu toții în cămăruțele mele de

[1] Jos cu sîrbii — în limba germană în original.

la subsol ; se înțelege că în condițiile astea nu puteam lucra. În plus, pe coridoare tropăiau dragonii, de parcă s-ar fi așteptat din clipă în clipă la un atac al sîrbilor. Am cerut alte camere. Vreau trei etaje. Am refuzat altă clădire. Trimit un ultimatum catedrei de fiziologie. Cer evacuarea clădirii în șase ore. Interzicerea oricărei încercări de bagatelizare a histologiei, concedierea cercetătorilor, laboranților, asistenților și femeilor de serviciu antihistologici, cercetarea activității antihistologice a întregii catedre și pedepsirea celor vinovați de îngreunarea muncii mele și de moartea asistentului meu. Asta înseamnă pedepsirea lui Orlov. Doresc să particip personal la anchetă.

Cîțiva dintre noii asistenți crezură că e o glumă. Dar i-am lămurit eu, curînd. Ultimatumul l-a dus Kovács însoțit de trei dragoni. Tremurau în fața mea. Doar eu eram cel care îi ocrotea, datorită mie nu trebuiau să plece pe front !

Orlov telefonă după cîteva secunde. Era surprins... Nu înțelege... Era dispus să discute, să cădem la o învoială...

— Exact așa a spus și guvernul sîrb — și i-am trîntit receptorul în nas. Încă nu înțeleseseră. Am așteptat pînă seara. Pe urmă am dat ordinul.

— Nieder mit den Fysiologen ! [1] striga Kovács, agitînd, împreună cu dragonii săi, sabia. Începură să arunce pe fereastră eprubetele și aparatele scumpe de măsurat, dădură drumul iepurilor, pisicilor, șoarecilor, cîinilor și tuturor celorlalte animale de experiență. Urmă un adevărat haos, ca la război. Colaboratorii mei încercau să mă înduplece :

— Vreți să-i atacați pentru cîteva camere ?

— Știți voi ce e Șat-el-Arab ? Angola sau Skodra ? Se spune că nici războiul mondial nu a început pentru altceva.

[1] Jos cu fiziologii — în limba germană în original.

Am luat un microscop și am pornit spre Apisul meu, adică spre profesorul Orlov. Tocmai îi spunea unchiului său, la telefon, ce dezastru am declanșat. Și atunci am mai făcut ceva mult mai important. I-am spart capul cu suportul microscopului. Din păcate nu l-am omorît. Regret. Fiindcă în fiecare zi, pe toate fronturile, sînt uciși mii de oameni cu aceeași logică cu care i-am atacat eu pe fiziologi. Fiecare pas făcut de mine poate fi comparat cu ce au făcut Hötzendorf și Berchtold, Wilhelm și Grey sau Pasić. Și cu toate astea, faptele lor nu par nimănui demente. Nu i-au examinat, ca pe mine, diferiți psihiatri, n-au fost nici întemnițați, și cu atît mai puțin condamnați, de parcă războiul ar fi altceva decît un asasinat. Numai că, doamnelor și domnilor, sentința care va fi pronunțată împotriva mea cade și asupra capetelor lor. N-am făcut nimic altceva decît ceea ce făceau și ei. Dacă eu sînt un răufăcător, ei sînt niște asasini.

Aici profesorul a fost întrerupt. Cel puțin procesul-verbal secret, descoperit de curînd într-o arhivă regională din Moravia, nu merge mai departe. Se vede treaba că ziariștii despre care se pomenește în procesul-verbal n-au scris nici un rînd. Nimeni n-a aflat nimic despre acest proces. Poate că nici nu interesa pe nimeni. Doar de atunci s-au petrecut atîtea. În primul rînd, două războaie mondiale.

chipul pierdut

Tratat despre trăsăturile caracteristice ale omului.

Cordoane de polițiști închideau strada Hus de ambele părți. Se zvonea că vor fi aduse tancuri. Asasinul se baricadase în catedrală și de acolo stăpînea toată zona înconjurătoare. Se auzea că ar avea un depozit de armament în balconul corului. Cu puțin înainte îi împrăștiase pe jandarmii care înaintau spre el cu o mitralieră grea de ultimul tip, pe care uzina de armament din Brno o prezentase doar cu cîteva săptămîni în urmă spre aprobare Ministerului Apărării. Cum ajunsese acest prototip în catedrala dominicană ? Cum ajunsese în mîna asasinului, despre care se spunea că ar fi împușcat mai întîi cîțiva bieți călugări ? O fi o crimă politică sau o simplă încercare de jefuire a odoarelor catedralei ? Nimeni nu știa. Strada era liniștită, polițiștii înșirați de o parte și de alta nu îndrăzneau să-și părăsească pozițiile. Mulțimea din spatele lor creștea. Se zvonea că vin tancurile, dar era numai un zvon. De jur împrejur domnea o liniște desăvîrșită, cei împușcați încetaseră să geamă.

Ședea pe scaunul organistului. Cu puțin înainte își dăduse seama că balconul corului era construit ca o mică fortăreață : se așteptau probabil ca la Praga să aibă loc lupte de stradă. Găsise ambrazuri care străpungeau zidurile groase, medievale, ale catedralei. Îngrămădise arme lîngă ambrazuri. Toate erau de cel mai modern tip, iar muniții avea pe

cîteva zile. Putea ușor să țină piept unei armate întregi, căci găsise sub scară și lăzi de grenade : grenade antitanc. Putea ține piept unei armate întregi, dar nu la asta se gîndea. Doar din cînd în cînd privea spre altarul lateral, complet distrus de o explozie. Știa că de acolo îl pîndește primejdia. În răstimpuri trăgea cîte un foc în direcția acestei intrări secrete. În felul acesta voia să spargă liniștea bisericii, tăcerea care îl învăluia și care i se părea cumplită fiindcă era aceeași liniște care te înconjoară cînd intri aici din strada zgomotoasă, tăcerea obișnuită, de zi cu zi, a acestei catedrale.

Scria. Nu se apăra fiindcă ar fi voit să fugă sau să dea o lovitură de stat. Își apăra ultimele ore ale vieții, fiindcă, înainte de a se sinucide, voia să scrie o confesiune. Un tratat despre caracteristicile omului. Scria cu creionul pe hîrtia grosolană în care fuseseră ambalate armele. Altă hîrtie nu găsise. Din cînd în cînd își sprijinea cotul pe claviatura orgii și sunetul ei solemn îl speria. Arunca cîte o privire pe stradă și în nava catedralei, și cînd se convingea că e singur, se apleca din nou deasupra însemnărilor sale. Cincisprezece oameni își pierduseră viața în ziua aceea. Nu cumva era un preț prea mare ? Oare părerea lui despre caracteristicile omului era cu adevărat atît de importantă ?

Se numea de fapt Bartoš, și chirurgia îl preocupase încă din anii studenției. Îl interesa chirurgia plastică, corectarea și schimbarea feței, problemele regenerării. Pe atunci se gîndea prea puțin la particularitățile umane. De fapt nu se cunoștea nici măcar pe sine însuși. Voia să muncească, voia să îndeplinească munca pe care o iubea și să aibă bani. Avea nevoie de bani fiindcă era sărac. Studiase cu o bursă abisiniană. În tot timpul celor cinci ani de studiu, crezuse că se va putea răscumpăra, dar se trezise cu diploma în buzunar și fără bani nici cît să plătească pentru banchetul organizat la terminarea facultății. Părea că va trebui cu-adevărat să

plece în Africa. Oricine știa că tinerii noștri medici, o dată ajunși acolo, nu lucrează în sanatorii. Profesorul de chirurgie îi împrumută atît cît să-și poată cumpăra o amînare de un an. Voia ca în acest răstimp să cîștige, practicînd în particular, banii pe care îi datora. Părăsi clinica și se instală undeva în Vršovice[1], în cartierul de vile. Era de fapt un grup de căsuțe, pe care constructorii speculanți le vindeau în rate rezonabile. Dar dacă nu aveai cu ce să le plătești, nu erau rezonabile de fel. Pe nenorocitul care se afla în această situație îl scoteau în stradă și nu-i înapoiau nici un sfanț. Și fiindcă vremurile erau din ce în ce mai grele, proprietarii acestor căsuțe se schimbau într-una. Cu toate astea, o duceau mai bine decît vecinii. Chiar alături, peste pîrîul Botič, se întindea o colonie de construcții mizere. Acolo oamenii leșinau de foame în plină zi și bolnavii acelui cartier au fost primii pacienți ai lui Bartoš. Se-nțelege că nu aveau cu ce să plătească. Doctorul deveni un fel de samaritean și datoriile lui crescură. Noaptea visa scorpioni, pitoni, aligatori, muște țețe și alte jivine tropicale respingătoare.

În colonie trăia și o bandă care avea drept loc de întîlnire spelunca de tinichea a unui chinez, numită la Piața Tîlharilor. Acolo nu se vorbea despre șomaj, ci despre banii și bogăția pe care pot pune mîna cei curajoși. Șeful lor era un oarecare Urban, alias Spintecătorul, un om cu țeasta spartă de două ori, cu nasul strîmb și cu două cicatrice pe obraz, cel mai temut dintre toți. Chiar și polițiștii care patrulau pe aici, prin preajma Pieții Tîlharilor, îl evitau cu respect. Nu voiau să-l irite în mod inutil. Sperau că acum, cînd s-a încurcat cu Marion, o să se liniștească. Mařka Novotná își zicea Marion de cînd deschisese un stabiliment. Proprietarul unei astfel de case n-o să se preteze să fure, gîndeau cei de la

[1] Cartier din Praga.

poliție. Au încetat să se mai ocupe de Spintecătorul și cînd au ajuns la Banca meseriașilor era prea tîrziu.

Niște bandiți mascați pătrunseseră prin tavan, întrerupseseră aparatul de alarmă, îi doborîseră pe casieri și fugiseră cu o furgonetă pentru lapte, pe care o furaseră chiar în dimineața aceea și o transformaseră într-un mic tanc. Trecuseră pe străzile principale sub un tir neîntrerupt și undeva, în Piață, se instalaseră cu pradă cu tot în două limuzine. Apoi dispăruseră fără urmă. Un furt cum nu mai văzuse Praga. Vinovatul fu descoperit imediat. Fără cercetări. Căci nimeni la noi, în afară de Urban-Spintecătorul, nu avea școala gangsterilor din Chicago. Chiar a doua zi, pe la toate colțurile s-au lipit afișe cu fotografia lui Urban, toate ziarele i-au publicat poza. Avea un chip atît de deosebit, încît era de neînțeles cum ar putea omul ăsta să scape. Pînă și un copil ar recunoaște un asemenea răufăcător, chiar și fără să-i fi fost descris. În aceeași zi poliția a încercuit colonia din Vršovice și a percheziționat temeinic fiecare casă și fiecare cotlon. Dar banda nu era de ieri pe lume. Casa lui Marion o părăsiseră și nici în alte locuri nu lăsară nici o urmă. Urban dispăruse, de parcă l-ar fi înghițit pămîntul.

— N-ajunge el prea departe — își spuneau oamenii. Cu o față ca a lui...

Operația

Așa gîndea și doctorul Bartoš în seara aceea, în drum spre casă. Un afiș cu chipul lui Urban era lipit pe zid, chiar sub anunțul *Ore de consultații între 9 și 4.* Doctorul tocmai aducea o firmă nouă. Constatase că sobrietatea elegantă nu are nici un efect asupra actualilor lui pacienți. Aducea acum o placă mare, albă, pe care numele lui era înscris cu litere vizibile, roșii.

— Trebuie să te facă să te gîndești la sînge... spusese pictorul de firme. Ar fi vrut să-i picteze pe firmă un braț rupt și bandajat, sau un tînăr doctor luptînd cu un schelet, pe scurt, ceva care să atragă clienții. Lui Bartoš îi era silă de toate astea. Încă nu se putuse obișnui cu ideea că medicina e o afacere. Avea nevoie de bani pentru aparatură, nu putea să-i cheltuiască pe o reclamă prostească. Pentru moment nu dispunea decît de o canapea, un stetoscop și o mică trusă chirurgicală. Se întorcea acasă trist. Își scoase haina în sala de așteptare și deschise ușa cabinetului. Se opri ca trăsnit. În spatele biroului ședea Urban-Spintecătorul, cu un pistol în mînă, îndreptat spre stomacul lui. Marion închise iute ușa în urma lui. Era o blondă deșirată, cu părul veșnic ciufulit. Vorbea în argou.

— Să nu scoți nici un piuit. Și bagă de seamă, că de nu, dracu te-a luat !

Îl împunse cu pistolul între omoplați și Bartoš o porni spre Urban. Gangsterul se ridică, începu să zîmbească și încercă să fie politicos, fapt care-l făcea să pară și mai îngrozitor.

— Trebuie să ne ajutați, domnule doctor. N-o să vă pară rău. O să vă răsplătim regește... și puse pe masă cîteva bancnote din cele furate de la Banca meseriașilor. Trebuie să-mi schimb înfățișarea...

— Cum ? întrebă Bartoš și încercă să ghicească ce sumă pusese pe birou.

— Complet.

— Numai că bancnotele astea nu le poate schimba azi nimeni. Numerele lor sînt cu siguranță urmărite. Sau poate vreți să vedeți dacă și-au notat seriile pe care le-ați furat și dacă mă arestează cînd le schimb ?

Urban rîse.

— Poți să lași colțul, Marion. Domnul doctor e de-al nostru. Și băgă banii în servietă. Dacă nu vreți bancnote,

putem să vă plătim în aur. Puse o casetă pe masă. Uitaţi-vă, vă rog. Astea le puteţi schimba oriunde în lume, fără nici un risc. Se-nţelege, în cazul că nu mă prind, altfel o păţiţi o dată cu noi...

Bartoš se plecă deasupra casetei, apoi îşi îndreptă spinarea şi începu să-l cerceteze pe gangster cu privirea.

— Aş putea să-ţi ridic puţin nasul, să-ţi netezesc ridurile şi să-ţi apropii urechile de cap...

— Ai înnebunit ? strigă Marion — Mařka. Aşa arăta acum cinci ani. E foarte bine c-are urechile clăpăuge şi nasul coroiat. Ştii cît ne-a costat treaba asta ? Şi scoase o fotografie a lui Urban de pe vremea aceea. Pe capul omului ăsta s-a pus o recompensă în toată Peninsula Balcanică, fiindcă a prădat banca din Sofia...

— Atunci ce propui ?

— Tocmai asta-i buba — răspunse Urban. Am făcut pînă acum nouă operaţii plastice. La Chicago există o clinică ilegală pentru gangsteri, la Hamburg cel puţin patru chirurgi celebri lucrează pentru ăştia de-alde noi, la Paris sînt cu duiumul. Peste tot am fost. Crezi că aş fi lăsat eu să-mi rupă vreunul nasul într-o încăierare ! Uită-te aici — şi îşi îndoi braţul ca să-mi arate bicepsul lui puternic, ca o reclamă pentru loţiunea Alpa. Nu las să se atingă de faţa mea decît chirurgi de mîna întîi. Despre dumneavoastră am auzit numai lucruri bune...

— Nu am aparate, condiţii, n-are cine să mă ajute...

— Eu am urmat şcoala de moaşe — spuse Marion.

— Dar nici măcar nu ştiţi cum vreţi să arate. În cazul ăsta e greu. Bartoš privi oftînd spre caseta cu aur.

— Ştim că aţi făcut o serie de experienţe, pe care le puteţi verifica acum.

— Cine v-a spus ?

— Avem informaţiile noastre. Nu am venit la dumneavoastră de florile mărului.

— E adevărat. Bartoš, neliniștit, începu să se plimbe prin cameră. M-am ocupat de o metodă specială de înlocuire a feței în cazuri de arsuri mortale. Am obținut și unele rezultate, fiindcă am reușit să descopăr un lichid în care fața unui om abia mort poate supraviețui organismului propriu-zis și pe urmă poate fi pusă unui om viu, asemenea unei măști...

— Cu ochi cu tot ? întrebă cu aviditate Urban.

— Poate. Dar cu siguranță cu fruntea întreagă, maxilarele, nasul și rinofaringele, astfel că și timbrul glasului se schimbă ușor. Toate astea, se-nțelege, se aflau abia în faza de pregătire, dar a trebuit să părăsesc clinica.

— Știm. Tocmai de-aia am venit — spuse Urban. De fapt acum pot să vă mărturisesc că fără cercetările dumneavoastră în domeniul schimbării fețelor, n-aș fi îndrăznit niciodată să prad Banca meseriașilor. Doar se știe că nu vreți să plecați în Africa, așa că ne-am zis...

— Sînteți admirabil informați. Dar cu instrumentele pe care le am aici, n-aș putea, cu conștiința împăcată, nici să incizez un furuncul.

I-au arătat instrumentele noi-nouțe pe care le aduseseră cu ei și le lăsaseră în camera de alături. Aveau chiar și un reflector portabil.

— Bine. Dar de unde iau fața cea nouă ? Îmi trebuie un cadavru.

— Vă livrăm și un cadavru. A întîrziat un pic. Îl veți avea după miezul nopții.

Părintele Țopăilă

Se-nțelege că în vremea aceea cartierul din Vršovice nu era singurul cartier mizerabil din Praga. Colonii similare existau și în Pankrác, după Krč, în Košiře, Zlíchov și aproape pretutindeni la periferie. În jurul tuturor orașelor

europene creșteau pe vremea aceea aceste mărturii ale crizei lumii civilizate, locuințe în care oamenii secolului al XX-lea trăiau uneori mai rău decît în epoca de piatră. Căci în unele locuri de la periferia Pragăi, oamenii trăiau în cariere de piatră, de nisip și în peșteri, aidoma oamenilor preistorici.

Așa se face că în jurul orașului se strîngea cercul celor flămînzi și nemulțumiți, care dădeau adesea dureri de cap guvernului de pe atunci, cerc ce nu putea fi rupt de actele de caritate sau de pomii de Crăciun.

Părinții bisericești s-au hotărît atunci să nu lase grija pentru cei săraci în mîinile unor laici sau atei și au numit în fiecare dintre aceste colonii cîte un misionar special de-al lor, pastori care trebuiau să aibă grijă de această turmă stranie și nemulțumită. Cel mai cunoscut dintre acești franciscani era părintele Țopăilă.

— Un sfînt trist e un trist sfînt. Un trist sfînt e un sfînt trist... obișnuia să spună părintele Țopăilă, om între două vîrste, zîmbind mereu. Venise în colonie cu o părere proprie despre munca de misionar. Pînă atunci predicase în mijlocul negrilor, în Sudan, unde canibalismul era încă în floare, așa că își închipuia că aici, la marginea unui mare oraș, nu i se mai poate întîmpla nimic neprevăzut. Organiza înainte de slujbă meciuri de fotbal, după slujbă ceaiuri dansante, în cadrul cărora dirija în persoană orchestra de jaz care cînta de obicei la procesiuni. Numele de părintele Țopăilă îl căpătase cînd compusese, în ritm de jaz, un cîntec pe o temă legată de Fecioara Maria.

În activitatea sa în slujba Domnului avea doi dușmani mari și de temut. Organizația Șoimul [1], spre care dădeau

[1] Organizația Șoimul (Sokol) — organizație de cultură fizică din Cehoslovacia.

buluc tinerii dornici să facă o carieră şi să pătrundă în rîndul claselor de mijloc, şi bolşevicii. Şoimilor le veni de hac întemeind şi el organizaţia Vulturul, care semăna aidoma cu Şoimul, cu deosebire că membrii ei purtau cămăşi albastre în loc de roşii, şi nu numai la antrenamente, ci şi la procesiuni şi ceremonii religioase. Cu bolşevicii era mai complicat. Mai întîi s-a dus la şedinţele lor şi a început să le predice despre fericirea eternă, despre faptul că trebuie să dăm cezarului ce-i al cezarului şi Domnului ce-i al Domnului. Pe urmă a început să se ia întrecere cu ei. Voia să folosească aceleaşi metode ca în lupta cu Şoimii. A înfiinţat o organizaţie sindicală creştină proprie, a început să se ocupe de condiţiile existente în fabricile din Vysočany, şi la prima grevă a prezentat revendicări mai mari ca ale comuniştilor.

Directorii fabricilor, se-nţelege, erau oameni cu frica lui Dumnezeu, unii dintre ei mergeau la biserică, unii se şi spovedeau. Ce surpriză pentru ei cînd au văzut un preot în mijlocul comitetului comunist al grevei ! Au dat fuga la telefon.

Părintele a fost reclamat la mănăstire şi mustrat ; nu înţelegeau că voise, mînat de cele mai bune intenţii, să se ocupe cu adevărat de sufletele încredinţate lui. Credeau că a trecut de partea celor mai aprigi duşmani ai bisericii şi voiau să-l trimită înapoi în Sudan, între canibali. Dar, pentru prima oară în viaţă, Ţopăilă a refuzat să le dea ascultare, principala virtute a călugărilor franciscani. Simţea că s-a legat prea strîns de colonie, ştia că nimeni nu se va mai îngriji de nenorociţii aceia aşa cum o făcuse el, era convins că nu are dreptul să-i părăsească. Şi s-a întors în mijlocul lor, cu un zîmbet trist pe buze şi fără sutană, într-un costum ordinar, cumpărat de gata, care-i era cam mic, căci intrase în Ordinul Franciscanilor cu mulţi ani în urmă, pe vremea cînd mai era un flăcăiandru subţirel. Scria petiţii

pentru acești oropsiți, le îngrijea bolnavii, îi ajuta pe cei necăjiți și cerea dreptate pentru cei nedreptățiți. Asta era munca lui. Trăia din resturile unui bufet din apropiere, ca cel mai sărac dintre săraci. Întocmai așa voia să trăiască. Dormea într-un fel de coteț, care fusese poate adăpostul unui cîine, drept farfurie avea o cutie mai mare de tablă și mînca doar o dată la două zile. Curînd slăbi destul ca să-l încapă hainele, se transformă și îmbătrîni, dar zîmbetul acela care-i făcea pe mulți să-l considere un sfînt îi rămăsese întipărit pe buze.

Voia să fie tot timpul alături de ai săi. Mergea acum și la manifestații, ba chiar nimeri de trei ori și la poliție, unde urlară la el ca la orice alt șomer. Numai că părintelui nu-i era frică de ei. Singurul lucru pe care îl dorea în viață era să fie de folos oamenilor. Nu avea nici un fel de avere, așa că nu se temea de nimeni. Nici de poliție, nici de gangsteri.

Uitase însă că și fața lui zîmbitoare, de sfînt, are un preț.

Așa se face că mortul pe care i l-au adus lui Bartoš după miezul nopții, nu era nimeni altul decît părintele Țopăilă.

Cariera

La Viena și-a spus Bartosch. Și a avut succese mari. Nu trecuse nici jumătate de an de cînd lucra la clinica profesorului Kirchenbruch, că și apărură în presa de specialitate primele lucrări semnate de el. Femeile îl admirau, colegii îl lăudau, aproape că nu avea dușmani. Și de ce ar fi avut? Un om atît de bogat nu trebuia să lupte pentru o poziție, nu trebuia să se ia la întrecere cu ceilalți. La institut lucra pe gratis și, pe deasupra, după fiecare operație mai complicată, trimitea mici daruri profesorului, surorii șefe și instrumentarei. Avea o mașină de ultimul tip și o locuință

ultramodernă în cartierul cel mai elegant al Vienei. După una din întrunirile Asociației chirurgilor, Kirchenbruch l-a invitat la cină. Acolo a făcut cunoștință cu Narcissa Kirchenbruch, care, spre deosebire de tatăl ei, era frumoasă, nu înjura niciodată și nu mesteca trabucuri stinse. Fusese crescută pentru o partidă strălucită. Nici la Viena Bartoš nu uitase că vrea în primul rînd să-și realizeze descoperirea epocală, să elaboreze o nouă metodă de regenerare, dar își dăduse seama că munca științifică se duce mai ușor în bunăstare decît în sărăcie. Ori prin căsătoria cu Narcissa, bunăstarea și cariera îi erau asigurate pentru viitor. Mama fetei, se-nțelege, nu era prea bucuroasă ; sperase pentru fiica ei un nobil sau un milionar american, dar profesorul își aduse aminte că și el fusese la început chirurg militar și avusese parte de cazurile cele mai infecte și declară că hotărîtori sînt banii și capacitățile pe care tînărul, evident, le are. De familie puțin îi pasă. Bartoš era un orfan venit de Dumnezeu știe unde, numele satului său natal nu-l putea pronunța aproape nimeni în Viena. Tocmai de aceea trebuia să se îmbrace și mai elegant și să aducă daruri și mai de preț. După un inel mare cu o perlă, începu și doamna Kirchenbruch să zîmbească. Narcissa îi zîmbea de la început.

Într-o după-amiază, de la tenis, o conduse direct la el acasă ; peste o săptămînă Viena află despre logodnă. Ziarele publicară fotografia lui cu Narcissa, îi inventară un arbore genealogic, logodna făcu să treacă în umbră, pentru o clipă, chiar și știrile despre persecutarea opoziției în Germania. Își comandă un nou frac albastru. Și totuși, în seara aceea fu cît pe-aci să întîrzie. Îl reținuse Marion. Venise chiar la el acasă.

— Iertați-mă, domnișoară, sînt într-adevăr tare grăbit...

Dar ea rămase în ușă, istovită, speriată.

— Trebuie să ne ajutați. Trebuie să ne salvați. S-a petrecut un lucru groaznic. Spintecătorul s-a schimbat așa de tare, că e de nerecunoscut ! strigă vizitatoarea.

— Păi tocmai asta ați și vrut. Doar pentru asta m-ați plătit regește.

— Numai că acum se poartă altfel ! De parcă ar avea altă fire. Știți, nici unul dintre noi n-a bănuit ce cunoscut e părintele acela.

— Care părinte ?

Îi povesti totul despre cadavru.

— Închipuiți-vă că era cunoscut pretutindeni, în toate coloniile din jurul Pragăi. Copiii și femeile bătrîne îi sărută mîna ori de cîte ori îl întîlnesc. Închipuiți-vă ! Sărută mîna unui asasin. Și de-ați vedea ce plăcere îi face. Bărbații îl cheamă la întruniri, s-a băgat și în certurile lor cu patronii. Un fost membru a trei bande din Chicago vrea să lupte pentru viitorul mai bun al omenirii. Îi vizitează pe bolnavi și infirmi, dă pomeni cerșetorilor. Cred că e și suspect. De unde să ia un prăpădit ca Țopăilă atîția bani ? Iar dumneavoastră i-ați cusut așa de bine fața aia, că nici eu nu-l mai recunosc. Cel mai mult îi place să se roage, răsucind mătăniile. Nici nu se mai vede cu vechea bandă. Tot încearcă să ne convingă că trebuie să ne schimbăm și să ne căim de păcatele trecutului. Doctore, e groaznic...

— Nu eu am ales cadavrul. Bartoš era nerăbdător. Dacă femeia asta nu pleacă de bună voie, o dă afară cu sila. Ce-ar spune viitoarea lui soacră, dacă ar vedea cu cine stă de vorbă.

— De, trebuia să ne sfătuim cu dumneavoastră, e clar, dar Urban l-a ales singur pe părinte. Avuseseră de cîteva ori înainte un schimb de cuvinte. Țopăilă voia să-i salveze sufletul, îl pisa într-una. Chiar și mie a îndrăznit să-mi țină o dată o predică despre Maria Magdalena. Credeam că nu putem găsi o mutră mai nevinovată. Și uite cum s-a răzbunat pe noi.

— Cum ? Nu amenință pe nimeni.

— Dar cînd încearcă să ne convingă să ne predăm, cînd ne cere să dăm toată prada orbilor, asta ce înseamnă ? Într-o zi o să ne dea pe mîna sticleţilor, în numele mîntuirii noastre.

— Mă îndoiesc — spuse Bartoš şi o împinse cu hotărîre pe uşă afară. N-am mai auzit ca schimbarea chipului să schimbe şi toată firea. O nouă înfăţişare nu poate influenţa caracterul, trăsăturile psihice şi înclinaţiile determinate de mediul în care fiecare trăieşte din tinereţe.

O lăsă pe trotuar. Şi în timpul serii uită de toate. Se bău şampanie şi Narcissa era teribil de frumoasă. Avea un zîmbet îngeresc. Într-o oră, Kirchenbruch îmbătase toată societatea. Era un om grozav. Apoi mîncă singur aproape toată mîncarea din bucătărie. Bartoš şedea la dreapta lui şi trebuia să ţină în toate pasul cu el. Era o mare cinste pentru el, profesorul îi spunea „Bartoš“ şi după miezul nopţii „fiule“. Înainte îl prezentase doamnei ministru al sănătăţii, care însă se îmbătase prima. Bartoš gîndea că ziua aceea va marca începutul carierei lui. În realitate ziua aceea reprezenta sfîrşitul ei.

A doua zi de dimineaţă, profesorul intră singur în operaţie, nu-şi aşteptă asistentul ca alte dăţi. Secretara nu fu în stare să-i explice nimic, îl măsura doar într-un chip ciudat. În cabinetul său găsi inelul cu perla roz. I-l înapoiaseră fără nici o explicaţie. Şi o dată cu el, toate darurile trimise Narcissei sau profesorului. Alergă spre sala de operaţii, nici nu băgă de seamă că pe coridor se aflau doi bărbaţi cu gambete, crezu că sînt rude de-ale pacientului operat.

Profesorul avea masca pe faţă, privea în plagă şi-i răspunse lui Bartoš numai cu jumătate de gură.

— Nu admit hoţi în institutul meu, dragă domnule. Şi nu primesc un escroc în familie. Logodna e ruptă. Merit ruşinea pe care am păţit-o. Dar asta n-o să mă facă să scot un apendice mai rău ca de obicei. Strînge-ţi lucrurile şi

pleacă. Eşti aşteptat... Era jignit, nefericit şi supărat. Arunca instrumentele pe jos, toate i se păreau boante, ochii surorii erau plini de lacrimi.

— Dar e o greşeală. Am conştiinţa curată... îndrăzni Bantoš.

— Asta explică-le-o la poliţie. Şi explică-le, dacă poţi, cum de ai pus mîna pe bijuteriile din banca jefuită. Îl suspectau pe un tîlhar, dar te-au prins pe dumneata. Pleacă, sau chem detectivii aici, cu riscul de a-mi infecta sala. Mi-ai pătat onoarea, ticălosule !

Îi întoarse spatele.

Bartoš ieşi complet ameţit. Se opri o clipă în anticameră. Siluetele urmăritorilor săi se conturau pe geamul mat, lăptos al uşii. Îl aşteptau. Ştiau că nu are unde să fugă. Se aşeză pe o targă. Deci Spintecătorul se schimbase cu adevărat. Marion avusese dreptate. Se vede că îşi denunţase tovarăşii. Cadavrul preotului nebun îl dăduse drept al său, aşa că, de fapt, Ţopăilă îi servise de două ori. Indiferent dacă o face din şiretenie sau din pioşenie, sigur e că nu se salvează decît pe sine. Nimeni n-o să dea crezare unor basme despre feţe cusute, doar nici la Kirchenbruch nu se aflase încă nimic despre metoda lui Bartoš. E limpede. Singurul care cheltuieşte bani de la Banca meseriaşilor e el, Bartoš. Ce imprudent a fost. Iar pentru seara aceea nu are nici un alibi. S-a aflat, într-adevăr, sub acelaşi acoperiş cu Urban şi cu Marion. Era clar că le tăinuia prada. Vinovăţia lui va fi dovedită, va intra la puşcărie, s-a zis cu cariera lui. În clipa aceea îl cuprinse furia. Doar nu e un iepure, să-l prindă aşa de uşor. Va şti să se apere de acest criminal internaţional, al cărui chip îl vede în fiecare seară, fiindcă l-a luat cu el într-un lichid nutritiv, în vederea unor noi experienţe. Ceru îngrijitorului să-l ducă în cabinet pe cărucior, fiindcă i s-a făcut rău.

— Asta-i din pricina logodnei, domnule doctor — rîse bătrînelul. Omul trebuie să bea numai cît suportă. Cum fac animalele. Ele au mai multă minte...

Şi îl transportă pe cărucior, pe lîngă detectivii care nu bănuiau nimic. Bartoš se acoperise cu cearşaful şi, odată ajuns în camera sa, sări de pe cărucior. Dădu îngrijitorului tot ce-i înapoiase profesorul şi fugi pe scara de incendiu. Inelul cu perlă îl avea în buzunar. Reprezenta acum unica sa avere. Ştia că acasă nu poate merge. Îi telefonă Narcissei, dar fata închise telefonul de îndată ce îi auzi vocea. Ţi-ai găsit ca gîsca aia să înţeleagă situaţia ! Dar cine ar fi putut să-l înţeleagă ? Cui să se adreseze ? Încotro să fugă ? Întreaga Vienă îl cunoaşte din ziare, toţi îl invidiază pentru partida pe care o face şi acum, cînd e urmărit de poliţie, o să-l recunoască oricine.

Îşi aminti de Rosen, un medic tînăr, venit din Krakow. Lucrau din cînd în cînd împreună, şi Kirchenbruch se purta grosolan cu el. Locuia undeva pe la periferie, într-o cameră sărăcăcioasă luată cu chirie.

— Ştiam c-ai să vii — îi spuse Rosen în polonă, căci se temea că-i aude gazda. Poţi să te bizui pe mine...

Bineînţeles, aflase totul. Ştirea despre banditul care se strecurase în clinica şi în familia faimosului chirurg străbătuse oraşul. Se zvonea că şi în parlament va avea loc o interpelare cerîndu-se un control mai sever al medicilor străini.

— Şi la mine se uită ca la un asasin... rîse Rosen. Şi la oricine are cît de cît accent slav.

— Dar eu sînt nevinovat... zise Bartoš desperat şi cu totul neconvingător. Îi spuse lui Rosen întreaga poveste. Îi explică şi experienţele sale, îi trădă taina lichidului regenerator, îi povesti totul.

— Dovezi ai ?

— Nu am. Toți vor zice că e o născocire. E prea fantastic, prea neobișnuit și nu am dovezi. Iar dacă Spintecătorul afirmă contrariul, nu pot să dovedesc nimic. Căci, se înțelege, pe fața lui nu vor găsi nici o cicatrice, doar știi ce priceput sînt. Cheamă poliția. Dar abia mîine-dimineață. Acum aș vrea să dorm. Sînt încă mahmur de ieri. Cînd mă gîndesc că aș fi putut să vînez lei în Abisinia. Și în loc de asta, o să fiu spînzurat.

— N-ai să fii — spuse Rosen și zîmbi misterios. Poți scăpa.

— Cum ?

— Dă-mi cheile de la locuința ta.

— De ce ?

— Ai să vezi. Îi luă singur cheile din buzunar. Unde ai pus fața banditului ăluia ?

— Nu ! se sperie Bartoš, fiindcă își aminti ce groaznic arăta omul acela.

— Este singura cale posibilă — spuse Rosen și ieși cu grijă din cameră. Avea dreptate. Era singura cale. Descrierea lui Bartoš fusese transmisă prin radio. Populația era rugată să ajute la prinderea acestui răufăcător primejdios. Vă avertizăm. Individul poate fi înarmat.

Auzi cum în camera alăturată gazda deschide ziarul din ziua precedentă, care îi anunța logodna. Îi privește cu groază fotografia. De-ar ști că primejdiosul criminal se află în camera ei, chiar în spatele ușii de sticlă ! Aleargă spre colțul camerei și stinse lumina. Ședea în întuneric, în fața oglinzii. Își privi fața în semiobscuritate. Fruntea înaltă și bărbia mică, expresia cam vlăguită, politicoasă, chipul acesta nu-i mai servea la nimic. Cînd se întoarse Rosen, aproape că se bucură. Luă cu dragoste în brațe sacoșa cu chipul lui Urban. Și alergă cu colegul său spre taxiul care îi aștepta în stradă. Își trase adînc pălăria peste fosta lui față.

Și vocea i se schimbase. Devenise mai profundă și mai aspră. Iar fața lui adevărată se descompusese. Rosen nu era totuși un chirurg prea îndemînatic și trebuise să se adapteze condițiilor speciale ale medicului de periferie, specialist în avorturi, care le împrumutase cabinetul. Inelul cu perlă trandafirie abia ajunsese pentru achitarea notei de plată. Convalescența a fost lungă. Încetul cu încetul, Bartoš se deprinse cu noua lui față. Dar Rosen nu se putea obișnui cu ea. Vedea cum fostul lui prieten e din zi în zi mai rece și mai trist.

— Bartoš, nu trebuia s-o facem — îi spuse într-o seară, cînd plaga era complet vindecată. Iartă-mă.

— Ar trebui să-ți mulțumesc... Îi dărui unul din oribilele sale zîmbete și îi întinse mîna.

— Nu. Nu pot... spuse Rosen și plecă, de parcă i-ar fi fost teamă. Nu-i dădu mîna. Și nu era singurul care se purta așa. În săptămînile care urmară, oamenii îl evitau de departe. De cîte patru ori pe zi trebuia să-și arate actele false polițiștilor, auzea cum în urma lui copiii strigă și femeile șoptesc :

— Ce mutră de criminal !

Nu căpăta nicăieri de lucru. Voia să lucreze pe un șantier, dar maiștrilor le fu teamă de el.

— Eu nu admit bătăi în întreprindere — auzea adesea. Și îi arătau ușa, scuzîndu-se. Își petrecea nopțile pe sub poduri și în aziluri de noapte, se umplu de păduchi și suferi de foame. Cu încetul cheltui și ultimii bani pe care îi primise de la Rosen. Odată, mort de foame și nemaiștiind încotro s-o apuce, încercă s-o viziteze pe Narcissa. Nu l-au lăsat să intre în casă, dar i-au dat acolo, lîngă ușă, un blid cu supă caldă. A așteptat în fața clinicii, toți au trecut pe lîngă el. Surorile, colegii, a trecut și mașina lui Kirchenbruch, ba

chiar și Rosen, dar nu l-au recunoscut. Probabil Bartoš se identificase perfect cu noul său chip. Trist, porni spre periferie. Poate greșise. Pînă azi încercase să rămînă numai în cartierele burgheze, să se angajeze într-o întreprindere mare. Ar fi trebuit poate să-și încerce norocul în lumea interlopă, în vreun fel de Piață a Tîlharilor de pe aici. Simțea cum decade, cum începe să se adapteze chipului său, cum renunță la prejudecățile mic-burgheze. Merse la o cîrciumă despre care auzise vorbindu-se sub pod. Era o cîrciumă rău famată, unde cel puțin de trei ori pe noapte izbucneau încăierări și unde mergeau numai cei mai curajoși.

— Dacă ăia nu m-au spînzurat, ăștia pot barem să mă spintece — își spuse, desperat.

Dar în cîrciumă nu-l ofensă nimeni. Îl primiră politicoși și atenți. În ultimele zile, Bartoš învățase să meargă cu un pas legănat, cu mîinile în buzunare, cu șapca pe ceafă.

— Bere cu rom — zise cît putu de aspru. Și se și trezi cu o femeie lîngă el.

— Nu ești de pe aici ? se lipi ea de el.

O împinse cu grosolănie. Vedea că cei de la mesele dimprejur îl observă. Erau tineri cu chipuri de asasini ca și el, unii dintre ei purtau cămăși cafenii, iar la mînă banderole roșii cu o cruce ciudată, încîrligată pe ele.

— Nazist sau socialist ? unul dintre ei veni și se așeză lîngă el. Avem nevoie de băieți unul și unul. Hai cu noi, vom mîntui lumea.

— Poate burțile voastre... strigă tînărul de la tejghea, un blond sfrijit, cu ochii roșii. Primi o halbă în cap. Dar se vede că avea prieteni la masa de sub fereastră. Urmă o încăierare cum scrie la carte. Cîrciumarul stinse imediat toate luminile. Fiecare dădea în cine-i ieșea în cale, pînă ce auziră oprind afară duba poliției. Atunci o luară cu toții la goană. Bartoš alerga alături de tipul cu cămașa cafenie care se așezase la masa lui. Se vede că era șeful celorlalți,

căci imediat îi făcură rost de o mașină și voiră să-l ducă la spital, fiindcă, odată ajunși afară, văzură că sîngerează.

— Dar unde? Sosise ieri de la Nürenberg și nimeni nu trebuie să afle că e la Viena.

Între timp, șeful își pierduse cunoștința. Cineva îi înfipsese un briceag în umăr, pînă la prăsele. Sîngele îmbibase mîneca.

— Îl îngrijesc eu. Sînt medic — declară Bartoš cu hotărîre. Jurămîntul profesiei mele cere să salvezi pe oricine. Chiar și pe cel din urmă asasin. Pe atunci Bartoš habar n-avea de politică.

L-au dus la cantonamentul lor. Se purtau cu el respectuos, își lipeau în fața lui călcîiele și ridicau mîna în semn de salut, de parcă ar fi fost cine știe ce gradat. Ce-i drept, dacă-l judecai după chip, trebuia să aibă un grad mai mare decît căpetenia rănită. Așa deveni Bartoš medic S.A.

După cîteva săptămîni, Hitler ocupă Austria. Cei merituoși fură recompensați. Bartoš se întîlni pentru a doua oară cu doamna ministru al sănătății. De data asta el purta cămașă cafenie și insigna aceea lipsită de sens. Cînd îi dădu mîna, doamna ministru fu gata să leșine. La logodnă nici nu se uitase la el. Lumea aparține Spintecătorilor, gîndi Bartoš, pe cînd îl conduceau prin străvechile săli ale ministerului. Spintecătorilor care au știut să-și aleagă partidul. Încă nu se putea obișnui cu aventura pe care o trăia, nici nu putea medita mai profund la ea. Nu avusese ce mînca și unde dormi, acum ședea la căldură, avea puterea în mîinile sale, ca niciodată înainte, oamenii tremurau în fața lui și evreii coborau de pe trotuar ca să nu-i stea în cale. Înțelegea că ceva nu-i în regulă. Fusese educat pentru altceva, niciodată nu fusese un adept al crimei, jafului, torturilor și violenței. Dar nu își alesese singur partidul. Oare sîntem cu adevărat o jucărie a chipului nostru, un capriciu al dezvoltării embrionare, un nonsens al naturii, datorat vre-

unui accident sau vreunei intoxicații a mamei în timpul sarcinii, sau o unire a talentelor moștenite de la strămoși ? Poți transforma cu atîta ușurință un om, schimbîndu-i masca ca la bal mascat ? Nu e cu putință ! Eu nu sînt rău, își spunea Bartoš, în biroul său. Nu vreau să am nimic comun cu oamenii aceștia, chiar dacă ei mă caută. Trebuie să mă întorc la prietenii mei. La Rosen, la Narcissa și... Deodată își dădu seama că de fapt n-avea prea mulți prieteni. Dar din cauza asta n-o să se alăture cămășilor cafenii, care își torturau prizonierii.

— Inspecție la profesorul Kirchenbruch — anunță paznicul din ușă, cu brațul drept ridicat. Este un plutocrat iudeo-bolșevic, care-i sprijină pe dușmanii noștri — adăugă confidențial.

— Asta n-o știam — spuse Bartoš, mai mult pentru sine, în mașină. Hotărî că venise timpul să arate cum e el de fapt, care e adevăratul său caracter. Îl va salva pe Kirchenbruch și reputația acestuia, îi va da afară pe colaboratorii săi naziști, va face un gest magnific. Poate foștii prieteni îl vor recunoaște. Bineînțeles, pe vremea cînd lucra cu ei, nu-i plăceau gesturile mari. Nici unul dintre ei nu bănuia cum e Bartoš în realitate. Își dădu seama cu durere de acest lucru. Trăise o viață obișnuită, oarecare, incoloră și bună de nimic. Existența asta de gangster îi prinsese bine într-un fel. Se va ridica împotriva gangsterilor alături de Kirchenbruch, Rosen și prietenii săi de la Praga.

Numai că profesorul îl primi cu insigna la rever și cu mîna ridicată în semn de salut. Bineînțeles, nu-și recunoscu fostul asistent. Îl conduse prin clinică, de parcă l-ar fi condus printr-o cazarmă.

— Providența ni l-a trimis pe führer... spuse el. Și îl invită acasă, la un coniac franțuzesc. El n-are voie să bea. Pietre la ficat. Una-două, îl doare, se plînse.

— Mai bine recunoașteți că în vremurile astea, nu vă place, nu vreți să beți în cinstea führerului... se auzi spunînd Bartoš. Își umilea fostul șef și îi făcea plăcere.

— Ferească Dumnezeu! Führerul mai presus de orice. În sănătatea führerului! spuse Kirchenbruch și își turnă un pahar plin. Nevastă-sa o aduse pe Narcissa. Erau moarte de frică. Bartoš repetă toasturile. Îl îmbătă pe Kirchenbruch, care trebuia să țină în toate pasul cu el. Schimbaseră rolurile, acum Bartoš era primul. Și îi plăcea.

— Pentru führer — repetă a nu știu cîta oară și își cîștigă respectul acestui om prin cîteva întrebări despre tehnica operatorie. Acum cred că n-o s-o mai invitați pe doamna ministru la serate — spuse. A trebuit s-o arestăm ieri. Și, laolaltă cu ea, pe alți cîțiva. Numai cîțiva dintre oaspeții care veniseră cîndva la logodnă.

Le era din ce în ce mai frică de el. Probabil știe totul despre ei. Doamna Kirchenbruch își frîngea mîinile, incapabilă să se ridice. După al douăzecilea toast, profesorul avu o criză. Trebuiră să-l transporte la spital, căci se zvîrcolea de durere. Bartoš chemă îngrijitorul; pe profesor îl transportară pe căruciorul de care își mai aducea aminte și azi. Pe doamna Kirchenbruch o trimise după soțul ei.

— Nu așa mi-i închipui eu pe profesorii vremurilor noi — spuse aspru. Oamenii noștri sînt oameni nu glumă. Trebuie să reziste... Rămase singur cu Narcissa. Ei bine, cînd ne căsătorim? întrebă din nou. Voise s-o spună cu fostul său glas, delicat și gingaș, voise să joace din nou rolul logodnicului și s-o uluiască cu toate amănuntele pe care numai el și le amintea. Unde s-au sărutat pentru prima oară și unde mergeau să joace tenis. Voise să-i spună totul, să-i mărturisească temerile sale, să se sfătuiască cu ea. Dar nu reuși decît să repete: Cînd? Strigă acest cuvînt ca în curtea cazărmii. Se apropie de ea. Narcissa leșină. Părăsi clinica. Își dădu seama că e prizonierul propriului chip.

În lunile care urmară, nu există comisar mai conștiincios și mai sever decît el. Îi făcea o deosebită plăcere cînd îi putea controla pe celebrii profesori din Viena, oameni la ale căror nume priveau cu respect medicii din întreaga lume. Bartoš urla la ei. Iar ei tremurau în fața lui, chiar atunci cînd nu spunea nimic. Se vedea pe el ce fel de om e. La biroul lui nu veneau prea mulți petiționari. Devenise celebru prin aceea că punea imediat să-i aresteze pe toți. Rezolva astfel, cu promptitudine, toate plîngerile. De aceea fu surprins cînd se trezi într-o zi cu o vizită neobișnuită.

— Un porc de jidan... spuse tare adjutantul tirolez. În birou intră Rosen, foarte slăbit. Avea un plasture pe frunte și mîna în eșarfă.

— Rosen ?

— Numele meu e Rosenzweig — spuse fostul său prieten și nici nu îndrăzni să se așeze. Îmi spuneam Rosen din motive profesionale. Bartoš nu se putu opri să nu rîdă. Va să zică celebrul umanist Kirchenbruch era și el de fapt rasist, la fel ca Hitler.

— Și ce doriți dumneavoastră ? întrebă sever.

— Nu mă așteptam să-mi spuneți dumneavoastră. Vreau să plec. Am fost interogat pînă acum de două ori, m-au atacat pe stradă, n-am nici o slujbă, nici bani, nici locuință...

— La fel ca mine. După ce m-ai operat.

— Dar eu te-am ajutat, spuse Rosen cu implorare în glas.

— Nu te aștepta să-ți fiu recunoscător — strigă Bartoš. Nimeni nu crede basmele tale. Eu m-am dezvățat să fiu recunoscător, cum m-am dezvățat de multe alte obiceiuri ale fostului meu chip. Își dădu seama că nici nu mai poate vorbi încet. M-am schimbat, Rosenzweig, acum sînt cu totul alt om.

— Dar e un nonsens. E o prostie. Omul nu se poate transforma în urma unei intervenții chirurgicale. Dacă aspectul fizic ar fi cel care ne formează caracterul, ne-am putea omorî cu toții chiar de la naștere. Care ar fi atunci rolul voinței, al eforturilor, al talentului ? Cei mai buni oameni ar fi aristocrații, ar exista rase superioare și rase inferioare, cocoșații s-ar împușca, totul s-ar moșteni, talentul, inteligența, caracterul, gusturile. Omenirea ar bate pasul pe loc, n-ar putea exista progres, omul ar fi o jucărie în mîna soartei. Nu e cu putință !

— Comunistule ! urlă Bartoš, care începuse să cunoască terminologia politică elementară.

— Asta încă nu e comunism. Dar dacă admit că societatea și mediul, pe care le pot schimba, nu participă la dezvoltarea mea, sînt silit să cred în fascism...

— Și asta nu-ți place, jidane ? întrebă Bartoš și sună. Mie îmi place. Cei doi paznici veniră în goană.

— Nu, te înșeli, ai tot atîta putere ca oricare om ca să-ți învingi destinul, să te împotrivești... în clipa aceea Bartoš îi trase un picior în burtă. Rosen se prăbuși pe podea, apoi se năpusti pe ușă și sări pe fereastra deschisă de pe coridor. Își zdrobi țeasta de pavaj.

Bartoš, se-nțelege, nu intenționase acest lucru. Vechiul lui chip se făcu din nou auzit. Ordonă să i se aducă întreaga literatură despre genetică, despre caracteristicile moștenite și cele dobîndite, despre acea problemă fundamentală, care îi părea încă atît de îndepărtată și care, după cum își dădu dintr-o dată seama, este de fapt cea mai importantă problemă pentru fiecare dintre noi. Din studiu îl întrerupse gruppenführerul.

— Te felicit, camarade — spuse gruppenführerul, în care-l recunoscu pe tovarășul de chef din cîrciumă. Am ascultat tot ce i-ai spus lui Rosenzweig. Te-ai purtat loial.

Avem încredere în tine. Şeful luă loc şi îi oferi o ţigară. De aceea pot să-ţi comunic hotărîrea forurilor supreme. Ţi s-a încredinţat o misiune secretă. Pleci la Praga.

Bartoš căpătă un paşaport diplomatic şi plecă chiar de a doua zi. De data asta nu mai purta cămaşă cafenie. După mult timp, călătorea din nou într-un costum închis la culoare şi în valiză avea un frac. Misiunea secretă era foarte simplă. Trebuia să comită o crimă. În pădurile Sázavei se ascundea un inginer cu un aparat de emisie, cu ajutorul căruia aţîţa poporul german împotriva partidului şi a führerului. Trebuia redus la tăcere. Pe lîngă frac, mai luase un pistol cu amortizor şi lista celor mai apropiaţi colaboratori. Cehia îl fermecă. Cînd trecu pe lîngă Tábor simţi cum ochii i se umplu de lacrimi. Dar nimeni nu intră în vorbă cu el. Nimeni nu veni să se aşeze în compartimentul lui.

A sosit momentul să iau o hotărîre definitivă, îşi spuse Bartoš. Pînă acum n-am făcut altceva decît să colaborez, să interoghez şi să strig la oameni. Acum trebuie să ucid. Nici pe Rosen, de fapt, nu l-am omorît eu. S-a sinucis. Pînă acum mîinile mi-au rămas nepătate de sînge. Niciodată n-am aprobat crima. Încă din studenţie am strîns semnături pe o petiţie împotriva pedepsei cu moartea. Şi acum ar trebui să ucid un nevinovat. Nu, îşi spuse, e o prostie. Pur şi simplu nu anunţ că am sosit la Praga. Fug şi mă ascund, poate la Piaţa Tîlharilor. Nu cred că nu-mi voi putea învinge chipul. Cu siguranţă că Spintecătorul şi-a domesticit faţa lui de sfînt şi a devenit hoţ de biserici, dacă nu cumva e la zdup pentru prădarea vreunei catedrale. Sînt sigur că masca lui pioasă nu l-a făcut să se îndrepte, tot aşa cum faţa mea de criminal nu mă poate distruge pe mine.

Coborî la gara Smíchov. Valiza şi-o lăsă la depozitul de bagaje şi luă tramvaiul spre Vršovice. Vilele se înmulţiseră,

cocioabele mizere arătau ceva mai bine. Cursa înarmărilor mai vindecase puţin rănile crizei. Bartoš se duse direct la Marion, fără să-i treacă prin minte c-ar putea s-o sperie cu chipul fostului ei ibovnic. Dar Marion nu mai şedea la stabilimentul ei. Găsi acolo o femeie grasă, mai în vîrstă, cu un dinte din faţă lipsă.

— Novotná ? E la răcoare. I-au dat doisprezece ani... Nu ştiţi ? Au prins toată banda, pe toţi care spărseseră Banca meseriaşilor. Şi au încasat, nu glumă. Numai şeful lor a şters-o la Viena. Dar dumneata, prietene, de unde vii ? întrebă bătrîna cu bănuială în glas.

— De la Berlin — spuse Bartoš. De la Congregaţia franciscanilor. Trebuie să întîlnesc aici un preot căruia i se spune Ţopăilă... O fată sări de lîngă el, strigînd.

— Părintele Ţopăilă ? Nu mai vine pe la noi. Patroana îşi făcu cruce. Omul acesta e un adevărat sfînt. Se zice că-şi petrece tot timpul la mănăstire, numai cu pîine şi apă, doarme pe jos şi se roagă ziua şi noaptea. Se spune c-ar face şi minuni. Cîteva femei de aici s-au rugat la nişte obiecte atinse de el şi toate dorinţele le-au fost îndeplinite. E un sfînt, ce mai vorbă !

— La Berlin nu ştiu de asta ? ! întrebă, bănuitoare, fata, care numai curată nu părea a fi.

— Probabil că nu — spuse Bartoš şi plecă iute. Simţea că nu mai e în siguranţă. Femeile astea îl denunţă la poliţie în mai puţin de două ore. Grăbi spre tramvai. Trecu aproape alergînd pe lîngă proprietarii vilelor care, dincolo de Botič, îşi stropeau grădinile, de parcă lîngă ei nu se aflau colibele acelea mizere şi de parcă la Viena evreii nu se aruncau pe fereastră.

Nu-mi mai rămîne nimic altceva de făcut, îşi spuse în tramvai. Nu poţi scăpa de propria ta faţă. Dacă o faţă sfîntă a făcut din Spintecător, din ucigaşul şi tîlharul care a fost un sfînt, atunci o faţă de tîlhar va face din Bartoš

un asasin. Nu există scăpare, toţi din jurul său nu fac decît să-l convingă de acest lucru, nimeni nu-i dă nici o speranţă, n-are cu cine să se alieze, aici, la Praga, nu poate să se îndrepte spre nimeni, doar spre şeful nazist, spre prima lui .crimă.

— În ţara asta am cumpărat totul — zîmbi şeful cu complezenţă. La Ministerul Apărării se află prietenii noştri. Nu mişcă nici o muscă, fără să vină cineva să ne raporteze. Se tem de bolşevici. Asta e capitalul nostru. Pentru sarcinile mai delicate, avem, se-nţelege, băieţi mai buni. Îi pregătim să intervină la momentul oportun. Cînd va veni ziua noastră. Aceştia însă trebuie ţinuţi în cel mai strict secret. Vă veţi îndeplini sarcina ajutat de cel mai bun colaborator al nostru. Un om care nu cunoaşte nazismul, dar e în stare de orice. Ne-a scăpat pînă acum de cîteva persoane incomode. Şi nu s-a aflat nimic. Putem avea încredere în el.

Omul, bineînţeles, era Spintecătorul. S-au dus după el la mănăstire. Îşi folosea noua înfăţişare ca să se poată ascunde mai bine. Dar vechea lui personalitate, zdrobită şi descompusă de viaţa de mizerie a periferiei, biruise în cele din urmă, aşa că se alăturase noilor gangsteri.

— Nu-ţi reproşez nimic — declară Bartoš cînd văzu că părintele, la vederea fostului său chip, îşi pierduse graiul. Dar priveşte cîţi oameni ca tine luptă împotriva răului şi a nedreptăţii, luptă pentru ca să-şi schimbe viaţa, deci şi pentru salvarea ta. Şi tu, drept recunoştinţă, îi împuşti. Eşti cel mai rău dintre toţi criminalii. Nu trebuia să mă ridic niciodată împotriva pedepsei cu moartea... Spintecătorul, îmbrăcat în rasă de călugăr, voi să strige, să ascundă hîrţile şi schiţele pe care le scosese din scăunelul de rugăciune pliant. Dar Bartoš trase pentru prima dată din pistolul nou-nouţ, trecut peste graniţă sub frac. Alţi colaboratori veniră în goană, se traseră focuri de pistol. Bartoš fugi

printr-un culoar secret, care lega mănăstirea de catedrala din apropiere, ajunse în goană în fața altarului principal, exact în clipa în care agenții aruncară în aer pasajul secret. Înseamnă că erau persoane importante, dacă nu ezitau să intervină în acest fel. Îi văzu îndreptîndu-se spre el dinspre intrarea mănăstirii. Începură să tragă de după stîlpii catedralei, cîteva dintre femeile care se rugau strigară de durere. Alergă spre confesional. Se ascunse după altarul lateral. Văzu cum două gloanțe zgîrie șuierînd chipul de lemn al îngerului răzbunării. Dădu de o ușă care ducea sus. O închise în urma lui. În felul acesta mai cîștiga timp. Scara era foarte abruptă și urmăritorii nu îndrăzniră să se ia după el. În balconul corului găsi un om îmbrăcat civil, cu mîinile ridicate sperios în sus ; omul îi dădu cheia și-i arătă din ochi ascunzătoarea. Chiar în clipa aceea, cei de jos începură să tragă din nou. Aduseseră probabil o pușcă mitralieră. Paznicul depozitului fu rănit în spate și căzu cu capul în jos în vidul catedralei. Bartoš deschise cu grijă depozitul. Se afla în balconul corului, dar acest balcon fusese amenajat ca o mică forțăreață. Se așteptau probabil ca în Praga să aibă loc lupte de stradă. Chemară poliția. Îl somară printr-un difuzor să se predea. Îi împrăștie cu o mitralieră de ultimul tip, supusă doar cu cîteva săptămîni în urmă spre aprobare Ministerului Apărării de către Uzina de armament din Brno și care urma să fie expediată a doua zi la Berlin. Agenții știau tot. Găsise ambrazuri, care străpungeau zidurile groase medievale ale catedralei. Îngrămădise arme lîngă ambrazuri. Erau arme de cel mai modern tip, iar muniții avea pe cîteva zile. Putea ușor să țină piept unei armate întregi, căci găsise sub scară și lăzi de grenade, grenade antitanc. Putea ușor ține piept unei armate întregi, dar nu la asta se gîndea. Doar din cînd în cînd privea spre altarul lateral, complet distrus de o explozie. Nu voia ca cineva, venind din mănăstire,

să-l ia prin surprindere. Știa că de acolo îl pîndește primejdia. În răstimpuri trăgea cîte un foc în direcția acestei intrări secrete. În felul acesta voia să spargă liniștea bisericii, tăcerea care îl învăluia și care i se părea cumplită, fiindcă era aceeași liniște care te înconjoară cînd intri aici din strada zgomotoasă, tăcerea obișnuită, de zi cu zi, a acestei catedrale.

Scria. Nu se apăra fiindcă ar fi voit să fugă sau să dea o lovitură de stat. Își apăra ultimele ore ale vieții fiindcă, înainte de a se sinucide, voia să scrie o confesiune. Un tratat despre caracteristicile omului.

elixirul

Personajele dramei :

HARRY HANUŠ

Nu bănuiam că e nemuritor. Cînd l-am văzut pentru prima oară, cobora tocmai dintr-o elegantă limuzină americană în fața institutului nostru. I-am dat cel mult cincizeci de ani. Era încă drept ca un brad. Trecu în fugă, plin de sine, pe lîngă portar și dădu buzna neanunțat în cabinetul profesorului.

— Sînt Harry Hanuš din Dallas, Texas, America. Am venit să-mi vizitez vechea patrie. Și aș vrea să fac o donație institutului dumneavoastră.

Profesorul, un om politicos și pașnic, îl invită pe oaspete în biroul lui și spuse secretarei să le facă cîte o cafea. Întrebă despre ce donație era vorba.

— O donație pentru institutul dumneavoastră, se-nțelege — spuse ceho-americanul, făcînd o mutră de parcă ar fi mestecat gumă.

— Am un teren petrolifer lîngă Dallas. Sînt foarte bogat. Vreau să fac ceva pentru patria mea. Vă donez dolari. *Dollars from Dallas* [1] — spuse. Ce părere aveți ? și-i oferi profesorului o țigară de foi. Șeful nostru e un fumător pătimaș, chiar dacă e demonstrat, fără posibilitate de tăgadă, că acest viciu dăunează sănătății.

[1] Dolari din Dallas — în limba engleză în original.

— Ţigara o iau — spuse el. Banii însă, nu. Şi îi explică că institutul nostru este subvenţionat din fonduri publice, şi, deci, n-are nevoie de donaţii particulare. Dacă Mr Hanuš vrea cu orice chip să cheltuiască nişte bani în Cehoslovacia, să-i doneze Ministerului Sănătăţii.

— De ce ? Pe mine nu mă interesează Ministerul. Eu sprijin biologia. Donez aceşti bani celor ce luptă împotriva morţii — spuse, de parcă s-ar fi aflat în faţa camerei de televiziune. Fiecare litru de petrol extras de societatea mea prelungeşte cu un minut viaţa omenirii. Calculaţi, vă rog.

Profesorul îl refuză categoric. Hanuš ameninţă cu trimiterea unei broşuri de propagandă pe această temă şi a unor lucrări ştiinţifice publicate de fundaţia sa din Statele Unite. Apoi, fără nici o legătură, întrebă de Zdenička. Mai întîi profesorul nici nu-şi aminti că lucrează în institutul lui.

— Zdena Gronská ? întrebă din nou şi chemă secretara. Aha, doctoranda cea nouă. Lucrează la noi doar de cîteva luni. Mr Hanuš nu putea să fi aflat despre ea din literatura de specialitate. Pînă acum n-a publicat nimic.

— E rudă cu mine — spuse. *Relative.*[1] Pot să donez ceva unor persoane particulare ? Oricum m-ar moşteni.

ZDENIČKA GRONSKÁ

bineînţeles, n-a vrut să recunoască pentru nimic în lume că ar avea rude în Texas. Şi, într-adevăr, pînă azi nu pomenise nimic despre asta. Poate s-o şi dovedească. Nu are pe nimeni în America, numele Hanuš nu apare în familia ei.

Am confirmat şi eu acest lucru. Ne cunoaştem încă din facultate. Sînt numai cu doi ani mai mare. Îi cunosc în-

[1] Rudă — în limba engleză în original.

treaga familie. Nici unul dintre ei nu știe nimic despre vreo rudă de peste ocean.

— Sînt văr bun cu verișoara străbunicului dumitale — spuse Hanuš cu siguranță în glas. Am aflat prin Ambasada noastră. Pot să vă arăt și actele. Aveți dreptul la automobilul meu. Iar odată, cînd vor muri rudele mele din America, veți moșteni o parte din averea mea. Spun o parte, fiindcă grosul averii vreau să-l las Institutului meu pentru combaterea morții. Am venit în Cehoslovacia numai pentru cîteva zile. Plec mai departe, spre Moscova, să cumpăr instalații de extracție. Cînd mă întorc, limuzina mea va fi a dumitale, dragă nepoată.

Ne-am uitat cu toții pe fereastră. În limuzina lui Hanuš intrau ușor patru Škode Spartak.

Am obiectat fără convingere că Zdenička n-a avut niciodată vreun străbunic. Nu mă mai asculta nimeni. Dragostea mea plecase cu noua ei rudă. Iar

EU

am rămas singur. Peste o lună intenționam să mă însor cu colega Gronská. Nu văd de ce m-aș prezenta. Nu joc un rol prea important în toată această întîmplare. De fapt nici nu știu cum arăt, căci în oglindă sau în fotografii omul își vede întotdeauna doar imaginea lui de moment, pe cînd în realitate se manifestă prin comportament, și așa rareori se observă pe sine însuși. Iar la trăsăturile mele caracteristice nu m-am gîndit încă. Poate m-am întrebat numai dacă mă potrivesc cu Zdenička. Sînt energic și atent, ea e delicată și sensibilă, uneori — ce-i drept — e cam tare de cap, dar pînă la urmă tot reușesc să mă înțeleg cu ea. Merită, fiindcă e într-adevăr frumoasă. Cea mai frumoasă. De-asta sînt gelos pe Hanuš, de-asta îl bănuiesc

de cele mai rele intenții, cred că nu e nici un fel de rudă, ci un agent internațional, care vrea s-o atragă pe colega Gronská în planurile lui murdare. Doar de aceea am îndrăznit să fac acest pas, pe care altfel l-aș fi disprețuit. M-am dus la gazda ei.

GAZDA

fusese pe vremuri bucătăreasă la ambasada noastră de la Copenhaga. Se zice că gătea grozav, dar curățenie nu-i prea plăcea să facă. De aceea mă duceam rar pe la ele. Îmi place ordinea. Și nu-mi plac bîrfele. De data asta însă am ascultat absolut tot ce mi-a zis. Am găsit-o acasă abia a treia zi. Aceste trei zile, Zdenička n-a dat pe la serviciu, s-a învoit prin telefon, ca să-i poată arăta unchiului ei frumusețile Pragăi.

— Ce rudă, băiete ! mă privi gazda cu milă. Ce fel de rudă mai e și asta. Dumneata îi trimiți nepoatei dumitale în fiecare dimineață flori ? O duci cu mașina la cele mai scumpe restaurante ?

— N-am nici o nepoată.

— Dar dac-ai avea ? I-ai face vizite seara ?

— Niciodată. Zdenička n-ar admite una ca asta.

— Eu nu-mi bîrfesc de pomană chiriașele, dragă domnule. Ce-ți spun acum, e sfîntul adevăr. Dacă nu mă crezi, n-ai decît să pleci. Respectele mele.

Vizite ? Doar după trei zile ? N-aveam de unde să știu. Eu a trebuit să-i fac curte mai bine de trei luni pînă să mă invite la ea. Mi-era ciudă pe limuzinele acelea ridicule, nepractice, diforme, cu care industria americană de automobile înțesase drumurile Lumii vechi și care cică, după unii economiști naivi, poartă vina crizei actuale din industria lor de oțel.

nu era iritat Dimpotrivă, în zilele următoare a întrebat de cîteva ori de Hanuš.

— După părerea mea e domnul Barnum. Institutul îi servește doar pentru reclamă. Cine poate să-și imagineze nemurirea ? Moartea e legată de evoluția individului. Nemuritoare este specia umană în care indivizii își transmit trăsăturile caracteristice din generație în generație.

— Dar țesuturile ? se încruntă profesorul. Ebeling cultivă pe medii nutritive bucățele de țesut embrionar încă din anul 1915. De mai bine de patruzeci de ani.

— Numai că pentru asta Hanuš, sînt sigur, nu-i dă nici un premiu. Prea puțin îl interesează resuscitarea țesuturilor. Vrea să trăiască el, ca personalitate, nu fărămițat.

— Rahat cu perje — spuse profesorul, căruia îi plăcea să vorbească în doi peri, și plecă zîmbind. De fapt nu e niciodată grosolan. La ce fel de rahat sau la ce fel de perje s-o fi referit ? Nu cumva la perjele uscate, care țin cît o viață de om ? Numai că omul nu e perjă. Rahat cu perje. Tot așa cum dragostea și moartea sînt întotdeauna legate într-un anume fel în închipuirea noastră.

N-am putut medita mai departe, căci s-a întors Zdena.

— De fapt căuta o altă Gronská, minți ea cu un aer nevinovat. Am umblat trei zile cu el prin Praga pentru ca a patra zi, de dimineață, să vină la hotel adevărata lui nepoată, o femeie de optzeci de ani.

— Optzeci de ani ? Are o nepoată mai bătrînă ca el ? Credeam c-o prind cu minciuna.

— E un om tare ciudat — spuse îngîndurată. Susține că trebuie să-i fac rost de un compus. Mi-a arătat un preparat de care n-am auzit niciodată. Cred mai curînd că se droghează. De-aia e tot timpul într-o dispoziție excelentă.

— Şi tu vrei să-i prepari opiacee la noi în institut ?
Dădu din cap în semn că nu.
— De altfel — zise ea — a şi pierdut reţeta.
Nu credeam o iotă din tot ce spunea. Se simţi jignită. N-am mai vorbit unul cu celălalt. Era greu, fiindcă lucram în acelaşi laborator şi pînă acum lucraserăm cu rîndul la diferite experienţe, ceea ce ne lăsa o groază de timp liber. Acum ne vedeam fiecare de treaba noastră de o parte şi de alta a mesei şi tăceam ca nişte surdo-muţi.
Hanuš nu mai apăru cîteva zile. Am încercat de cîteva ori să zîmbesc Zdenei. Am controlat la ce lucrează. Nu era vorba de nici un drog. Eram gata să mă împac cu ea cînd, într-o dimineaţă, portarul mi-a dat nişte orhidee.
— Sînt pentru mine ? am întrebat eu.
— Da de unde. Pentru tovarăşa Gronská. Ca în fiecare dimineaţă. Hanuš îi trimitea zilnic orhidee. Şi ea le ascundea de mine.
— Poftim buchetul de la unchiul dumitale. Cred că vrea un extras din orhidee — am spus eu batjocoritor.
Probabil că se vede cu el în continuare şi caută o scuză. Extras din orhidee. Habar n-aveam ce aproape eram de adevăr. Zdena a luat florile şi le-a pus în biroul ei. Avea acolo un fel de seră tropicală, căci orhideele sînt rezistente, iar Hanuš era perseverent.
— Îmi şi scrie — izbucni Zdena în plîns. Şi tu nu mă ajuţi. Te încrunţi tot timpul, ursuzule ! Sînt tare nefericită. S-a îndrăgostit de mine. Susţine că n-a venit decît ca să prepare medicamentul acela şi n-a îndrăznit să vorbească cu cineva mai mare, fiindcă se teme de specialişti. Pretinde că numele meu i l-a spus portarul, cînd i-a zis că o caută pe cea mai tînără cercetătoare din institut. Mi s-a părut suspect. De ce un ceho-american ar da să i se prepare un medicament pe ascuns ? De ce m-a ales pentru asta tocmai

pe mine ? Bineînţeles, nu i-am promis nimic. Dar nici el, a doua seară, n-a mai vorbit despre asta. A început să-mi facă declaraţii de dragoste. Dar într-un mod atît de ciudat...

— Cum ?

O clipă căută cuvîntul.

— Demodat.

— Un american ? Un american demodat ?

— Zău. E un om tare ciudat.

MEDICUL

care tocmai apăruse în uşă, aprobă din cap. Hanuš e, într-adevăr, un om straniu şi suferă de o boală stranie. Acum cîteva zile l-au adus de la hotel la clinică într-o stare foarte gravă, cu febră mare, delirînd. Nu-l înţelegea nimeni.

— Vorbea englezeşte.

— Da' de unde.

— Spaniolă ? Germană ?

— Delira în cea mai pură cehă veche, parc-ar fi citit cu voce tare Cronica lui Dalimil.[1] Îmi puteţi explica lucrul ăsta ?

— De ce tocmai eu ? întrebă Zdenička.

— Fiindcă vă cheamă mereu. Cînd şi-a revenit, a început să ne spună că suferă de dragoste, nu de vreo boală, că moare din dragoste. Şi mai că-mi vine să-l cred. De-aia sînt aici. Omul ăsta se topeşte văzînd cu ochii. Îmbătrîneşte pe zi ce trece, e de necrezut. Şi tot timpul o strigă pe Marie Gronská. N-aţi vrea să-l vizitaţi ? Ştiţi, măcar ca să-i sporim rezistenţa întregului organism. Fiindcă nu

---

[1] Cea mai veche cronică cehă în versuri (aprox. 1314).

putem diagnostica nici o boală. În afara celor curente, prin care a trecut și care sînt o groază.

— Dar pe mine nu mă cheamă Marie Gronská.

— Mereu vă încurcă numele de botez.

— Și tot mai susține că o iubește ? am întrebat eu.

— Eu îl cred — spuse medicul. Și ne-a dus la patul lui. Mie nu mi-au dat drumul înăuntru. A trebuit să aștept pe coridor. Un american care vorbește ceha veche ? Să existe oare în Texas vreo sectă a vechilor cehi ? Sau te pomenești că Mr Hanuš, pe lîngă Institutul pentru lupta cu moartea, mai sprijină și un Institut pentru renașterea vechilor limbi slave ?

Cînd ieși din camera lui, Zdena avea ochii plînși.

— Nici nu l-am recunoscut — mi-a spus ea. Așa de mult s-a schimbat într-o săptămînă. E un moș. A încărunțit de tot.

— Toate astea din dragoste ? Ciudat bolnav... Începu să plîngă în hohote. Probabil că acum regreta că-l lăsase să vină la ea chiar din a treia zi. N-am să i-o iert niciodată. Încă nu i-am spus nimic, dar cît o ține căsnicia noastră, ăsta o să fie atuul meu. Crezi că te iubește ?

— Păi mi-a lăsat toată averea. Zice că știe că moare... Și Zdena îmi arătă testamentul, legalizat la ambasadă.

— Inima slăbește. Pulsul e din ce în ce mai slab, fără vreo cauză evidentă. De parcă, dintr-o dată, toți mușchii ar ceda... spuse medicul.

— Marie ! am auzit de după ușă. Marie !

— Iar delirează. Nu știu dacă mai apucă dimineața.

— Ar trebui să te duci pînă la hotel — i-am spus eu Zdenei. Știi să conduci ? Se pare că mașinile astea americane noi au conducere automată...

Zdenička refuză. La hotel m-am dus eu. Cineva trebuia să aibă grijă de fata asta nefericită.

m-am prezentat drept Gronský. Directorul s-a scuzat. Cică au nevoie de fiecare cameră. Așa c-au fost siliți să predea lucrurile domnului Hanuš la depozit, după ce au întocmit un proces-verbal cu lista obiectelor acestuia, în prezența organelor de miliție.

— Este vorba despre o moștenire — am spus eu cu importanță în glas. M-ar interesa lista aceea.

Directorul zîmbi.

— E o listă foarte scurtă — spuse. Domnul Hanuš nu avea aproape nimic cu el.

Mă crede prost ? Își imaginează că nu știu ce-și ia un om la drum.

— Trusa au luat-o la spital. Aici a rămas doar valiza. Ori în ea nu se afla mai nimic.

— Ce anume se afla totuși ?

— Veniți să vedeți — îmi spuse, și mă conduse în biroul lui.

— Cred că pot să vă arăt, chiar dacă nu sînteți moștenitorul legal. Mă interesează dacă lucrul ăsta are vreun preț. În valiza domnului Hanuš n-am găsit decît un pergament vechi. Poate că l-a cumpărat la vreo licitație. Și cum sînteți medic, mă prezentasem doctor Gronský, poate înțelegeți ceva.

— Era o rețetă. O rețetă lungă și complicată, scrisă în cehă ! Am citit sfîrșitul :

„În al doilea rînd, acest lapis pe oameni tineri și sănătoși îi păstrează, gonind de la ei toate bolile, astfel că lepra o alungă, epilepsia și multe alte boli de nelecuit lecuiește mai bine ca toate licorile cunoscute. Astfel că ocrotește și împiedică în vremurile viitoare orice boală să te încerce, fiind elixirul și licoarea tuturor corpurilor, metalice sau omenești, ce trebuie lecuite și ușurate..."

— E un document foarte interesant — i-am spus directorului. Aş vrea să-l citesc în linişte. Îmi cam tremura glasul. Dar directorul nu observă şi mă încuie în biroul său.

E clar, nu bănuia că găsisem hîrtia pentru care îşi dăduseră viaţa mii de alchimişti şi pentru care fuseseră cheltuite tezaurele celor mai bogaţi potentaţi din lume : reţeta slăvitei pietre a înţelepciunii. Sau o imitaţie lipsită de valoare.

— M-am apucat s-o citesc de la început :

Ingrediente : sare de bucătărie, sare algati, sare armeniaci, ariatron, alcal sau fierea sticlei, sare vintrică, alaun de rocha, glaciale... M-au întrerupt nişte bătăi în uşă. În prag se afla un moş cu ochelari de soare, într-un costum cam larg. Se sprijinea în baston, dar venise singur. Era Harry Hanuš. Mă duse în camera lui, pe care i-o eliberaseră numaidecît.

— Ia loc — spuse şi se prăbuşi pe canapea. Nu chema pe nimeni în ajutor sau să mă îngrijească. Mă poţi ajuta dumneata. Dumneata şi Gronská... şi îmi smulse cu abilitate pergamentul din mînă.

— O să-i pară bine — am spus eu.

— Credea că mor ? întrebă moşneagul.

Mi se făcu milă de el.

— Vă iubeşte.

— Destul — spuse aspru şi am crezut că-mi trage una cu bastonul. Destul cu prostiile astea. Nu vreau să mor. Mi-e frică de moarte. Înţelegi ?

Desigur, înţelegeam. Cui nu-i e frică de moarte ? Dar de ce nu-mi îngăduia să vorbesc despre Zdenička ?

— O să-ţi explic — respiră el adînc. Fiindcă am nevoie de dumneata. De fapt nu mă numesc Harry Hanuš ci

Eu am furat piatra filozofală de la Kašpar Zrucký din Rudz, camerierul împăratului, care cu o zi înainte îl otrăvise pe împăratul Rudolf, fiindcă acesta, în cele din urmă, descoperise taina. Eu sînt cel pe care voiau să-l ardă pe rug și după care umblau cu mandatul de arestare prin toată împărăția. Eu însă, în timpul acesta, mă aflam în laboratorul meu secret din Hrad, unde îmi preparam această rețetă. Am părăsit Praga abia după bătălia de la Muntele Alb. Am luptat în Anglia în timpul răscoalei lui Cromwell, am trăit revoluția franceză și războiul Nordului împotriva Sudului... ce să-ți mai spun. Nemurirea este surprinzător de avantajoasă în luptă și în viața comercială. Sub efectul ei omul devine dur, încetează de a mai fi hipersensibil. Am părăsit deci liniștit Praga, deși aici se afla Maria mea și de atunci nu m-am mai îndrăgostit de nimeni.

— Și Zdenička ?

— Tocmai asta e. Ori de cîte ori piatra își încetează efectul, ea îmi apare din nou, ca o boală. Arunc bani în dreapta și în stînga, părăsesc pozițiile cucerite, cedez cu ușurință dușmanilor, am sentimentul că o întîlnesc pe Maria ; atunci trebuie să mă întorc în laboratorul meu din Hradčany și să-mi prepar acolo elixirul. Ultima dată am fost aici cu armata prusacă, după bătălia de la Sadova. Nu mă crezi ?

De ce l-aș fi contrazis ? N-o să mă cert cu un nebun.

— Tot ce-mi trebuie este un compus, a cărui formulă am predat-o Gronskăi. Restul îl fac eu singur. Este o experiență foarte complicată și îndelungată, trebuie începută pe lună plină. Laboratorul meu din Hradčany e gata pregătit. Am și fost acolo.

Singurul lucru care mă mira era că, dintr-o dată, îi pierise dragostea, că își revenise atît de repede.

— Fiindcă m-am speriat de moarte! Am fost aproape în agonie, i-am simțit gheara rece.

ARHIVARUL ČIŽEK

Zdena credea în basmele lui. A adus rețeta lui Hanuš pe care, bineînțeles, n-o pierduse. Și a început s-o studieze cu grijă.

— Asta trebuie să fie Rauwolfie — arătă un ingredient. Radix de India...

— Se poate, dar îți atrag atenția că pe lîngă niște plante ce cresc pe Himalaia și al căror efect terapeutic îl cunoaștem, în rețetă mai figurează un fel de rășină și degetul mic al unui tînăr spînzurat.

S-a supărat. A început să lucreze singură la compusul acela, iar pe mine m-a trimis la arhivarul Čižek, șeful Asociației pentru vechea Pragă. Acesta mi-a confirmat totul, cuvînt cu cuvînt. Heyden existase. Și dispăruse fără urmă. După unii, în ultimele zile ale vieții, Rudolf reușise, într-adevăr, să transforme metalele în aur, să descopere elixirul vieții, fapt dedus din aceea că în atelierul său s-au găsit treizeci de chintale de aur, cu toate că visteria statului era înecată în datorii. *Non sequitur* tipic. La urma urmei, de ce ar fi plătit împăratul datoriile statului cu aurul său? Dar Heyden existase. Și dispăruse din Praga după moartea lui Rudolf. Întreb de laboratorul secret. Arhivarul zîmbește. Cine poate pretinde că ar cunoaște toate încăperile zidite din Praga veche, cînd nici măcar mormintele regale n-au fost cercetate pînă azi ca lumea.

Zdena triumfase. Dar treaba nu mergea. Era un compus greu de realizat. Iar de la hotel telefonau zilnic. Ziceau că Hanuš stă cît e ziua de lungă în cameră, privește de jur

împrejur prin ochelarii lui fumurii și întreabă cum merge treaba la noi. Nu mi-aș dori o asemenea viață veșnică. Veșnic bătrîn, veșnic singur. Sînt pentru prelungirea vieții la vreo două-trei sute de ani, așa cum plănuim în cercetările noastre, dar atît, pe urmă trebuie să murim. Ce Dumnezeu, toată lumea să fie populată de oameni ca Hanuš Heyden ?

— Mai bine i-am dori moartea — i-am spus Zdenei. Ezita și ea. Numai că a venit la noi

O ALTĂ DOMNIȘOARĂ.

A venit luni dimineață. S-a prezentat în fugă. Nu știu nici pînă azi cum o cheamă. Ne-a zis că e femeie de serviciu în hotelul acela. Semăna cu Zdenička și era mai tînără. Hanuš se îmbolnăvise din nou. Într-o dimineață, își scosese ochelarii fumurii, începuse să-i spună fetei Marie și îi trimisese flori. Jura că între ei n-a fost nimic. Am crezut-o. Acum Hanuš arăta ca vai de lume. Dar ea nici măcar nu-l compătimea. Îl ocăra, zicea c-ar trebui să-i fie rușine. Își chemase pe ascuns prietenul, care veni în călcătorie prin ușa din dos. Hanuš aflase. I-a prins pe cînd se sărutau. Și a vrut să se sinucidă în camera lui. A vrut să se spînzure cu bretelele.

Am făcut o ultimă încercare, am muncit toată noaptea. Dimineața am dus preparatul cerut la hotel. Hanuš zăcea în pat, aproape inconștient.

Cînd văzu praful nostru ochii începură să-i strălucească. I-am vorbit despre moarte. Se ridică încetul cu încetul din pat. I-am spus că omul moare și nu lasă nimic în urma lui, că în ultima clipă, tot ce-i rămîne este conștiința felului în care a trăit și pentru ce a trăit. Se îmbrăcă în grabă. Îmi era cît se poate de limpede că omul acesta își irosise viața veșnică, că alergase după aventuri și avere. Dar cazul

lui mă interesa căci dovedise că nu numai unele ciuperci, ci şi oamenii pot trăi veşnic. L-am dus cu taxiul, cu Zdena, pe banii mei. A dispărut brusc sub cetate, habar n-aveam unde. Am rămas singuri în semiobscuritate ; am aşteptat îndelung.

— Zicea că de data asta ia o doză zdravănă. Cică nu vrea să mai treacă a doua oară prin ce a trecut.

— Am început să nu mai cred că omul acesta a existat cu adevărat. De fapt era un şarlatan... am meditat eu cu voce tare, tropăind pe loc, fiindcă îmi era frig. Nici nu am băgat de seamă că pe lîngă noi a trecut un tînăr. Zdena a fost aceea care mi-a atras atenţia. N-a spus nimic, dar i s-a tăiat răsuflarea. Era Hanuš. Cu obrazul neted, fără nici un rid, aproape că alerga spre catedrala Sfîntului Nicolae. Abia l-am ajuns din urmă.

— Vă înşelaţi — ne spuse, cînd l-am oprit. Dar îl trăda accentul american. Nu vă cunosc, domnilor. Dar luaţi asta, ca să vă aduceţi aminte de mine... Şi-mi aruncă la picioare zece coroane. Urcă în primul taxi care trecu pe lîngă noi, trînti portiera şi dispăru.

— Nu era escroc — spuse Zdena.

— Dar n-am nici o dovadă. Întinerind s-a schimbat complet. E adevărat că a devenit mai dur. A uitat să ne mai fie recunoscător chiar şi nouă, care i-am salvat viaţa.

Nu de recunoştinţa lui aveam eu nevoie. Visam la o lucrare ştiinţifică. Aşa, nu m-ar crede nimeni.

Numai că a doua zi ne-am trezit cu un şofer de taxi, însoţit de doi miliţieni.

— Ei sînt — spuse şoferul şi a trebuit să mergem cu Zdena la morgă. Ei mi l-au urcat în maşină.

— Asta aşa e. Dar de ce vă interesează ?

— Fiindcă a murit astă-noapte.

La morgă se aflau cîteva cadavre. Profesorul trecea pe lîngă ele, cu pipa în gură, și dicta observațiile secretarei, care împingea în urma lui, pe un căruț, o mașină de scris. Asistenții spintecau cadavrele și îi prezentau diferitele organe. Hanuš era ultimul. Zăcea pe masă gol, neatins încă.

— Scrie. Cadavrul unui bărbat de aproximativ treizeci de ani. Semne distinctive : numeroase cicatrice în zona hepatică, toracică și a umărului drept, parcă ar fi răni de sabie, vindecate. Profesorul se aplecă deasupra lui Hanuš și privi la medicii care îl urmau în alai. Așa arătau cicatricele tipice ale spadasinilor. În secolele șaptesprezece și optsprezece. Sînt descrise de vechii anatomiști olandezi. Se încruntă. Observații ? Asistentul său, fără să spună un cuvînt îi întinse cuțitul. Fruntea îi era brobonită de sudoare. Toți încremeniră. O asemenea încălcare a disciplinei la un subaltern ! Să nu pregătească cazul ! Profesorul îl măsură din cap pînă în picioare și se pregăti pentru incizie. Dar cuțitul se rupse. Pielea lui Harry Hanuš era tare ca o piatră șlefuită.

— Cine a primit aici manechinul ăsta ? urlă profesorul, cunoscut ca un om care-și iese ușor din fire. Asta-i statuie, nu cadavru ! strigă el. Nimeni nu voi să-l creadă pe medicul cel tînăr nici pe șofer.

Așa se face că Harry Heyden Hanuš, ca statuie de piatră, se odihnește și azi în pivnița de sub morgă. Putem presupune că va rămîne veșnic acolo. Băuse probabil prea mult din elixirul său.

LOCUL : Praga, caput regni.

TIMPUL : Nelimitat (pentru figurinele de piatră).

trustul pentru distrugerea istoriei

Trust for destruction of history. Weltgeschichtevernichtungstrust. TDH este o organizaţie internaţională secretă pentru stăvilirea progresului. Vă daţi, desigur, seama că evenimentele nefaste ale lumii contemporane distrug personalităţile eminente, cum sînteţi de exemplu dumneavoastră, silindu-le să trăiască oprimate şi lipsite de libertate, în primul rînd prin aceea că elimină proprietatea privată, garanţie a independenţei, şi o înlocuiesc cu domnia monopolurilor, sau, şi mai rău, a întreprinderilor de stat. De aceea a fost înfiinţat trustul nostru, o întovărăşire în scopul apărării ultimilor particulari care doresc să ţină progresul în loc, care tînjesc după libertate, care vor să apere personalitatea omului-patron de inflaţia omului-salariat. De aceea vă scriem, şi dumneavoastră trebuie să ne ajutaţi, trebuie să stăviliţi progresul la locul dumneavoastră de muncă şi în oraşul dumneavoastră, căci numai eforturile internaţionale susţinute ale tuturor pot asigura succesul acum, cînd toate intervenţiile militare ne-au dezamăgit...

Privi semnătura. La început i se păru o glumă de prost gust. Dar hîrtia era de bună calitate, manifestul fusese tipărit de bună seamă în străinătate, căci accentele şi căciulile de pe cuvinte ieşeau nefiresc în evidenţă, se vedea limpede că fuseseră imprimate separat.

Se uită la fostul lui prieten. Oare cu asta se ocupă el acum ?

— Interesant — spuse, şi-i înapoie manifestul cu un aer încurcat. Mă îndoiesc însă că cineva ar putea opri istoria în loc, ba chiar s-o distrugă. Eu unul cu siguranţă, nu. Garajul mi-e gol şi n-am un sfanţ în buzunar. Azi mi-au luat şi ultimul automobil...

— Nu vrem bani de la tine. Şi nici să te folosim ca şofer. Dimpotrivă, îţi dăm o maşină nouă.

Tonda[1] privi prudent în jur şi ridică cu mîna stîngă prelata camionetei demodate cu care venise. Apărură nişte duze strălucitoare, un fel de catiuşe în miniatură, îndreptate direct spre Korejs.

— La ce servesc astea — întrebă el, fiindcă maşinile îl interesaseră întotdeauna.

— Tu poţi stăvili progresul în Cehia pe timp îndelungat. Ai uitat cum, în patruzeci şi cinci, i-am împiedicat pe nazişti să arunce podul în aer ? În felul acesta, ruşii au ajuns în Praga înaintea americanilor şi au hotărît regimul ce avea să fie instaurat în ţară. Şi ştii de ce am reuşit noi atunci să împuşcăm, unul după altul, sprengkommando-ul acela ? Fiindcă ne-ai dat camioneta ta şi ne-ai dus pînă la pod prin spate, pe un drum de pădure. Aveai pe atunci o maşină grozavă.

— Un Richard — zîmbi Korejs. O construisem chiar eu, din piese vechi. N-am întîlnit vreun Dodge sau vreun Gaz care s-o întreacă. Chiar pe asta mi-au luat-o azi.

— Tocmai de aceea eşti omul nimerit pentru trustul nostru. Cine o să se ocupe acum, în fabrică, de automobilele tale ? Cine o să le mai dea viaţa, dragostea lui ? Tu eşti ultimul şofer din Cehia. Ultimul îndrăgostit de mese-

[1] Diminutiv de la Antonín.

ria lui. După tine vor veni doar chiulangii, pungaşi şi funcţionari... Lor, puţin o să le pese de maşini. Nu-şi vor iubi munca. Nu trebuie să îngădui una ca asta.

— Cum să fac ? întrebă Korejs scurt şi îl conduse pe Tonda în atelierul său părăsit. Au mai încercat şi alţi şmecheri. Şi au păţit-o.

— Nu au încercat metoda noastră. Maşina asta te duce înapoi în anul o mie nouă sute patruzeci şi cinci. Kilometrajul nu arată kilometrii parcurşi, ci anii. În rest, maşina se conduce la fel ca iubita ta camionetă. Am construit-o intenţionat după modelul tău. Te întorci în ziua aceea decisivă, nu duci pe nimeni pe pod, băieţii merg pe jos, ajung prea tîrziu şi ruşii se opresc lîngă rîu. Mîine dimineaţă americanii vor fi în Praga. Corectezi istoria. Cum au făcut şi în alte părţi. Asta, se înţelege, va schimba prezentul mai sigur decît orice război de intervenţie. Astăzi, cînd există arma atomică, nici nu avem altă posibilitate, dacă vrem să distrugem istoria, dar să menţinem lumea...

Korejs nu mai avea nici o îndoială.

— Ai înnebunit — spuse şi porni cu paşi mari spre casă. Toník [1] alergă după el. Se jura că totul e adevărat, îi arătă dovezi, acte, împuterniciri, dolari şi un pistol de un tip special, cu amortizor, admise că e o expediţie primejdioasă, că adeseori nu se mai întoarce nimeni dintr-o asemenea excursie în trecut, lăudă eroismul lui Korejs. El, care reuşise atunci să-l lichideze cu cuţitul pe căpetenia sprengkommando-ului, va putea acum să lase omenirea, civilizaţia, pe sine şi familia sa pradă mizeriei ?

— Ce Dumnezeu, ai uitat că atunci ai luptat alături de noi ? Că pe podul acela ţi-ai pierdut mîna dreaptă ? Korejs atinse nedelicat proteza lui Tonda.

---

[1] Diminutiv de la Antonín.

Iar Toník îi explică de ce se schimbase, de ce intrase în serviciul trustului, cînd îl dăduseră afară din gărzi, ba îl și arestaseră, zicînd că în regiunea de frontieră s-ar fi ținut de furturi. Trebuise să fugă peste graniță și de atunci se gîndește numai la felul în care și-ar putea repara greșeala. El a născocit acest plan și l-a înaintat centralei, el a descoperit de fapt că situația politică actuală din Cehia este o urmare a faptului că Korejs i-a dus cu camioneta, că de fapt Korejs în camioneta lui a adus socialismul în Praga...

Îi închise ușa în nas. Nici nu-și luă rămas bun de la el. Acasă îl așteptau cu cina sleită. Socrul se plimba, malițios, în jurul mesei. Marta își privea mîinile.

— Știi ce-ți transmit camarazii tăi ? întrebă socrul sarcastic. Știi ce ți-au transmis prin Marta ? Nu numai că ți-au luat toate mașinile, dar mai trebuie să plătești și impozit. Așa, acum du-te de bea cu ei. Ce ți-am spus eu ?

Asta era placa pe care o asculta în fiecare zi.

— Le-au luat fiindcă aparțin fabricii. Dacă le-ai fi trecut pe numele meu, le-am fi avut și azi — obiectă Korejs, cu mai puțină convingere ca de obicei. Azi nu mai avea putere să se supere pe omulețul acela cocoșat.

— Asta da. Știu eu foarte bine. De-aia te-ai însurat cu fie-mea. Credeai că o să-ți dau totul, nu-i așa ? Ca pe urmă să mă arunci pe ușă afară, cu fată cu tot...

— V-au aruncat alții — spuse Korejs și împinse supa la o parte. Nu-i era foame. Marta se uită la el. Era și mai urîtă ca de obicei.

— Mîine dimineață ne trebuie zece mii. Ți-au trimis vorbă că așteaptă pînă mîine. O fac pentru tine — spuse ea rar și încet. Știa că n-au în toată casa nici o coroană, cu excepția banilor ascunși din timp de tatăl ei și pe care, bineînțeles, nu-i împrumuta nimănui. Zic că te poți angaja în fabrică ca șofer — spuse ea.

Korejs se ridică. Era iute la mînie.

— Gata ? lătră socrul. Nu ţi-a mai rămas nimic. Nu ţi-am prorocit-o eu de cînd mă ştiu ?

Dar prorocea acum camerei goale. Korejs ieşise în faţa casei.

Pe coridor luase de pe poliţă o sticlă cu rom, îi spărsese gîtul de canatul uşii şi o băuse din cîteva înghiţituri.

Tonda se afla încă afară, lîngă maşina lui misterioasă.

— Merg — spuse Korejs şi sări la volan, de parcă s-ar fi dus la grădinarii din Motol, să cumpere o conopidă. În ultimul moment, Tonda aruncă sub maşină un fel de pîrghie şi sări iute la o parte. Motorul începu să mîrîie, era evident un diesel. Şi cu toate astea părea că merge la pas. Korejs privi afară. Toník nu mai era acolo. În schimb răsărise soarele. Iar mărul din faţa lui înflorise. În noiembrie. Peste o clipă, în locul florilor văzu fructe. Şi frunzele îngălbeniră. Pricepu totul abia cînd dispăru garajul şi în locul lui apăru ograda veche cu şopronul pe care îl dărîmase în anul 1947. Peisajul din faţa parbrizului începu să se schimbe ca într-un film rulat mai repede, iar Korejs simţi că ameţeşte. Auzi focuri de armă şi motorul se opri dintr-o smucitură. Fu nevoit să se apuce de volan. Pe maneta de conducere văzu numele firmei :

TRUSTUL PENTRU DISTRUGEREA ISTORIEI

iar kilometrajul indica timpul : 1945. Împuşcăturile se auzeau de departe, de undeva pe lîngă Roudnice. Erau tunuri grele sau tancuri. Coborî iute şi trase maşina în desişul din spatele ogrăzii. Îşi cunoştea exact trecutul. Bicicleta ruginită de după sîrma ghimpată şi motocicleta Jawa distrusă, pe care le lăsaseră aici după accidentul din 1945. Zîmbi. Se întorsese în tinereţea lui sau, cel puţin, în epoca în care nu se simţea bătrîn. Auzi din piaţă zgomot de

motoare. Treceau ultimele tancuri cu svastici mari negre pe ele. Deci era adevărat. Toate se petreceau întocmai ca atunci. Acum se opri sprengkommando-ul. Aveau maşini amfibii şi pantzerfausturi. Erau cam cincizeci şi mai erau încă în viaţă. Ucigaşi pînă în vîrful unghiilor. Pe ăştia să-i cruţe din cauza maşinii lui ? La orizont apărură flăcările incendiilor. Îşi aminti de copiii arşi de vii, în satele învecinate. Deodată îl părăsiră puterile. Poate că istoria e imposibil de oprit în loc.

— Vor să arunce podul în aer. Trebuie să le-o luăm înainte prin pădure. Ne duci pe toţi — îl prinse cineva de mînecă. Era Tonda. Un Tonda mult mai tînăr, care-l ţinea cu dreapta lui sănătoasă. Lîngă el se afla Irena. Se-nţelege. Cu părul blond şi des tuns scurt, în uniforma lagărului de concentrare şi cu puşca în mînă, Irena, dragostea lui din vremea aceea.

— Nu te duce. O să-ţi pierzi mîna. Şi pe urmă o să te aresteze...

— Ăsta nu-i Korejs — îl împinse Irena.

— Ce cauţi aici ? Cine eşti ? Du-te de te ascunde ! îi spuseră ceilalţi camarazi şi năvăliră în ograda lui, săriră gardul cu grijă, ca să nu-i vadă nimeni de pe şosea. Toţi erau înarmaţi.

Oare de ce nu-l recunoscuseră ? Se gîndea cu îngrijorare. Căută în jur o oglindă sau un ciob, dar pe urmă se văzu ieşind din casă, şi trebui să se apuce de gard, ca să nu strige. Se ţine de o reclamă veche, ruginită, pentru săpunul Hellada. Căci se vedea pe sine însuşi, vedea cum se sfătuieşte cu Tonda şi cum intră cu tot grupul în casă. Ştia unde merg. În podul casei. Vor supraveghea sprengkommando-ul şi vor pune la punct planul de luptă. Marta e în bucătărie, ca de obicei.

— Nu are importanţă cine sînt. Ştiu că eşti geloasă pe Irena, ştiu că de ieri nu mai vorbeşti cu Korejs şi mai

știu că, pînă la urmă, o să rămîneți împreună. Vin numai pentru ca în viitor să vă meargă bine. Vreau să fiți fericiți — îi spuse apoi nevestei sale, în bucătărie, în timp ce afară cineva trase cu pușca automată în ferestrele deschise. Naziștilor le era frică de trăgătorii izolați. Își aminti că împușcaseră doi copii care ședeau lîngă șofer. Mașina lui i se părea acum din ce în ce mai puțin importantă.

— Să nu-l lași să se ducă la pod.

— De unde știți ? zise Marta speriată și ar fi strigat, dacă nu-i astupa gura. Simți trupul nevestei sale, corpul acela bine-cunoscut, mai tînăr cu cîțiva ani. Îl cuprinse dintr-o dată un fel de tulburare și se sărutară.

— Trebuie să-i strici mașina. Doar așa nu o să ajungă la timp la pod. Dă-mi cheia de la garaj... Începu să caute în șifonier. Știa că soția lui ține acolo o cheie de rezervă, sub cămășuțele de copil pe care le tot cosea pentru urmașii lor ce nu s-au mai născut. Dar ea îi trase una peste mînă :

— Ai înnebunit ? Să stric mașina noastră ? Acum ? Înainte de sfîrșitul războiului ? Din ce o să trăim ?

Voi s-o întrebe cu ce o să se întrețină după aceea, dar o împinse la o parte, îi răscoli lenjeria. Nu îndrăzni să i se opună, fusese întotdeauna mai puternic decît ea. Găsi cheia și alergă spre garaj.

— E mașina mea. Și garajul e al meu. Eu sînt soțul tău — îi spuse în fugă. Și în clipa aceea se văzu alături de ea, în oglinda din vestiar. Părea unchiul ei. Doar era cu mult mai bătrîn decît ea. La asemenea greutăți nu se așteptase. Alergă spre garaj. Scoase cuțitul. Tăie toate cele patru pneuri. Își distruse mașina iubită. Poate că i-ar fi cerut și iertare, fiindcă i se întîmpla adeseae să vorbească cu mașina lui, cu mult mai multă gingășie decît cu oricare om. Dar în clipa aceea ușa din spatele lui se deschise și în

prag apăru Korejs, cu șase ani mai tînăr. Korejs cel bătăios și crîncen, eroul întregii comune, eliberatorul Pragăi. Se aruncară unul asupra celuilalt. Dar Korejs știa unde își ține Korejs pistolul, așa că sări la masa cu scule înaintea lui, cel de pe vremuri. De fapt știa totul dinainte, cunoștea și ascunzătoarea de sub podea, unde se afla o veche pușcă automată. Și nici nu slăbise atît de tare în acești ani, în timpul luptei aceleia stranii mai era în stare să și vorbească :

— O fac pentru tine. Ca peste cinci ani să ai douăzeci de mașini Richard și să poți angaja zece șoferi, ca să-ți meargă mai bine decît socrului tău...

— Puțin îmi pasă de toate astea — îl apucă Korejs de gît. Trădătorule ! Colaboraționistule ! Porcule ! Vrei să ne ardă de vii sau să ne împuște unul cîte unul ? Mi-aș da și cămașa de pe mine, ca să scap de naziștii ăștia, și ridică de jos cheia franceză. Afară se auziră motocicletele pornind. Sprengkommando-ul se pusese în mișcare. În ușa garajului apăru Tonda cu pistolul în mînă.

— Am făcut rost de mașină — strigă nătărăul, dovedind prin asta că peste cinci ani avea să mintă. Hai repede...

Nici nu-l observă pe viitorul Korejs, care se ascunsese într-un colț. În ogradă opri vechiul Ford al socrului lui Korejs. Istoria era salvată. Socrul coborî de la volan în costum de sokol. Le strînse, cu emoție, mîinile. Nu era înarmat. Cînd eroii plecară, rămase cu fiica lui.

— Și tu ești ăla care toată viața o să-mi spună să nu mă alătur lor — zîmbi viitorul Korejs.

Socrul îl măsură cu privirea :

— Cine e omul ăsta ?

— Nu știu — spuse fata, care se gîndea că soțul ei plecase cu Irena. Dar se zice că americanii au ajuns la Beroun.

— Pînă la urmă toate armatele se duc. Ai noştri însă rămîn. Nu trebuie să ni-i facem duşmani. Lasă-i să se răscoale... Ca în 1918. După război, m-am ales cu depozitele pline, trebuie să fiu prevăzător...

— Pentru cine, tată ? Pentru cine ? întrebă Korejs.

— Eşti cumva rudă cu ginerele meu ? Îi semeni.

— De departe, răspunse Korejs şi plecă cu paşi rari. Ce idee tîmpită. Să distrugi istoria. Umerii îl dureau încă după încăierare. Tot ce va aduce el în epoca sa va fi un cucui. Ridică cu greu piciorul drept pe scara maşinii, deschise portiera şi dădu de o coapsă de femeie.

— Ce cauţi aici ? întrebă uimit. Lîngă volan şedea Marta, cu şase ani mai tînără, cu o valijoară în braţe, gîfîind din cauza grabei.

— Coboară imediat ! Nu te pot lua cu mine. Ştii unde mă duc ! Marta nici nu se mişcă. Bine, ţi-e ciudă că a plecat, că-şi riscă viaţa, c-a luat-o cu el pe Irena, o să vă certaţi, dar pînă la urmă tot împreună o să rămîneţi. El are nevoie de tine. Iar tu n-ai să găseşti pe altcineva să te ia.

— Am şi găsit.

— Pe cine ? şi îi înşiră numele acelora pe care îi voise tatăl ei, dar care fugiseră de ea.

— Pe tine. Semeni cu Korejs, dar totodată eşti mult mai înţelept, cu tine o să mă înţeleg. Gîndim la fel.

— Cine ţi-a spus-o ? Korejs încercă să se apere, voi s-o arunce jos din maşină, dar între timp începuse lupta pe pod, împuşcăturile se înteţiseră şi de departe se puteau auzi ruşii strigînd „ura" !

— Pleacă !

Dar Marta nu se mişca din loc. Se vede treaba că nici în timp nu putea scăpa de ea.

— Cum te vei suporta pe tine însăţi după şase ani, spune ? Eu într-acolo merg. Iar tu eşti acolo. Coboară, sau o să ai o scenă cu tine însăţi. Ştii singură cît eşti de geloasă.

Numai că era teribil de încăpăţînată. Şi nu voi să coboare, pînă ce nu-i spuse tot. Apoi tăcu îndelung. Căută sub banchetă şi îi aruncă în poală manifestul

TRUSTUL PENTRU DISTRUGEREA ISTORIEI

— E o prostie — declară ea, cînd termină de citit şi primele gloanţe se şi înfipseseră în ogradă, chiar lîngă maşina timpului.

— Aşa-i. Mi-am dat şi eu seama. Coboară imediat !

— Ba de loc. Merg cu tine. E o prostie să te întorci în 1945. Toate tulburările din Europa au început cu mult înainte. Cînd s-a destrămat Imperiul Austro-Ungar. Ştii cine l-a destrămat în Cehia ? Mafia. Chiar tatăl meu, care în anii aceia hotărîtori a dat Mafiei bani grei. Trebuie să ne întoarcem în 1917. Trebuie să-l convingem pe tata să nu sprijine Mafia, o să-i spunem tot, o să-l avertizăm. Doar de-o viaţă întreagă regretă banii ăia. Zice că asta a fost singura lui greşeală... Merg cu tine.

— E o prostie.

— Aparatul funcţionează, atunci de ce e o prostie ? Te afli în trecut sau nu ? Hai, să plecăm. În anul 1917... şi demară singură. În sat apăruseră primii eliberatori. Pe acoperişuri începuseră să înalţe steaguri purpurii. Accelerară fără să-şi dea seama. Marta smuci volanul îndreptînd maşina în direcţia fabricii tatălui ei, care se afla la capătul comunei. Din pădurice tocmai ieşeau tancurile sovietice, ciocnirea părea inevitabilă, dar tancurile se prefăcură brusc în vaci, care fugiră speriate din faţa maşinii. Trecură prin iarna aspră a anului 1925, întîlniră un grup mare de grevişti, jandarmi în faţa fabricii, cu cît se apropiau mai

mult, cu atît casele din jur erau mai de modă veche, apărură vulturii bicefali, jandarmi cu pene la pălării, asfaltul dispăru şi roţile automobilului lor se înfundară în drumul de ţară al vechiului Imperiu Austro-Ungar. Nu-i mai despărţeau de ţintă decît vreo cinci sute de metri, cînd Marta scoase un strigăt. Fabrica dispăruse. Cînd opriră, văzură în faţa lor o cocioabă, cu o firmă pompoasă : Jiří Voženil, prima fabrică cehă creştină de săpunuri din ţările coroanei Sfîntului Václav. Indicatorul de timp arăta anul 1917.

Pe socru l-au întîlnit de cum au intrat. Era mai tînăr decît Korejs. Şi purta acelaşi costum de sokol.[1]

— Tăticule ! îi sări Marta de gît. Mai ai banii, nu-i aşa ?

În prag apăru o femeie cu o fetiţă în braţe.

— Asta cine mai e ? Care dintre tîrfele tale — strigă la socrul meu, de parcă ar fi ţinut în mînă sucitorul pentru tăiţei.

— Mămico...

— Ce mămică, nu vezi, femeie, că nu-s mai bătrînă ca tine ? Eu sînt femeie cinstită, să ne înţelegem. Uitaţi-vă cum e îmbrăcată, tîrîtura ! Ia spune, nu cumva ai fugit de la circ ? Aşadar cu de-astea ai tu de-a face ?

— Zău că îţi seamănă. Cine sînteţi, doamnă ? întrebă socrul meu cu precauţie. Marta arătă şovăind spre ţîncul care începu să urle.

— N-am venit ca să vă dăm explicaţii — salvă Korejs situaţia. Vrem doar să vă avertizăm. Nu daţi Mafiei nici un ban. O să vă pară rău toată viaţa şi la bătrîneţe lucrul acesta o să vă distrugă. Trebuie să opriţi istoria în loc.

— Ce-ai spus ? zbieră Marta cea certăreaţă, din pragul uşii, iar Korejs mulţumi în gînd Providenţei că nevasta lui

---

[1] Sokol — membru al unei organizaţii de cultură fizică din Cehoslovacia.

nu semăna cu maică-sa. Le-ai dat miile alea ? Cred că ai căpiat !

Numai că în clipa aceea își pierdu și sokolul răbdarea :

— Voi ați căpiat, oricine ați fi. Vreau ca după război să ridic, aici în comună, o fabrică. Dacă rămîne Richtenbaum, am pățit-o. Doar patrioții mă pot salva. Clienții cehi. Am investit banii ăștia în cea mai bună afacere din lume. Am să ajung cel mai mare fabricant de săpunuri din regatul ceh eliberat. Trăiască Excelența sa domnul Kramář, rege al cehilor din mila împărătească ! strigă el cu înflăcărare.

În clipa aceea se auziră bătăi în poartă. Afară se aflau doi jandarmi de pe vremuri. Veniseră să-i aresteze. Korejs se smulse din mîinile lor în ultima clipă. Se bătu aproape o oră. În cele din urmă îl luară cu cătușe la mîini, alături de socrul lui, care făcea o mutră, de parcă s-ar fi dus la jandarmerie să joace cărți.

— Îmi pare bine că nu ești un denunțător. Începusem să mă tem — îi șopti lui Korejs. Dar pe austrieci se vede că-i urăști la fel ca noi, asta e bine. Mafia îți va încredința o sarcină cu totul specială.

— Îi iubesc pe austrieci. Trăiască Austria ! Trăiască împăratul ! Nu vreau independență ! striga Korejs pe stradă, de fură siliți să-i astupe gura. După colț se opriră. Socrul le dădu jandarmilor cîte un galben. Făcură semn din cap că sînt de acord.

— Dar cel puțin o săptămînă să nu vă arătați în comună. Pînă uită domnul caporal.

Cei doi jandarmi salutară și porniră grävi spre cîrciumă.

— Nu trebuie să te prefaci, nu trebuie să strigi, nu trebuie să te bați, zîmbi tînărul lui socru și-și sună mărunțișul în buzunar. Ne odihnim o săptămînă la castel și om găsi noi ceva pentru dumneata.

— Nu ! N-o să mai fac prostia asta. N-o să ajut progresul, într-o epocă în care nici nu eram pe lume ! strigă Korejs și alergă spre mașina lui. În colț, însă, încremeni. Specialiștii armatei tocmai îi cercetau mașina. O traseră cu patru cai pînă la cazarmă și puseră de pază în jurul ei un întreg pluton al companiei de grenadieri.

— Îmi pare rău — spuse socrul, care îl ajunse din urmă după o clipă. Dar atîția galbeni nu am.

Puteau să fie peste două sute de soldați.

— Pentru moment, prietene, hai să ne ascundem în castel.

Castelul se afla la patru kilometri de comună. Tocmai acolo își instalaseră sediul patrioții locali. Majoritatea meseriași. Și pe toți îi prezida, cu amabilitate, Luminăția Sa contesa Hortensie, care avea peste optzeci de ani și auzea numai atunci cînd urlau cu toții în cor. Cele două Marte erau de mult acolo. Însoțitoarea lui Korejs se întoarse spre ei.

— Contesa spune că în regiunea asta, bunicul ei a desființat de bunăvoie iobăgia, deschizînd astfel drum progresului în întregul imperiu.

— N-are decît. Eu unul nu mai merg nicăieri. Aștept pînă la 28 octombrie anul viitor și mă întorc direct acasă. O să muncesc în fabrică. Mă angajez. Asta e o prostie. Nici o invenție tehnică nu poate opri în loc progresul.

— Contesa crede că ne-am reîncarnat. Nu i se pare de loc ciudat. Se ocupă de spiritism. Vrea să-i trimită bunicului ei o scrisoare.

— Ultima dată am vorbit o săptămînă întreagă cu un lama din mănăstirea tibetană Poarta albastră... strigă Hortensia tare, ca toți surzii.

Korejs nu voia niciodată să-și asculte nevasta. Toată viața o contrazisese. Dar în seara aceea se duse la căpetenia grenadirilor și îi promise să-i arate cum funcționează mașina pe care, zise el, o oferă armatei austriace. Grenadirii îl încon-

jurară într-un careu mare, cu carabinele cu piedica trasă în mînă. De fapt viaţa lui depindea de acest start.

Salva răsună în viitor, iar maşina timpului se scufundă cu o viteză ameţitoare, în alţi ani, astfel că pe ferestre se vedeau doar dîre colorate. De data asta suportară bine călătoria. Marta rîdea. Se bucura că-şi va vedea comuna, aşa cum arăta cu o sută cincizeci de ani în urmă. Iar Korejs, care se cam ameţise la şedinţa secretă a patrioţilor, arunca pe geam, de-a lungul anilor, manifestul patronului său :

TRUSTUL PENTRU DISTRUGEREA ISTORIEI

Cînd se opriră, castelul strălucea în faţa lor nou-nouţ. Paznicii şi slugile îi înconjurară. Îi duseră numaidecît în faţa feudalului :

— Transmiteţi domnului Cagliostro că m-am săturat de glumele lui — strigă la ei baronul, într-o limbă cehă stîlcită. Ultima dată mi-a trimis doi locuitori din Lună şi acum perechea asta. Pun imediat să vă biciuie şi asmut cîinii asupra voastră. Nu mai cheltuiesc nici un taler pentru experienţele astea păcătoase... Afară !

Au trebuit să-i arunce la picioare scrisoarea Hortensiei. Se vede că era obişnuit cu tot felul de farmece. Nimic nu-l putea surprinde. Din fericire, recunoscu scrisul soţiei sale. Din fericire, străbunica Hortensiei avea acelaşi scris. Şi era şi ea împotriva eliberării din iobăgie.

„E adevărat. Oamenii ăştia nu sînt şarlatani. Sînt un semn de la Dumnezeu. Iobagii trebuie să rămînă în iobăgie. Nu introduce noutăţi străine, dragul meu soţ“, spunea ea, la fel ca octogenara sa urmaşă.

— Şi cine o să le dea de mîncare ? De unde bani pentru hrana lor ? Le dau libertatea fiindcă n-am un creiţar. Scap de obligaţiile faţă de ei. Mă eliberez şi pe mine. În viitor, vor lucra la mine doar cei de care am nevoie, înţelegeţi ?

Începu să urle la toţi.

Soţii Korejs nimeriră în închisoarea celor condamnaţi l moarte prin înfometare. Zbirii aduseră două laviţe. Scoa seră vergelele.

— Lunatecii ăia, după douăzeci de lovituri, au recu noscut că sînt de la circul din Louny. Sînt curios cît o s dureze la voi. Şeful zbirilor întinse braţul. Dar Korejs şti să se bată. Se folosi de laviţă în loc de ciomag ; zbirii fur surprinşi :

— A ridicat mîna asupra stăpînului ! Asta-i răzvrătire O s-o plătească cu capul ! strigară, fugind după ajutor. Din fericire, în clipa aceea primele pietre nimeriră în ferestre. În faţa casei se adunase o mulţime de ţărani. Iar printre ei se aflau o groază de Korejs în cămăşi ţărăneşti. În această comună, neamul lui Korejs iniţiase cîndva progresul. Dar nu-l recunoscură pe urmaşul lor din anii viitorului, deşi le semăna atît de bine.

— Vrei să-i convingi să se lase biciuiţi, să robotească şi să trudească pe moşia feudalului ? Vor voi mereu mai mult, nimeni nu-i va putea opri, nimeni nu ne va putea opri — îi spuse Korejs soţiei sale, de parcă ar fi ţinut o lecţie.

Reuşiră să se urce în maşină în ultima clipă, căci nobilul asmuţise cîinii împotriva lor. Sătenilor le citi cu glas puternic decretul privind desfiinţarea iobăgiei. Hortensie plîngea în camera ei.

— Vreau acasă — oftă Korejs. Să mă lase în pace, cu

TRUSTUL PENTRU DISTRUGEREA ISTORIEI cu tot.

Numai că în graba aceea, înconjurat de cîini furioşi, apăsă pe cealaltă pedală. Gonea spre începuturile istoriei. Cînd îşi dădu seama, acceleraţia era mult prea mare ca să mai poată opri.

— Ce bine îmi pare — striga incorigibila Marta. Ce bine îmi pare că ne întoarcem în rai...

În epoca raiului, satul era înconjurat de mlaştini. În depărtare se hîrjoneau tot felul de animale uriaşe, castori uriaşi şi nişte animale mici, ciudate, strămoşii calului. Korejs îşi sprijini fruntea de volan şi refuză să coboare.

— Pe cine vrem noi să salvăm aici? spuse el. Aici nu putem ţine progresul în loc. Aici undeva, în mlaştinile astea, a început istoria omenirii şi noi nu putem ucide toţi oamenii primitivi din regiunea noastră, fiindcă sînt strămoşii noştri. Sper însă că de data asta nimeni n-o să ne mai semene...

Se aflau lîngă o stîncă mare, în care se transformase dealul din spatele comunei. Vîrful stîncii fumega în continuu. Pe vremea aceea Dealul Pustiu era încă un vulcan activ. Abia după un timp îşi dădură seama că la poalele acelui gard se îngrămădesc o mulţime de maimuţe, strînse una lîngă alta. Un tigru gigant, cu colţii ca nişte săbii, îşi alegea prada dintre ele ca lupul în turma de oi.

— Uită-te! Uită-te! strigă Marta şi sări din maşină. Aprinse iute o creangă, se apropie cu ea de fiara aceea înspăimîntătoare. Tigrul se dădu înapoi. Marta făcu semn unei maimuţe pleşuve. Îşi închipuia poate că sînt oamenii din rai. Un mascul uriaş, îi smulse ramura în flăcări, altul o luă pe după mijloc şi începu dansul. Aprinseră tot ce se putea aprinde în jur. Marta din anul 1945 dispăru în acest rai. Aşa că, întocmai lui Prometeu, în loc să oprească progresul, îşi jertfise pentru el, la începutul istoriei, viaţa. Korejs privea totul din cabina lui. Era prea stors de vlagă ca să poată interveni. Şi nici nu putea ţine piept întregii haite, care, înveselită de descoperirea focului, începuse o încăierare turbată. Le vedea chipurile, colţii, fălcile şi frunţile înguste. Vedea aceste semimaimuţe din vremuri îndepărtate. Şi se gîndea dacă nu cumva ne seamănă la fel de bine cum semănăm noi viitorilor oameni, spre care se îndreaptă progresul speciei noastre. Aranjă cu grijă indicatoarele. Şi luă

pentru ultima oară startul în timp. Cu ultimele puteri, acoperi inscripția din fața sa, care-i devenise teribil de nesuferită și părea că-și bate joc de el :

TRUSTUL PENTRU DISTRUGEREA ISTORIEI

Coborî din mașină în prezent, unde trecuseră doar cîteva secunde.

— Ei ? spuse iute Tonda, acum din nou ciung și cu o figură speriată.

— Nu merge — spuse Korejs.

— Cum așa ? Chiar ieri, cînd am făcut proba mașinii, m-am întors cu o săptămînă în urmă, și la predarea în funcțiune, fiecare mașină trebuie să parcurgă secole întregi. Asta nu-i o invenție ca oricare alta. Le fabricăm acum pe bandă rulantă.

— Degeaba. Istoria n-o puteți distruge. Ar trebui să pricepeți asta, înainte de a fi distruși chiar voi...

Tonda se și urcase în cabină.

— Dar ai dispărut. Un timp n-ai mai fost aici. Am văzut chiar eu... și porni brusc. Dispăru și el. Direct în vîlvătaia preistorică. Și nu se mai arătă niciodată în comună.

A doua zi, Korejs începu să lucreze în fosta fabrică a socrului său. Deveni salariat, și începu să colecționeze obiecte ale civilizației preistorice. Zicea că locul unora dintre membrii ei e chiar în familia socrului său. Cu nevasta lui se ceartă de cîteva ori pe zi. Afirmă că nu s-a schimbat toată viața, de unde și dificultatea progresului.

creierul lui einstein

— Situaţia e extrem de gravă — spuse în încheiere academicianul Koževkin. De-a lungul ultimelor generaţii, progresul din domeniile tehnice a eliberat omenirea. Am scăpat de munca istovitoare, de foamete şi de războaie, am deschis porţile universului. Îmi mai amintesc de vremurile în care Politehnica îi alegea doar pe cei mai buni dintre cei mai buni, în care studiul ştiinţelor tehnice reprezenta visul fiecărui tînăr. Şi astăzi ? Tineretul şi-a pierdut interesul pentru munca noastră. De parcă, dintr-o dată, fizica, matematica şi chimia nu le mai spun nimic. La noi, la facultatea din Alma-Ata, numărul celor care se înscriu la Politehnică este din ce în ce mai mic. Există pericolul ca în cîţiva ani să fim siliţi să reducem sarcinile de cercetare şi să restrîngem laboratoarele. Această stare de lucruri nu mai poate fi tolerată. Maşinile nu vor lucra niciodată singure : ele nu vor putea îngriji de oameni fără nici o supraveghere ; trebuie deci luate măsuri energice.

Am aplaudat cu toţii şi academicianul a luat loc.

— La noi, la Toronto, e poate şi mai rău — interveni profesorul Clark Smith-Jones. Am fost nevoiţi să închidem secţia pentru studiul unor probleme speciale ale spaţiului şi secţia pentru cercetarea naturii particulelor elementare. În schimb, tineretul se înghesuie la prelegerile privind concepţia despre artă a lui Goethe sau a lui Herder ; a trebuit să

punem la dispoziția esteticianului nostru sala de gimnastică a institutului, cu toate că la înființarea universității eram gata să omitem această specialitate. Dar cel mai grav e că nu prea putem pricepe cum de s-a ajuns la această răsturnare a valorilor. Este vorba oare de dorința firească a tinerei generații de a se răzvrăti împotriva părinților și de a face altceva decît au făcut ei ? Sau e un protest inconștient — aici profesorul Koževkin rîse — față de cifre ca simbol al ordinei și deci al autorității paterne ? Psihologii noștri se ocupă de mult de aceste probleme, dar, din păcate, fără nici un rezultat.

Am aplaudat și profesorul s-a așezat. A urmat o tăcere penibilă. Nimeni nu mai voia să ia cuvîntul. Se temeau. Și cu toate astea, motivele tuturor acestor modificări erau de mult clare. M-am înscris eu la cuvînt.

— De ce să ne ascundem după degete ? Am început fără ocolișuri. Ce mai, s-a zis cu noi. Am ajuns într-un impas. E drept că încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea științele tehnice au transformat lumea, lăsînd în umbră toate celelalte domenii, au dat omenirii posibilitatea de a se ocupa doar de problemele cu adevărat importante, și așa mai departe, cum prea bine știm cu toții. Dar nu au soluționat problemele fundamentale. Și azi oamenii se mai întreabă cum și de ce trăiesc, nu știm încă nimic despre începuturile universului, nici pînă azi nu sîntem în stare să înțelegem a patra dimensiune, dedusă de Einstein. Ori de cîte ori punem această întrebare mașinilor noastre cibernetice, ele o elimină ca fiind neștiințifică, greșit pusă, prea personală, particulară, omenească. Dar asta nu face ca aceste probleme să fie mai puțin importante pentru fiecare dintre noi. Profesorul Jones și academicianul Koževkin dispun de cele mai ingenios utilate laboratoare, creierele lor electronice rezolvă în trei secunde probleme pe care matematicieni abili le-ar fi calculat

într-o viață de om, dar la problemele fundamentale nu dau nici un răspuns. Așa se face că ne-am trezit într-un cerc vicios. Fizica devine o știință practică, vedem din ce în ce mai limpede că e tot atît de legată de filozofie pe cît e croșetatul dantelelor legat de pictură. Iată de ce ne părăsește tineretul. Nu ne ocupăm de esențial. O să ajungem exact acolo de unde am pornit. Construim astăzi mașini capabile să spele, să gătească, să opereze sau să zboare în Cosmos, așa cum, în urmă cu secole, strămoșii noștri construiau piane mecanice și urși artificiali. Își prezentau invențiile la circ. Oamenii cu scaun la cap îi considerau simpli fabricanți de jucării, șarlatani. Aceeași soartă ne amenință și pe noi.

Nimeni nu mă aplaudă. Știu și eu, poate că mă cam pripisem. Jones ședea încruntat. Ceilalți colegi discutau cu jumătate de glas. Zgomotul din sală creștea.

— Nu vă plac mașinile mele ? sări în picioare profesorul Jones. Sînt — făcu o plecăciune — alături de creierele academicianului Koževkin, cele mai perfecționate creiere din lume. Nimeni din cei aici de față nu are un asemenea creier. Nici chiar dumneavoastră, stimată colegă...

— E drept că nu gîndesc atît de repede și de corect. Dar sînt în stare să găsesc noi teme de cercetare, cu îndoielile și ignoranța mea pot da de lucru tuturor aparatelor dumneavoastră și îmi plac apusurile de soare... Jones zîmbea ironic, de parcă ar fi regretat că se angajase într-o dispută cu o cercetătoare prea puțin cunoscută. El, o capacitate de faimă mondială.

— Ce-i drept, creierele noastre nu pot înțelege a patra dimensiune, și e adevărat că tainele universului le putem doar descrie... recunoscu Koževkin cu vădită părere de rău. De altfel, din punctul de vedere al științelor fizice, întrebarea e greșit pusă.

— Tocmai de aceea propun construirea unui creier biologic — le-am spus — mai uman decît mașinile, capabil să înțeleagă. O adevărată mașină a cunoașterii.

— Creierul lui Einstein? rîse din nou Jones, neîncrezător. Gluma lui avu darul să dea un nume experienței mele. Din clipa aceea s-a vorbit despre ea ca despre cunoscuta afacere a creierului lui Einstein.

Planul meu era simplu, mă sfătuisem din vreme cu fiziologi și biologi. Totul era să depistăm cu ajutorul unor aparate speciale trei creiere dintre cele mai capabile, creierele unor oameni care tocmai au murit și, printr-o metodă specială, să le „condensăm" într-un singur organ, care pe urmă, după procesele de resuscitare, va fi excitat electric în vederea activității.

În ziua începerii experienței mi-am trimis asistenții, echipați cu rațiometre speciale, pe la toate spitalele din regiune. Cele mai indicate s-au dovedit a fi creierul unui profesor de arhitectură, care căzuse de pe o schelă, creierul unui poet puțin cunoscut, pe care l-am folosit amintindu-ne de aforismul lui Einstein, cum că imaginația este mai importantă decît cunoașterea și, al treielea, creierul Anežkăi Nováková, moartă într-un accident de circulație. Am ezitat mult dacă să-l luăm sau nu. Anežka fusese casnică, mamă de familie, nu realizase în viață nimic deosebit și cu toate astea tocmai la ea aparatele noastre semnalizau capacitatea maximă. În cele din urmă le-am dat crezare și am început procesul de condensare, care, se-nțelege, a fost anevoios și de lungă durată. Dar totul a decurs conform planurilor și eu am putut începe experința propriu-zisă.

Am dat creierului o ecuație fundamentală din fizică și am stimulat electric centrii adecvați. Curentul electric părea a fi un stimul, căci organul începu să emită prompt soluțiile, prin intermediul unor antene mici speciale, amplasate pe suprafața lui. În aparatul de înregistrare ultra-sensibil

am recepţionat soluţia care părea să confirme cîteva dintre ipotezele academicianului Koževkin. Am telegrafiat imediat la Alma-Ata. Ipotezele lui Koževkin abia apăruseră în revistele de specialitate. Cu siguranţă că nici profesorul de arhitectură, nici poetul, nici gospodina nu citeau reviste de fizică. Părea, deci, că creierul meu „descoperise" singur aceste ipoteze.

Săptămînile care au urmat mi-au adus numai bucurii. Creierul a emis noi soluţii, a dezvoltat ipoteza lui Koževkin, le-a combinat şi a ajuns la concluzii pe care nici academicianul nu le publicase încă. Se ivise însă un neajuns. Lucra foarte inegal. Asta mă îngrijora. Părea că nu vrea să se obişnuiască cu un program de lucru susţinut. Nu mai răspundea cu promptitudine la stimuli. Uneori scria cîte o prostie, ca şi cum ar fi vrut să glumească, alteori lucra noaptea, cînd eu nu mai eram în laborator, de parcă „înmagazinase" energia transmisă.

După o lună, încetă lucrul cu desăvîrşire. „Trăia", ca să mă exprim mai clar, asta înseamnă că în ţesuturile lui avea loc un metabolism complex, dirijat de un alt aparat, dar impulsurile electrice nu-l mai puteau determina să lucreze. Se părea că experienţa mea a dat greş.

Chiar atunci am primit o scrisoare de la academicianul Koževkin. Îmi trimetea ultima sa lucrare, pe care urma s-o publice luna următoare în revista *Nauka*. Coincidea întru totul cu concluziile creierului artificial. Se părea că atît academicianul, cît şi creierul meu artificial sînt, în sfîrşit, pe urmele răspunsului la problema fundamentală. Şi tocmai în momentul acesta şi-a găsit creierul să intre în grevă. Mă întrebam cum să-l repar. Şi atunci mi-a venit ideea să-i construiesc o instalaţie specială, prin care să poată „vorbi". adică să-şi poată dicta direct rezultatele şi în acelaşi timp să poată comunica tot ce-i trece prin minte. Ştiu, pare înspăimîntător. Dar dacă i-am împrumuta creierului o voce

de bărbat bine cunoscută, să zicem glasul crainicului de la televiziune, efectul n-ar mai fi atît de îngrozitor. Peste cîteva zile, creierul meu putea să „vorbească". Care au fost primele lui cuvinte ? Nu aveau nici o legătură cu ipotezele ştiinţifice.

— Dumneata mă neglijezi... mi-a spus el.

Asta zic şi eu surpriză. Credeam că stimulii electrici pot ţine locul oricărei recompense. Am priceput dintr-o dată că nu stăpînim încă pe deplin afectivitatea, că nu putem încă să înlocuim sentimentul de siguranţă şi plăcere pe care i-l dau omului relaţiile cu aproapele său prin nici un fel de reacţie electro-chimică. Asta a fost prima concluzie la care am ajuns. Şi a trebuit să folosesc cea mai veche dintre metode. Am început să mă ocup chiar eu de invenţia mea. M-am mutat în laborator, am început să discut cu el de dimineaţă pînă noaptea tîrziu. Cei din institut nu mă mai înţelegeau. Unii susţineau că sînt îndrăgostită în taină de crainicul de la televiziune şi că vorbeam cu vocea lui, alţii credeau că am înnebunit.

Curînd am început să mă înţeleg foarte bine cu creierul meu şi se întîmpla uneori, atunci cînd diotafonul era stricat, să-i notez chiar eu rezultatele. Dar după două săptămîni a survenit o altă defecţiune. Părea că s-a „enervat". Striga fără oprire una şi aceaşi ecuaţie, cuprins parcă de o furie cumplită. Am avut răbdare şi i-am vorbit îndelung. Faţă de o asemenea capacitate, de un asemenea creier, trebuia să fii înţelegător. Şi atunci mi-am dat seama că de fapt vorbeam ca un fel de fiinţă vie, nu cu nişte ţesuturi funcţionînd izolat. Fără să vreau, am început să-mi imaginez o făptură cu un creier ca al lui. Asta şi dorea. Mai întîi impulsuri electrice, apoi o îngrijire permanentă, toate astea însă nu-i ajungeau. Diferitele zone ale creierului, cu care înainte văzuse, mirosise şi simţise, tînjeau şi ele după activitate, voiau să fie angajate la fel ca şi talentele lui specula-

tive, voia să aibă iar un organism întreg, cu toate simțurile, inclusiv pielea.

Aici aș vrea să subliniez că am continuat experiența, numai după o profundă meditație. Dar miza era mult prea mare. Iar cei de la chirurgie experimentală au fost foarte bucuroși că pot construi un corp din modernele lor mase plastice, din care pînă atunci nu făuriseră decît membrele și organele lipsă. Nu știam ce chip să-i dăm. Așa că în locul feței i-am lăsat un bandaj elegant, care-l făcea să semene cu un accidentat.

Ne-am întors în laborator împreună. Era „fericit". Fluiera o melodie, pe care o știuse poate poetul acela puțin cunoscut. Se opri lîngă fereastră și începu să privească rîul ce curge prin apropiere. Nici prin gînd nu-i trecea că ar trebui să lucreze.

— Ce priveliște frumoasă... spuse. Nu-mi dădusem niciodată seama de acest lucru. Stăteam tot timpul cu nasul în cărți, nu mă uitam pe fereastră.

— Poate te interesează că profesorul Jones... am început eu diplomatic.

— A rămas mult în urmă — spuse el. E un prost ! și se așeză la masă. Ia niște bilete pentru diseară la teatru.

M-am cam speriat. Nu cumva vrea să iasă și în societate cu mine ? Am cerut noi informații despre profesorul de arhitectură. Cică nu-i plăcea teatrul. Poetul se pare că mergea doar la concerte. Am impresia că am lăsat în creierul nostru prea mult din Anežka Nováková. Numai că acum era prea tîrziu, toată lumea urmărea munca supercreierului nostru. Asta, mai cu seamă, fiindcă era o muncă ce nu putea fi urmărită. Specialiștii discutau în contradictoriu dacă răspunsurile creierului meu sînt niște cifre emise automat, lipsite de sens, sau dacă reprezintă activitatea de cunoaștere cu adevărat originală, nemaipomenită a unui creier uman ridicat la puterea a treia. Numai rezultatele viitoare

puteau să le dea un răspuns. De aceea m-am hotărît să merg cu el la teatru. A rîs şi a plîns mai mult decît ceilalţi spectatori. Şi mie mi-a plăcut piesa. Mergeam rareori la teatru. Aveam atît de mult de lucru în laborator. Dar după teatru a vrut să vină la mine acasă. A trebuit să-i explic că am peste cincizeci de ani, o fată mare, căreia îi reproşam modul uşuratic în care priveşte viaţa şi deci nu pot aduce acasă, noaptea, un om străin. Am folosit intenţionat cuvîntul om. După cum era de aşteptat, s-a întristat. Şi m-a ameninţat că n-o să mai lucreze, fiindcă, zicea, nu are pentru ce s-o facă. Abia atunci am înţeles că pentru munca lui de cunoaştere are nevoie de temeiuri omeneşti : întrecerea cu Jones, dragostea pentru mine, viaţa de familie.

La început, fiică-mea s-a temut că îi aduc un monstru de tipul celebrului Frankenstein, groaza filmului mut, dar curînd s-a ataşat de el. Uneori mi se părea că se înţelege mai bine cu el decît cu mine. Fiica mea e o fire ciudată. Mai întîi a vrut să lucreze la una din staţiile lunare, ca tatăl ei, de care mă despărţisem la scurt timp după nuntă, fiindcă nu avea pic de înţelegere pentru activitatea mea ştiinţifică ; pe urmă a vrut să devină dansatoare, dar pentru asta, după părerea mea, are bazinul prea mare. Acum studiază limba hitită, bineînţeles numai şi numai ca să nu se dedice fizicii, fiindcă nu vrea să-mi facă vreo plăcere. Nu e prea grozavă la hitită, pe cînd eu, la vîrsta ei, eram bine cunoscută. Cel mai grav e că acum aşteaptă un copil, de la un tînăr pe care nici măcar nu mi-l prezentase.

Se părea că creierul meu artificial lucrează mai puţin chiar decît fiica mea, în privinţa asta se înţelegeau de minune. Scria doar cîteva rînduri pe zi, pe urmă se ducea în parc sau la rîu să se scalde. Şi veşnic îmi explica că trebuie să-mi iubesc fata, lucru cît se poate de firesc, că ar trebui

să mă schimb și că munca de laborator nu înseamnă totul. Argumente pe care azi le auzi la tot pasul. Nici nu era nevoie să inventez pentru asta un sistem biologic special. Dar nu mă sfătuia numai pe mine. Se oprea și stătea de vorbă cu toată lumea, oamenii din bloc începuseră să-l salute cu respect și de la distanță.

Îmi dicta observații care nici nu erau ecuații, ci simboluri necunoscute de nimeni în lume. Jones, se-nțelege, afirma că toate astea n-au sens, că nu sînt decît fragmente confuze, fără legătură între ele, din cunoștințele celor trei vieți anterioare. A publicat această ipoteză într-o revistă. Articolul a avut efectul unei bombe. Am fost chemată imediat la șeful institutului nostru de cercetare, ziariștii mă asaltau, experiența mea ajunsese să fie cunoscută de toată lumea. Dacă dau greș, pierd totul.

Supercreierul nu-și ieși de loc din fire. În ziua aceea n-a scris decît trei litere.

— Ce vrei ? Ce mai vrei ? i-am răspuns nerăbdătoare. De fapt ne șantajezi... și i-am pus în față articolul lui Jones.

— Nu vreau nimic — mi-a răspuns. Numai să mă asculți și să te porți așa cum te sfătuiesc eu... N-am înțeles. Cum să mă port după niște simboluri și mîzgălituri neinteligibile, în care nu mai credeam nici eu ?

— Îți voi da răspunsul în trei zile — spuse și apoi amuți. Privea pe fereastră, de parcă ar fi vrut să se concentreze. Îl urmăream din camera mea, cu ajutorul unui aparat special. Toată noaptea n-a scris decît două rînduri. În rest, nici nu s-a mișcat. Dar îmi promisese c-o să răspundă. Am telegrafiat de urgență celor doi profesori, mi-am informat superiorii. Experiența se apropia de sfîrșit.

Dar a doua zi nu mi-a mai vorbit. Ședea în camera lui, cu capul în palme, își „șoptea" observațiile în dictafon cu o voce din ce în ce mai slabă. Peste noapte încărunțise. Să

fie oare chiar atît de istovitoare ultima fază a cunoașterii ? N-am vrut să-l tulbur. A treia zi dimineața nici nu m-a recunoscut, iar seara o privea cu ochi mirați pînă și pe fiica mea. Am stat lîngă el toată noaptea. Vocea i se transformase într-un șuierat, nici cel mai sensibil dictafon nu putea să-i descifreze spusele. La ora trei „a murit". La șase a sosit profesorul Jones. La opt academicianul Koževkin. Prea tîrziu. Au venit tocmai la timp pentru înmormîntare.

A trebuit să-l incinerăm. Locul lui ar fi fost, desigur, la lada de gunoi, ca al oricărei alte mașini stricate. Dar în ultimele zile se împrietenise cu atîta lume, încît nu puteam și nici nu voiam să le explic tuturor experiența mea. Crematoriul gemea de lume, stăteam într-un colț cu cei doi oameni de știință care nu se puteau abține să nu rîdă. Ce ușor ne putem înșela semenii. Vin la înmormîntarea unei mașini. Mi-au recomandat să repet experiența. În fața crematoriului mă aștepta fiica mea. M-a felicitat.

— Ce Dumnezeu, nu înțelegi că ți-a dat răspunsul ? A murit. Iar înainte a trăit intens și înțelept, plin de dragoste pentru cei din jur. Nu e oare viața însăși cel mai bun răspuns la întrebarea ta, viața pe care n-o putem mutila ? Și cea mai mare înțelepciune nu e tocmai moartea, după o viață trăită din plin ?

Mi l-a recomandat pe logodnicul ei. Am înțeles de ce o făcea abia acum. Lucra la aceeași stație lunară la care lucrase cîndva și soțul meu. Era un băiat drăguț. Ne-am dus acasă împreună, toți trei. Întreaga familie. Cu o săptămînă înainte, i-aș fi dat afară pe amîndoi. Nu-mi plac oamenii ăștia din Lună. De ce ? Nu m-am gîndit niciodată. Toată viața mi-am dăruit-o creierului meu, ca atîția alții. S-ar putea ca fata mea să aibă dreptate. Dezintegrarea sistemului biologic construit de mine poate constitui, într-adevăr, un răspuns. Dar același răspuns mi-l dăduse de fapt creierul

Anežkăi Nováková încă de la începutul experienței. Poate că în ultima vreme neglijaserăm cu adevărat arta de a trăi. Căci a trăi este o artă, nu o știință, dar asta presupune cea mai mare înțelepciune.

Mi se părea că și creierul unui om cu o inteligență mediocră poate ajunge la această concluzie.

De aceea am renunțat la experiențele mele cu sistemele biologice

cea de-a doua insulă a doctorului moreau

Onorați membri ai consiliului științific !

Am descoperit o nouă boală. De aceea aș vrea să v-o descriu înainte de încheierea discuțiilor legate de abolirea profesiunii de medic. Și eu sînt doctoriță și vă rog să nu mă bănuiți că urmăresc numai să-mi salvez meseria. Am rămas puțini. Așa-numitele boli, provocate cîndva de paraziți sau de folosirea nerațională a organelor au dispărut cu desăvîrșire, iar azi fiecare cetățean își aplică singur măsurile profilactice cuvenite. Voiam să-mi schimb meseria — mă ocup și de gimnastică, deci înțeleg și din proprie experiență cum funcționează corpul omenesc, de aceea urma să predau anatomia artistică prin atelierele de pictură și sculptură, cînd, spre surprinderea mea, am fost invitată la Institutul de Cosmologie, unde căutau un medic.

— O să vedeți și dumneavoastră — mi-a zis profesorul specialist în studiul elementelor, care ținea locul directorului. În ultima vreme, în laboratoarele noastre s-au petrecut lucruri ciudate. Am consultat pînă acum diferiți specialiști și în cele din urmă ne-am spus că n-ar fi rău să angajăm și un medic. Numai că a durat foarte mult pînă am găsit unul și între timp încă un coleg de-al nostru a dispărut.

— Cum adică ? A dispărut ? am întrebat. De cînd medicii trebuie să se substituie detectivilor ? Mi-au explicat totul. Mi-au dat o cameră plină cu cărți și aparate compli-

cate de fizică, pe care o numeam după vechiul obicei, cabinet, și unde trebuia să-mi aștept pacienții. Am așteptat îndelung.

Îmi amintesc cu precizie ziua în care a venit la mine Ivan, de la Institutul de cercetare a curburii Universului. Pretindea că se simte rău, voia să se odihnească, să plece undeva la mare. Măcar pentru cîteva zile.

— Ca William și ca Štěpan ? l-am întrebat eu, căci datorită lor primisem acest post. Vreți să mergeți în Pacific și să dispăreți pe drum, ca și colegii dumneavoastră ? Ce aveți de fapt ? V-ați vorbit între voi ? Așa părea să fie. Curînd secția lor ar fi rămas goală. Arboră o figură de om jignit, spunînd că este la fel de surprins ca și toți ceilalți de dispariția colegilor săi. Se simte, într-adevăr, rău. Vrea să se odihnească, nimic altceva. Era palid, abătut, încruntat. Părul începuse să i se rărească și clipea des din ochi, ba chiar se și cocoșase puțin.

— Nu faceți sport, nu mergeți la controalele cosmetice, trebuie să vă examinez temeinic... i-am spus. Dar el voia să plece. Voia să plece din institut. Știam prea bine că nu pot să-l rețin. Am început însă să-l urmăresc pas cu pas. ca un adevărat copoi.

Bineînțeles, nu s-a dus acasă. S-a îndreptat fără șovăială spre stația de rachetoplane de dincolo de Ruzyně[1]. Nu voiam să mă vadă, așa că m-am urcat în autobuzul următor.

Cînd am ajuns la aeroport, Ivan tocmai trecea prin fața stewardesei automate. Era ultimul pasager. Zadarnic am încercat să iau același avion. Mi-a fost dat să văd un nou exemplu de stupiditate a mașinilor. De jur împrejur nu se vedea țipenie de om și stewardesei automate nu-i puteam explica ce misiune am. N-ar fi înțeles, sau în orice caz nu

[1] Aeroportul orașului Praga.

imediat. Rachetoplanul a luat startul fără mine. Trebuia să aştept următorul. A durat cîteva ore. Bine că puteam cel puţin să văd încotro pornise Ivan. Locul acela se numea Arica, un port de undeva din Chile, despre care nu auzisem niciodată. Bineînţeles, din Praga rachetoplanele nu zburau prea des în direcţia aceea. Drumul dura cam treizeci de minute. În Arica, aeroportul gemea de lume. Cu puţin înainte se dăduse semnalul de alarmă. Unul dintre pasagerii rachetoplanului anterior dispăruse pe drum. N-a fost nevoie să mi se spună numele lui. Ştiam că e Ivan. Circula zvonul că în ultima vreme, pe linia spre Arica pasagerii dispăreau în chipul cel mai misterios. La început au crezut că e vorba despre o eroare comisă de maşinile de calculat la îmbarcarea pasagerilor, dar controalele n-au găsit nimic şi pe urmă a dispărut un întreg rachetoplan, cu echipaj cu tot. Asta, desigur, nu mai putea fi pus pe seama maşinilor. Tot ce se ştia despre Ivan era că ceilalţi pasageri îl văzuseră pornind spre bufet deasupra Pacificului, cam la 53° latitudine sudică şi 101° longitudine vestică, după cum arăta jurnalul de bord. La bufet n-a mai ajuns, înapoi nu s-a mai întors, uşile ca şi ieşirile pentru caz de primejdie erau intacte, aşa că nu putuse părăsi avionul altfel decît de bună voie. Am găsit o hartă englezească veche. În punctul dat se afla o mică insulă vulcanică, numită Noble Island.

M-am oferit să iau parte la operaţiunile de salvare. Am primit o mică barcă-elicopter şi am plecat împreună cu ceilalţi.

Am căutat îndelung. Dar cu toate că zburam foarte jos deasupra insulelor Noble, n-am putut zări nici urmă de fiinţă vie. Se vedeau ruinele unei vechi baze militare, cu rampe de lansare ruginite, înălţîndu-se spre cer dintr-un vulcan de mult stins ; cîteva barăci de lemn putrezeau pe ţărm, în rest nu se vedea absolut nimic. Am cercetat cu grijă totul, deşi ceilalţi membri ai echipajului de salvare

porniseră de mult spre nord, am înconjurat în zbor aproape fiecare copac, astfel că nici n-am simţit apropierea furtunii. Prima rafală de vînt mi-a aruncat elicopterul în coroanele celor mai înalţi arbori. Aparatul s-a dat peste cap şi s-a prăbuşit. Ploua cu găleata, fulgerele se întretăiau pe cer; m-am degajat cu greu din elicopterul avariat. Nu eram rănită, doar udă pînă la piele. Voiam să-i anunţ pe ceilalţi, dar panoul meu de comunicare se defectase. Era clar că va trebui să rămîn izolată pe insulă, pînă îmi vor constata lipsa. M-am gîndit să caut adăpost în barăcile acelea vechi.

— Ai fost prudentă ? mă întrebă bărbatul care se afla în prima încăpere, aşezat la o masă grea de stejar. Nu-i vedeam bine faţa, fiindcă lumina cu o mică lampă de buzunar. Tot ce am observat a fost o coamă bogată de păr alb. Ai fost prudentă ? mă întrebă pentru a doua oară şi mi se păru că mai auzisem undeva glasul acela.

— Bineînţeles... am bîiguit eu şi m-am apropiat de el.

— Ştii în ce ai intrat ? Ai depus jurămîntul, vrei într-adevăr să colaborezi cu noi ? Mă privi pentru prima oară şi sări în sus. Cine eşti dumneata ? strigă, dar nu aşteptă răspunsul, alergă în încăperea de alături şi dădu semnalul de alarmă. Din toate părţile răsună un clinchet de clopoţei.

— Afară ! spuse cineva în spatele meu şi în clipa aceea am simţit un cuţit între omoplaţi.

— Unde ? M-am întors. În spatele meu se afla Ivan, cu o expresie brutală întipărită pe faţă. Unde să mă duc acum cînd, în sfîrşit, te-am găsit ? O să aşteptăm expediţia de salvare. Îşi vor da seama unde ne aflăm după resturile elicopterului. De îndată ce trece furtuna... am privit pe fereastră, ploua mereu şi resturile elicopterului meu dispăruseră. Omul cărunt intră iar în cameră şi se aplecă deasupra mea ; în clipa aceea l-am recunoscut şi mi-am pierdut cunoştinţa.

Cînd mi-am revenit, cerul era albastru. Dar îl vedeam printre gratii. Mă închiseseră într-un fel de celulă, pe care,

probabil, cu ani în urmă, în vreme de război, soldații o săpaseră în stîncă. Am văzut cîteva elicoptere de salvare chiar deasupra mea. Am strigat, dar nu m-au auzit. Erau prea departe. Probabil că nici ei nu observau pe insulă absolut nimic, desigur le părea și lor pustie. Și pe urmă am auzit un alt strigăt. Un geamăt prelung și sfîșietor. Am recunoscut vocea lui Ivan. Gemu iar. Am încercat să deschid ușa. Era bătută în fier. Am alergat la fereastră, voiam să strig din nou, sau măcar să fac un semn cu baticul, dar avioanele plecaseră. Acum Ivan urla ca supus unor chinuri groaznice. I-am strigat numele, dar urla mult mai tare decît mine. Mi-am adus aminte de bătrînul acela. Sigur, fără îndoială era cunoscutul profesor de chirurgie, ale cărui prelegeri le ascultasem la Viena. Îmi amintesc cum, atunci cînd i-au desființat catedra, fiindcă descoperiseră soluțiile nutritive și țesuturile artificiale, așa că nu mai era nevoie de operații și de suturi, s-a opus din răsputeri, cum nu voia cu nici un chip să-și închidă institutul și să-l predea la muzeu. Iubea chirurgia așa cum pe vremuri alchimiștii își iubeau pseudoștiința lor. Afirma că, acum, în această nouă epocă, prin intervenții chirurgicale ar putea adapta oamenii pentru diferite profesii, i-ar putea transforma, aidoma Creatorului. Atunci cineva îl și poreclise, după vechea carte a lui Wells, cu numele acelui vivisecționist imaginar. Îi spuneau doctorul Moreau. Nu mă puteam înșela, preda în ultimul an chirurgia pentru întreaga Europă și la cursurile lui mergeam doar patru studenți. Mă așezam întotdeauna în față, ca să văd de aproape preparatele. Poate mă recunoscuse... Nu-i făcusem niciodată nici cel mai mic rău, n-am rîs de el niciodată, mai degrabă îl compătimisem, căci îmi dădeam seama că o dată cu el se sfîrșește una din marile arte ale timpurilor vechi, artă ce slujise oamenilor timp de multe generații. Atunci de ce mă închisese ? Ce ascundea el aici ? Cum ajunsese Ivan în locurile astea ? Și de ce gemea de durere ?

Mi-era şi foame. În buzunar am găsit o pilă mică de unghii. Gratiile erau fixate în cărămizi. Mi se părea că trăiesc o aventură romantică. N-am avut prea mult de lucru. Probabil că ani de zile în încăperea aceea nu fusese închis nimeni, barele de fier erau ruginite şi se desfăceau aproape de la sine.

Mă aflam în mijlocul unei păduri adînci. Ivan urlă din nou de durere. Am vrut să mă ascund în desişul cel mai apropiat, dar de acolo se auzi un clopoţel sunînd ca atunci cînd se dăduse alarma în camera de primire. Am sărit spre palmierul din faţă, dar şi el începu să sune alarma ; am luat-o la goană printr-un hăţiş des, cu semnalul de alarmă răsunînd mereu în jurul meu ; eram plină de zgîrieturi şi rochia îmi era sfîşiată, dar în cele din urmă sunetul amuţi ; mă aflam într-un fel de luminiş, în faţa unor corturi ciudate, camuflate, semnalul nu se mai auzea ; m-am năpustit în primul cort şi am căzut grămadă pe patul cel mai apropiat.

Mirosea a fenol, ca pe vremuri în spitale. Mi-a venit să rîd. Poate că insula aceasta e un mare muzeu al medicinii străvechi.

M-am obişnuit cu semiobscuritatea din corturile camuflate ca în vreme de război, am privit în jur şi era cît pe ce să strig de groază. Pe paturi zăceau răniţi, întocmai ca pe vremuri ; se uitau la mine, trăiau. Erau aproximativ cinci, oameni în plină putere, şi toţi schilodiţi.

— Fii bine venită... spuse cel de lîngă mine, căruia îi lipseau membrele, cu excepţia uneia dintre mîini, în care ţinea *Problema astronomiei* a lui Hubble. Eşti cu adevărat femeie, nu-i aşa ? Am dat din cap, fără să spun un cuvînt. Eşti prima femeie care a dorit să vină pe această insulă... zise şi privi spre ceilalţi. Zîmbeau cu toţii, bărbatul fără picioare din faţa lui, cel cu chipul mutilat şi cel cu o sin-

gură mînă așezat ceva mai încolo, în umbră, cu un picior prins într-un aparat de extensie, demodat.

— Ai vorbit cu doctorul ? m-au întrebat. În cele din urmă mi-am recăpătat graiul. Am mers pînă în mijlocul cortului.

— Da. Întîmplător, îl cunosc. Sînt medic și eu. Și sînt în măsură să vă spun că vă schilodește. Cine a mai văzut în zilele noastre să tratezi răniții ? În duhoarea asta de fenol. Cu suturi ? Ce Dumnezeu, n-ați citit în cărțile astea, pe care le văd pretutindeni, despre noile descoperiri din domeniul terapiei ? Ajunge să facem semn primului avion de salvare, de care Moreau al vostru vă ascunde, și obținem soluții de regenerare, rănile voastre se închid în cîteva minute și numaidecît căpătați membre noi din substanțe biogene. Trebuie să plecați de aici, altfel Moreau vă schilodește pe viață... am spus hotărîtă. În timp ce vorbeam, se ridicaseră în capul oaselor. Greutatea care ținea în extensie piciorul bărbatului din umbră căzu pe jos bufnind.

— Ce tot spui ? N-ai depus jurămîntul ?

— Nu vreau să chemăm pe nimeni în ajutor !

— Să nu îndrăznești să ieși din cort !

— Cum de-ai ajuns printre noi ? și trei dintre ei, cei ce se puteau mișca, lăsară cărțile deoparte și se tîrîră spre ușa cortului. Își ridicară cîrjele lor antice. I-am dat cu ușurință la o parte. Începură să strige. În luminiș răsună din nou semnalul de alarmă. În fața mea se afla Moreau. Îl sprijinea pe Ivan ; era atît de mutilat, încît nici nu l-aș fi recunoscut dacă n-ar fi gemut încă de durere.

— Crimă ! Asta e o crimă, pentru care vei da socoteală... i-am spus ; a vrut și el să se ia la bătaie cu mine, numai că eu venisem de hac unor bărbați mai puternici decît creatura asta bătrînă și ciudată. L-am doborît dintr-o singură lovitură și pe urmă l-am văzut pe Ivan, Ivan care tot mai

gemea, ridicînd cîrja lui grea, să mă lovească. Nu înţelegeam de ce victima vrea să-şi ajute călăul. Am uitat să mă feresc şi mi-am pierdut din nou cunoştinţa.

De data asta m-au trezit ei. Şedeau în jurul meu, în cerc strîns. Nu puteam face nici o mişcare.

— Am venit aici de bună voie — repetă Ivan pentru a nu ştiu cîta oară. Eu, William, Štěpan — îi numi pe toţi, nume cunoscute în lumea ştiinţei şi toţi schilodiţi. Îi arăta pe rînd, unul cîte unul şi cu prilejul ăsta am observat că la mîna dreaptă are şapte degete. Nu-l înţelegeam. Începuse să-mi fie frică. Ştii şi dumneata că cercetările privind esenţa universului nostru tridimensional stau pe loc...

— De la descoperirea lui Hubble n-am mai făcut nici un pas înainte — spuse bărbatul cu chipul desfigurat.

— Tot ce ştim e că galaxiile se deplasează faţă de noi şi că viteza lor este proporţională cu distanţa — spuse cel fără picioare şi glasul îi tremura ca unui preot în timpul slujbei.

— Creşte raza curburii universului nostru. Conţinutul nu se schimbă de cîţiva ani. De ce ?

— E oare universul infinit ?

— Să aibă oare o formă anume ?

— Şi ce se află în spatele lui ? Ce e în cea de-a patra dimensiune ? strigau schilozii de-a valma, de parcă nimic pe lume nu i-ar fi tulburat mai mult, de parcă pentru ei acestea ar fi fost cele mai importante probleme.

— Trebuie să experimentăm — spuse Ivan, care, ca novice, era cel mai calm. Trebuie să trimitem o sondă în univers.

Amuţiră cu toţi, ochii le străluceau, mi se părea că asist la ceremonialul unui trib de sălbatici.

— Nu văd însă de ce trebuie să vă ascundeţi ? Comunicaţi doleanţele voastre Institutului de cosmologie ; vor fi

incluse în plan, iar experimentul va avea loc de îndată ce tehnicienii vor livra rachetele adecvate... Zîmbiră, de parcă aş fi fost un copil.

— Asemenea materiale nu există — spuse Ivan. Nu se poate construi o rachetă care să transporte un om pe o asemenea distanţă. Asta este lege, o lege prin care natura limitează cunoaşterea umană...

— Asemenea legi nu există. Trebuie să găsim o cale, o metodă. Mintea omenească a învins pînă acum toate obstacolele.

— Tocmai de aceea ne aflăm aici — spuse Ivan. Am găsit calea. Ne reducem corpul, scăpăm de organele inutile, am găsit un maestru în chirurgie care ne-a promis să ne adapteze de aşa manieră, încît să trimitem la drum doar creierele şi mîinile noastre perfecţionate, păstrîndu-ne conştiinţa, spiritul de observaţie, memoria şi capacitatea de a trage concluzii. Putem folosi rachetele obişnuite, rămase din timpul războiului. Vom avea o greutate neglijabilă... Zîmbiră. Monştri aceia zîmbiră, de parcă unicul lor vis ar fi fost să ajungă în starea asta, de parcă s-ar fi aflat în rai. Bărbatul desfigurat rînjea doar.

— Dar asta nu e viaţă. La ce vă vor servi pe urmă observaţiile voastre ? am spus cu voce slabă.

— Trebuia s-o omorîm ! izbucni sălbatic Moreau, care pînă atunci stătuse în umbră. M-am cutremurat.

— Doar ştiţi că la toate examenele am venit bine pregătită — i-am spus prosteşte, căci mi se părea de neconceput ca în zilele noastre cineva să se mai gîndească să ucidă un om.

— Nu ne va trăda. Nu ne înţelege, dar nu va spune nimănui nimic. A venit numai fiindcă a vrut să ne ajute. Nu avem nevoie de ajutorul tău, doctoriţă, tot ce facem, facem de bună voie. Întoarce-te acasă... spuse Ivan.

M-am ridicat fără nici un chef. M-au condus pe țărm. Bineînțeles, sînt liberi, pot face tot ce vor, nimeni nu-i poate sili sau opri. Am rămas singură cu Ivan.

— Trebuie să mai ai și o altă ocupație, arta, sportul...

— Niciodată nu mi-a plăcut sportul. Îl consideram o simplă pierdere de timp. Mi-am luxat intenționat de cîteva ori glezna, așa că nu m-a mai chemat nimeni. Ziceam că mă dedic picturii, dar în realitate nu făceam decît să copiez portretele unor pictori mai puțin cunoscuți din trecut, folosind o tehnică de expresie pe care o descoperisem eu. Nimeni nu și-a dat seama, credeau că, pur și simplu, n-am talent.

— Dar pe cineva sau ceva tot trebuie să iubești...

— Iubesc cosmologia — spuse fără să zîmbească. Ei îi jertfesc întreaga mea viață. Plecă repede, fără să privească în urmă.

Numai că eu nu voiam să plec. Din ce cauză ? Abia acum înțelegeam. Toți bărbații îmi făceau curte, se învîrteau în jurul meu, mă iubeau, fiindcă se spune că aș fi frumoasă. Nici unul dintre acești schilozi nu mi-o spusese. Și poate că acum începeam eu să-l iubesc pe Ivan. M-am hotărît să rămîn pe insulă, să lupt pentru Ivan ; mi-am spus că e de datoria mea, gîndindu-mă la medicină, dar în realitate era datoria unei femei care trăia cu adevărat.

Această ultimă noapte o revăd ca în vis. Pășeam pe țărm la lumina lunii și fredonam un cîntecel din copilărie, de parcă gîndurile mele, glasul meu, picioarele mele, părul meu negru pe care îl împleteam cu o panglică argintie, ar fi putut să-i schimbe pe acești oameni, de parcă aș fi putut să-l salvez pe Ivan dacă m-aș fi dezbrăcat și aș fi alergat prin nisip ca la marile concursuri de gimnastică. Țărmul ondulat de talazurile neîntrerupte păstra cu precizie urmele pașilor mei pînă în clipa în care un nou val le spăla. Dintr-o dată mi-am dat seama că totul e inutil, am priceput că savanții

aceia schilozi nici nu ştiu poate că am rămas pe insulă, că mai degrabă se schingiuiesc decît să trăiască şi că nu s-ar schimba nici dacă aş chema pe insulă cele mai frumoase gimnaste, cu cele mai perfecte trupuri, pentru cele mai mari concursuri din lume. M-am lăsat la pămînt şi am început să plîng. Aveam o senzaţie stranie. Nu mai plînsesem niciodată în viaţă.

Abia spre dimineaţă, Ivan a venit să mă caute ; îmi era frig şi ştiam că acum nu mai sînt frumoasă, clănţăneam din dinţi şi aşteptam să mă înbrăţişeze, să mă acopere, credeam că venise să mă încălzească. I-am spus că-l iubesc. Nici n-a zîmbit.

— Ori părăseşti imediat insula, ori intri în asociaţia noastră... M-am speriat. Întotdeauna mi-a fost teamă de durere şi suferinţă. Numai aşa ai putea rămîne lîngă mine. Nu ţineam la o asemenea apropiere, nu aveam chef să-mi văd creierul plutind într-o soluţie nutritivă alături de al lui, nu aşa îmi închipuiam eu o convieţuire fericită. Vom cunoaşte împreună tainele fundamentale ale Cosmosului. Vom stăpîni împreună materia. Şi apoi vom fi stăpînii lumii... spuse calm. Am încetat să mai tremur. Acum pentru mine totul era cît se poate de limpede. Aşadar, nu ştiinţa îi interesează, nu de dragul cunoaşterii se schilodesc ei, ci de dragul lor, de dragul puterii şi gloriei. Vor să ştie mai mult decît ceilalţi ca să poată conduce, aşa cum făceau pe vremuri vracii primitivi, vor să aibă tabu-urile lor, cu care să subjuge lumea, întocmai ca asociaţiile secrete ale alchimiştilor ; ei nu sînt oameni liberi cu drepturi de oameni liberi, ci nişte bolnavi, care nu ştiu acest lucru.

— Plec, cum se face ziuă. Lasă-mă singură... i-am spus, dintr-o dată calmă, de parcă s-ar fi aflat în cabinetul meu. Şi am plecat în zori, cu primul elicopter. Voiam, o dată ajunsă la Arica, să raportez totul. Dar toţi de acolo s-au uitat la mine ca la un copil :

— Noble Island ? Cum, n-ați aflat încă de catastrofă ? În noaptea asta a explodat acolo un vechi depozit militar. Probabil că e vorba tot despre o bombă dintr-acelea care și azi ne mai amenință cu autoaprinderea... Am repetat cele știute. Am plecat într-acolo cu membrii comitetului de securitate, dar insula era pustie, depozitul arsese, stînca în care mă întemnițaseră se afla sub apă.

— Trebuie să fi fost o bombă deosebit de puternică... spuse comandantul.

— Asta a fost experimentul lor. Cred că n-a reușit, fiindcă navigatorii n-au observat nici o rachetă. S-ar putea însă ca oamenii aceia să se fi împrăștiat, să se fi mutat în altă parte. Și sînt atît de bolnavi, primejdios de bolnavi, trebuie neapărat să-i urmăriți, dacă vreți să nu contamineze mediul înconjurător... Dar nimeni nu mă mai credea.

De aceea vă scriu dumneavoastră, onorați membri ai consiliului științific, ca să vă atrag atenția asupra acestui caz și să vă descriu boala ce nu are încă un nume, dar care, după părerea mea, există ascunsă în sînul omenirii de la începuturile civilizației și pentru care ar trebui înființată o specialitate aparte ; poate nu ar avea prea multe tangențe cu fosta medicină, dar ne-ar salva pe noi toți de o molimă care, printr-un proces special de degenerare, mutilează organismul omenesc.

cum a murit căpitanul nemo

(Lectură despre macrocosmos)

1. *Planeta Circe*

Totul fusese pregătit, motoarele încălzite la temperatura necesară, revizia tehnică făcută, calculul balistic se afla în fața mea, traiectoria fusese stabilită, controalele automatelor cibernetice conectate. Echipajul se afla la posturi. Luminița de pe tabloul de comandă se aprinse, racheta începu să vibreze, ca întotdeauna înaintea startului. Nu rămînea decît să apăs pe maneta mică din centrul tabloului de comandă.

Nu puteam s-o ating ! Mi se părea că n-am putere s-o fac. Ca și cînd brațul mi-ar fi paralizat dintr-o dată în mîneca costumului de start, de parcă dintr-o dată aparatul de creere a gravitației artificiale n-ar mai fi funcționat. Nu mă uitam la tabloul de comandă, nu ascultam rapoartele echipajului, priveam în schim prin periscop peisajul din jurul rachetei, mă uitam afară, deși, în timpul startului acest lucru este strict interzis, deși nu și-l permite nici un începător. O așteptam. Clea lucra cu mine de cîțiva ani. Nu scăpase nici o călătorie. Era matematiciana expediției mele. De fapt nici n-am știut c-o iubesc. Pînă acum, pînă în clipa asta, în care nu mă pot hotărî să decolez, sau, mai bine zis, pînă în clipa în care am aterizat pe această planetă. Trebuie să se întoarcă. Cu siguranță.

Dar oglinda periscopului nu arăta decît încăierări, sînge și pustiire. Întocmai unei circorame despre sfîrșitul unei civilizații. Chiar noi o distruseserăm.

Cu cîteva zile în urmă coborîserăm pe această planetă din Coama Berenicei, cu credința că vom găsi aici făpturi vii, inteligente. Toate știrile de pînă acum confirmau aceste presupuneri. Pe Pămînt și pe celelalte planete locuite se scria de cîteva generații despre drumul nostru spre Coama Berenicei, se emiteau pronosticuri despre felul în care arată locuitorii de acolo, dacă vor fi la fel de prietenoși ca și celelalte ființe pe care le-am întîlnit în univers, dacă vor intra în legătură cu noi. În Cosmos nu există prea multă viață, de aceea sentimentul pe care îl încearcă de obicei o societate nou descoperită este bucuria că nu e singură, cum se temea pînă acum. Bucuria de a nu mai trebui să se teamă.

Locuitorii acestei planete nu s-au arătat bucuroși. Erau foarte asemănători nouă, doar că dispuneau de mecanisme mult mai bune și mai variate. Ne-am dat seama de acest lucru chiar de la coborîre. Fiecare dintre noi avea o sarcină precis stabilită încă de pe Pămînt, fiecare dintre noi era aici un fel de ambasador al unui stat-major științific, un reprezentant al unui întreg domeniu. Lucram fără dificultate, clima era aproape indentică cu cea de pe Pămînt, și în primele douăzeci și patru de ore, care aici corespund cam unei treimi dintr-o zi, reușiserăm să obținem mai mult de jumătate din datele dorite, în primul rînd probe de aer, roce, lichide, imagini ale florei, faunei și populației, filme amănunțite și materiale necesare experimentelor. Lipsea însă orice însemnare privind contactele directe. Locuitorii acestei planete nu se purtau nici prietenos nici dușmănos față de noi, nu manifestau nici bucurie, nici ură, treceau pe lîngă noi în vehiculele lor ciudate și variate, zburau deasupra noastră, se odihneau pe terasele caselor lor și nici nu ne băgau în seamă. Am încercat să ne înțelegem cu ei prin intermediul automatului de intercomunicare, dar nu au reacționat în nici un fel, deși e un aparat perfect, care n-a

dat greş la nici una dintre coborîri şi care, chiar şi pe Pămînt, poate transmite furnicilor sau delfinilor, care nici pe departe n-au ajuns la un asemenea grad de civilizaţie, gîndurile oamenilor. Mecanicul nostru ne-a garantat că aparatul nu e defect, că — pur şi simplu — nu are ce să înregistreze, fiindcă populaţia localnică n-are nici un limbaj. Dar dacă n-au limbaj, cum au învăţat să gîndească ? Toate obiectele din jurul nostru puteau fi create numai de făpturi capabile de o gîndire abstractă ! Am încercat să facem troc, dar orice obiect le-am fi prezentat, în faţa noastră apărea imediat o copie de producţie autohtonă, care ni se părea mai de bun gust. Aşa se face că în faţa noastră au apărut, ca din pămînt, rachete cu o treaptă, teleecrane şi coduri de semnalizare, haine, ba chiar şi cele mai precise cronometre. Aveam cu noi, în rachetă, şi cîteva obiecte de artă. Sistemul de conducte secrete subterane n-a reacţionat faţă de ele. Copia Victoriei de la Samotrace a rămas părăsită la fel ca originalul în oceanul de imitaţii. Pe localnici nu-i interesa cu nimic mai mult decît mărfurile noastre. După cîte se părea, aveau de toate, iar arta probabil n-o înţelegeau. Asta, ce-i drept, era o observaţie importantă. Dar la ce servea ? Generaţii de localnici ai planetei noastre nu pregătiseră această expediţie pentru o asemenea constatare superficială. Nu uitaţi că fusese nevoie de mai multă muncă în toate domeniile cheie, că mii de oameni renunţaseră la cercetările şi planurile lor pentru ca expediţia noastră să se realizeze. Fuseseră făcute investiţii uriaşe, pe care trebuia să le recuperăm.

— Trebuie să pătrundem în casele lor... spuse Clea, cu hotărîre, la consfătuirea statului-major. Era singura soluţie. Dar şi foarte primejdioasă. Cred că nu e nevoie să explic de ce. Orice vînător vă poate spune ce greu se hotărăşte să-şi urmeze vînatul pînă în bîrlogul lui, unde poate deveni el cel hăituit. Ori fiarele sălbatice de pe Pămînt nu dispun

de instalații atît de complicate și deci nici de armele de care dispune populația de aici. Am hotărît deci să trimit numai voluntari. S-au înscris trei. Doi începători și Clea. Numai pe ea mă puteam bizui. A plecat singură. Și nu s-a mai întors. Am văzut cum dispare în prima casă, am așteptat timpul convenit, dar nu s-a întors toată ziua, adică de trei ori douăzeci și patru de ore, atît cît îi trebuie stelei Berenicei, care răsare la apus de noi și apune la răsărit de noi, să parcurgă bolta cerească. Am mai așteptat zece ore și pe urmă am ordonat să mi se pregătească tancul. Am pornit pe urmele Cleei, urmărit în permanență de centrul nostru de apărare. Eram dispus, la nevoie, să atac această civilizație ciudată.

— Trebuie s-o faci ! mi-a spus, cînd am găsit-o într-o cameră mare, de cristal, ai cărei pereți supli trezeau în mine un sentiment de liniște, siguranță și confort. Trebuie să-i eliberezi.

Nu o înțelegeam. Mă simțeam foarte bine. Dintr-o dată, în casa aceea, am avut senzația că sînt în vacanță, la mare. Voiam să mă odihnesc. Să nu fac nimic. Clea aflase că asta e senzația pe care o are populația localnică de generații întregi. Automatizarea fantastică, culme a perfecționării, le îndeplinește orice dorință. Sînt prizonierii acestei fericiri, asemănătoare celei pe care o simți în vacanță, fericire care începuse să-mi placă și mie. Se odihnesc întreaga lor viață într-o stare de beatitudine ciudată, inconștientă. În timp ce-mi spunea toate astea, din perete apăru un pahar plin cu un suc natural, rece ca gheața, ca să-și împrospăteze glasul. Clea vru să-l arunce la pămînt, dar paharul rămase în aer, doar culoarea sucului se schimbă, de parcă un automat invizibil ar fi vrut să-și îndrepte greșeala și să-i ofere o băutură și mai ispititoare. Am simțit un parfum neobișnuit și aproape că mi s-a făcut și mie poftă de o asemenea băutură.

— De ce să-i eliberez ? i-am spus. E evident că sînt fericiți cu civilizația asta a lor.

— Privește... m-a condus spre un fel de fereastră. În grădina casei se odihneau cîțiva localnici, surprinzător de asemănători oamenilor, dar aproape lipsiți de viață. Zilnic se droghează ca să-și coloreze fericirea, au uitat să muncească, să gîndească și să vorbească. Redevin maimuțe.

Din clipa aceea am numit planeta Circe, fiindcă își metamorfozase locuitorii, așa cum făcuse nimfa lui Homer cu tovarășii lui Odysseu.

— O să se elibereze ei singuri. Tocmai fiindcă acum trăiesc așa cum trăiesc. Ce, cu secole în urmă, oamenii nu voiau și ei doar hrană, îmbrăcăminte, trăsuri și odihnă ? Nu-ți amintești de mașinile, de iahturile, de moda și de drogurile secolului douăzeci ? Și oamenii s-au eliberat. Deși în vremea aceea trăiau uneori mai rău decît ăștia din grădină.

— Mă număr printre columbiști — spuse Clea cu mîndrie. Era vorba despre un partid politic de pe Pămînt. Cucerind universul, oamenii începură să studieze în amănunțime istoria secolului al XV-lea, cînd pe planeta noastră fuseseră descoperite noi continente. Columbiștii afirmau că sîntem răspunzători de fiecare civilizație nou descoperită prin însuși faptul că am descoperit-o și că e de datoria noastră să introducem în ea cele mai înalte forme sociale, umane, chiar și împotriva voinței populației. Își argumentau teza prin înflorirea continentului american. Era un partid agresiv și comisese numeroase greșeli. Eu, ca toți oamenii cu mintea la cap, făceam parte dintre montezumiști. Prin numele acestei căpetenii aztece voiam să amintim cîte civilizații fuseseră distruse în secolul al XV-lea, cîte fărădelegi se comiseseră atunci. În contactul cu o planetă nouă, eram pentru observațiile treptate și împotriva intervențiilor violente. În timpul vieții mele, această dispută nu a fost nicio-

dată soluționată și, după fiecare descoperire, în Consiliul suprem se ajungea la certuri aprinse. În cadrul lor, Clea fusese întotdeauna de partea mea.

— Acum o aud pentru prima oară — i-am spus. De cînd ești columbistă ?

Născocise totul. Nu mai vorbea logic, insista, mă implora, dar refuză să se întoarcă în rachetă. Asta mă surprinse. Pretindea că mai are de făcut unele observații, că vrea să împiedice fărădelegile locuitorilor acestei case... Vorbea ca un copil. Nici un columbist nu propusese vreodată să preluăm, pe noile planete, problemele de securitate sau cele penale. Era cît se poate de clar. Îi ponegrea pe stăpînii acelei case, dar nu voia să plece. Sentimentul acela ciudat de beatitudine o îmbătase. Mințea, ca să poată rămîne aici.

— Nu ți-e bine — i-am spus. Te-ai îmbolnăvit. Trebuie să te întorci imediat... Și mi-am amintit de aventurile din zona stelei Sirius, unde, se spune, localnicii se pot transforma cu ușurință în oricare dintre vizitatorii lor. M-am uitat în jur după adevărata Clea, voiam să-mi găsesc colaboratoarea reală, am intrat în camera de alături și am avut senzația că pășesc într-o țară de vis.

Era un fel de magazie, plină de toate lucrurile după care tînjisem vreodată în viață, se afla acolo chiar și păpușica cu care, în copilărie, îmi interzisesem să mă joc, fiindcă mi se părea că nu e demn de un bărbat. Am luat în mînă prințesa aceea mică și mi s-a părut și mai frumoasă ca acum treizeci de ani. Nimeni nu știuse atunci despre dorința mea, nu o mărturisisem nimănui, și cu toate astea automatele de aici o ghiciseră. Totul era acolo, aerociclul acela mic, cu care nu avusesem voie să zbor la unsprezece ani, fiindcă educatorul meu credea că n-am destulă putere ca să mă mențin la zece metri deasupra solului, racheta experimentală cu care voisem să înconjur Luna într-o sîmbătă, sticla de vin pe care mi-o refuzasem înaintea celui de-al patrulea

start, la douăzeci de ani. Se aflau acolo chiar și lucruri despre care nici nu pot scrie, fiindcă mi-e și azi rușine cînd mă gîndesc că am putut jindui vreodată la ele. Mă așteptam ca Clea să alerge după mine. Dar rămase în prag, lîngă un frigider mare, plat, plin cu cele mai variate delicatese, de care nici un bucătar de la noi de-acasă nu-și mai aduce aminte.

— Ți-a fost vreodată foame ? m-a întrebat ea. În copilărie, împreună cu tatăl meu, am trecut printr-o iarnă polară, în cadrul cercetărilor arheologice. Tu nu știi ce e foamea...

Se vede că toată viața tînjise după un asemenea depozit de delicatese, așa cum tînjisem eu după păpușa și motoarele mele. Acum nu avea curajul să-și părăsească dorințele împlinite, știa că nu mai are destulă putere. Dacă nu o salvăm cu forța, va ajunge ca aceste animale. Trebuia să lupt eu însumi cu ispita, eram ca acel sfînt de demult, din pustiu, care trebuia să se apere de tot ce i-ar fi făcut plăcere.

— Astea nu-s făcute să stingă foamea... am spus. E atacul cel mai perfid, cel mai monstruos din cîte am trăit în călătoriile mele. Toți monștrii electrici ai stelelor întunecate, toți norii plasmatici carnivori, care m-au atacat în călătoriile mele, sînt un fleac față de atacul acesta. Aici oamenii sînt cu mult mai perfizi, vor să ne metamorfozeze, ca și Circe. Trebuie să plecăm cît mai repede.

Dar nu m-a ascultat și, cînd am vrut s-o iau cu forța, s-a opus. Atunci mi-am dat pentru prima oară seama cîtă nevoie am de ea. Și pe urmă, pe cînd alergam spre rachetă, fără tanc, apărură în fața mea toate darurile pe care i le făcusem vreodată. Tablourile pe care le alesesem pentru ea după cea de-a doua întoarcere, inelul pe care i-l adusesem de pe Pluto, blana animalului pe care îl vînasem pentru ea pe Marte. Poate că toate astea le vedeam doar în imaginația mea, sau automatele de aici voiau să-mi amintească că

există totuşi un sentiment la care nu pot să renunţ, că am nevoie de ceva, ca să nu pier în călătoriile mele, ca să pot trăi. Acest ceva era Clea, dragostea mea pentru ea. Dragostea n-o puteam jertfi acestei planete.

— Trebuie să atacăm... am spus la consfătuirea statului-major. Îmi venea greu să le explic. Nu le puteam spune că n-o vreau decît pe Clea. Am vorbit despre situaţia nedemnă a celor de aici, incapabili să cunoască şi să creeze, lipsiţi de privilegiile intelectului, poate inconştienţi şi dedicîndu-se în exclusivitate digestiei şi îngrăşării, adică consumului, unei existenţe vegetative.

Nu au vrut să atace înainte de a o hotărî consiliul. Cunoşteau dispoziţiile la fel de bine ca şi mine, erau şi ei montezumişti. Atunci le-am ordonat. Au început să se teamă ca nu cumva în locul meu să fi pătruns în rachetă vreunul din cameleonii de aici, care să mă imite pe mine, dar nu au îndrăznit să se îndoiască ; am strigat la ei ca pe vremuri, am răcnit ordinele aşa cum ştiu numai eu. Trebuie să le-o smulgem pe Clea. De fapt au întemniţat-o. Ne-au declarat război. Le vom distruge automatele.

După două ore de zbor am descoperit centrul de coordonare din munţi şi l-am atacat cu radiaţii puternice. Au fost de-ajuns cîteva doze şi a urmat o explozie care ne-a deviat de pe traseu. Se vede că era un material foarte exploziv, căci ne-a dereglat aparatura de comandă şi instalaţiile de răcire ; reparaţiile au durat cîteva zile. Nimeni dintre membrii echipajului nu-mi adresa o vorbă.

— Era de datoria noastră — m-am apucat să le explic eu fiecăruia în parte. Sînt fiinţe aidoma nouă. Acum vor începe din nou să muncească, vor învăţa din nou să folosească uneltele, o s-o scoată ei la capăt. Acum o să-şi poată reconstrui civilizaţia. I-am salvat.

Speram s-o salvăm măcar pe Clea, aşa că, imediat după ce am coborît, am alergat spre casa ei. N-am mai găsit decît

nişte ruine. Reţeaua automatelor sărise în aer cînd cu explozia şi firele ieşeau acum din pămînt şi din pereţi ca nişte intestine sfîşiate, uscate. În casă nu mai era nimeni, magazia dorinţelor n-am mai găsit-o, doar pereţii goi, fără urmă de alimente. Podeaua vibra sub mine, mi se părea că văd pe pereţi sînge închegat. Locuitorii planetei alergau pe străzi scoţînd strigăte desperate, se aruncau unul asupra altuia şi se luptau pentru ultimele resturi de mîncare. Se luptau cu mîinile goale şi cu dinţii, nimeni nu se gîndise la unelte. Chiar în faţa mea îl atacară pe grăsanul pe care îl văzusem în grădină. Gemea şi guiţa exact ca un porc dus la tăiere. Mă cuprinse desperarea. Poate că aşa pierise şi Clea. Aceştia nu vor mai fi niciodată oameni, sînt complet stricaţi de societatea lor, societatea îmbelşugată a dorinţelor împlinite, se vor întoarce înapoi în copaci sau vor pieri asemenea monştrilor antediluvieni. Dar cum se face, mi-a trecut prin minte, că omenirea nu a sfîrşit şi ea la fel ? Ce ne-a salvat atunci, la acea răscruce de milenii ?

Şedeam în cabina mea şi aşteptam. Ţineam pe loc pregătirile de decolare. Am pus să se verifice din nou materialele, să se controleze din nou combustibilul, ba chiar am vrut să-i luăm cu noi pe cîţiva dintre localnici. Dar zilele treceau în goană şi Clea nu mai apărea. Şedeam singur în cabina mea, cu capul în palme şi eram gata să jertfesc tot, să opresc întreaga expediţie, să compromit cercetările noastre, la nevoie nici să nu ne mai întoarcem acasă din cauza mea, din cauza sentimentului şi dorinţei mele. Eram ultima victimă a acestei planete. O ştiam şi căutam în zadar să-mi adun forţele.

Totul era pregătit, motoarele încălzite la temperatura necesară, revizia tehnică făcută, calculul balistic se afla în faţa mea. Traiectoria fusese stabilită, controalele automatelor cibernetice conectate. Echipajul se afla la posturi. Lumi-

nița de pe tabloul de comandă din fața mea se aprinse, racheta începu să vibreze, ca întotdeauna înaintea startului.

Oglinda periscopului nu arăta decît încăierări, sînge și pustiire. Mi se părea că în depărtare unii începuseră să se cațere pe acoperișurile caselor lor, iar pe cîțiva i-am zărit prin copaci. Dar nu știau să se cațere, în privința asta erau evident mai nepricepuți ca maimuțele. Clea nu mai venea. Trebuia să mă decid. În orice clipă, în această catastrofă a unei civilizații putea fi distrusă și racheta noastră, întregul meu echipaj. Trebuia s-o sacrific pe Clea sau să risc ca pînă la urmă să nu ne îndeplinim sarcina în Coama Berenicei ? Nu am voie să mă gîndesc numai la sentimentele mele, nu am voie să mă las pradă lui Circe.

Totul era pregătit și nu rămînea decît să apăs maneta mică din centrul tabloului de comandă. Să conectez energia motoarelor rachetei. Și dintr-o dată nu m-am mai gîndit numai la energia cuantică, ci la energia reală a acestei mașini, la sacrificiile unor generații întregi de strămoși care au renunțat la confort, la plăceri, la dragoste, numai ca să poată cunoaște realitatea din jurul lor, ca s-o poată înțelege. Tocmai asta îi salvase de soarta celor de aici, din cauza asta nu redeveniseră animale, atunci cînd tehnica rezolvase problemele de producție și nu mai era nevoie de muncă productivă. Am ridicat încet mîna. Era grea, inertă, parcă paralizase în costumul de start. Fără să-mi dau seama, am apăsat pe butonul de pornire. Mi-am salvat prietenii, întreaga expediție, în ultima clipă. De pe străzile acestei așezări ciudate începuse să se reverse asupra noastră apa din barajele rupte. Motorul vui, racheta se înălță, periscopul nu mai arăta nimic, m-am lăsat să cad în fotoliul meu și am crezut că voi leșina de durere. Am pierdut-o pe Clea. O iubeam și n-o voi mai vedea niciodată. Abia acum îmi dădeam seama cît de fericit fusesem în casa aceea de cristal. Ce bine era acolo ! Am pierdut totul. Am sacrificat totul.

Nu mai simțisem niciodată pînă acum o asemenea durere, și doar în călătoriile mele prin Cosmos fusesem rănit de vreo douăsprezece ori. Dar am scăpat de sub puterea acestei planete vrăjite. Tocmai părăsiserăm zona ei gravitațională. Știam că durerea puternică și arzătoare nu se datorează accelerației intense a startului, ci este sentimentul acela sfîșietor, pe care îl cunoaștem cu toții, care ne mistuie adesea și care face din noi oameni încă de la descoperirea focului : plînsul.

II. *Planeta Identității*

Era o planetă de categoria a patra. Condițiile de viață — satisfăcătoare. Am coborît lin și am pornit imediat cu adjutantul meu spre comandantul stației farului. Pînă aici n-am simțit nimic anormal, vedeam totul cu precizie.

Am deschis singuri sasul principal al stației, fiindcă la semnalele noastre nu răspunsese nimeni, am intrat prin coridorul izolant (instalația acestor faruri este tipizată pentru întreg universul și mă descurc în ele și cu ochii închiși), am dat drumul dușurilor de neutralizare și în clipa aceea în fața noastră orăcăi o broască uriașă.

— Fiți bineveniți pe far. Personalul este prezent. Comandantul e la observator. Nimic special de semnalat. Inginer Smith, primul an... orăcăi ea cu accent anglo-saxon ; în locul membranelor ochilor avea niște ochelari dubli. L-am apucat pe adjutantul meu de mînă. Era umed și rece ca un șarpe. M-am uitat la el și chiar semăna cu șarpele cu ochelari din India. Tocmai lovea cu capul în ușă. Am preferat să nu mă uit la mine. Deci acesta era fenomenul Brown-Mourning.

De aceea se află un far pe această planetă. Frederic Brown a fost primul care a descris excitarea specială a scoarței cerebrale în condiții gravitaționale anormale pe

mica planetă Placet din Eridanus. Mourning a explicat din punct de vedere fiziologic de ce în zona fenomenului descris realitatea nu poate fi percepută altfel decît în delir. Credeam, bineînțeles, că stația e izolată.

Broasca deschise ușa în fața noastră, cu care prilej se transformă într-o salamandră de culoare albastru-închisă, cu puncte galbene, iar adjutantul meu deveni un hipopotam mic.

Salut, Peřinka... se auzi glasul căpitanului Stoklasa. Corpul său era așezat de cealaltă parte a biroului. În mînă ținea o pensulă, părea că pictează pe harta de observații imagini ale unor ținuturi subacvatice, iar gîtul i se termina ca o pată sîngerie. Capul ne privea din cealaltă parte a încăperii, strîmbîndu-se ca pe vremuri ; nu exista nici o îndoială, era chiar colegul meu Petr Stoklasa din Olomouc, cel la care, cu ajutorul testelor psihologice făcute cu prilejul examenelor, se descoperise un talent cu totul deosebit... Eșuase, bietul, pe o pîrlită de stație de far. Niciodată nu avusesem prea mare încredere în psihologi.

— Ți-aș da bucuros mîna, numai că nu știu unde ești... am spus încurcat. Brațul principal al telescopului se răsuci brusc și îmi aruncă în palmă lentila lui rece.

— Să fii sănătos, căpitane Nemo, erou al Cosmosului — strigă capul. Era clar că-și bate joc de gloria mea. Ai avut o idee grozavă. Formidabilă... rîse cu glas tare.

Voiam să organizăm pe această planetă o bază de transbordare. Era absolut necesar, fiindcă voiam să ajungem dincolo de galaxia noastră. Dar pentru asta trebuia să cădem de acord cu localnicii. Știam că sînt făpturi inteligente. Nimeni, bineînțeles, nu știa cum arată ; trăiesc în zona fenomenului B.M., pe care nu putem să-l anulăm.

— Cum ai vrea să deosebești aici copacii de rechini ? rîse Stoklasa, de parcă i-ar fi părut bine că trăiește într-un loc atît de ciudat.

— Ați sosit în perioada cea mai rea — raportă domnișoara Smith serviabilă, rostogolind spre mine ochii ei de salamandră. Spre seară e mai ușor de suportat, spre seară măcar contururile se văd așa cum sînt în realitate.

— Dar de ce nu v-ați izolat ? dupăi lîngă mine hipopotamul cel micuț, care era adjutantul meu. Îl vedea pe căpitan pentru prima dată și-i putea vorbi cu asprime. Aparatele le-ați primit cu poșta specială. Așa n-o să ne putem înțelege niciodată.

— Mie îmi place aici, nu vreau să mă înțeleg cu nimeni — strigă Stoklasa și de data asta capul începu să i se rostogolească încet pe covor, spre picioarele noastre, întocmai unei mingi de fotbal. Nu știu de ce vreți să ajungeți dincolo de cercul galactic. Și așa am înghițit destul din acest univers... bolborosi el.

În locul hărților astronomice, pe pereții biroului său atîrnau pălăria-șarpelui, stalactite și stalagmite ciudate și anemone subacvatice prinse de ferigi. Dinspre colțul din dreapta, unde, în fiecare observator, se află emițătorul central, se tîra încet spre noi o caracatiță, cu brațele ei terminate cu ventuze în locul cablurilor obișnuite...

— Urcați imediat în racheta noastră. Amîndoi — strigă adjutantul, de parcă nu eu aș fi fost comandantul, și deschise larg botul de hipopotam. Asta o să vă coste scump. Ce debandadă... se întoarse și ieși pe ușa care se transformase, ca în basme, într-o grotă vrăjită, cu un cap fornăitor de balaur. Și peisajul se schimbase. Ni se părea că am pătruns în Arctica, racheta se prefăcuse într-un ghețar uriaș, numai dunga aceea de foc de pe cer rămăsese la locul ei.

Adjutantul organiză într-o clipă o cameră izolată provizorie în magazia noastră centrală, o conectă la gravitația normală de pe Pămînt și se întoarse spre ceilalți. Venise doar domnișoara Smith. O englezoaică osoasă, cam de douăzeci și cinci de ani, vorbind un pic prea tare.

— Unde e Stoklasa ? am întrebat. De ce n-a venit ?

— Fiindcă e beat — declară inginera. Se îmbată mereu, zice că o face ca să suporte monştrii ăştia. Că încearcă efectul alcoolului etilic asupra limitării fenomenului B.M., dar asta e singura experienţă de care s-a apucat pînă acum.

— De unde ia alcoolul ? În regulament sînt prevăzute tablete atarax...

Nu putu să ne explice nimic. Mi se părea mai degrabă că vrea să-i îngreuneze lui Stoklasa situaţia, se vedea că nu-l prea iubeşte. Nu m-am mirat. Să lucrezi în primul an pe o asemenea staţie şi pe deasupra şi cu un şef beţiv. Zicea că Stoklasa nu încercase nici să studieze efectul B.M., nici să carteze teritoriul planetei de la mari înălţimi, nu încercase nici măcar să cerceteze modul de viaţă al localnicilor, deşi domnişoara Smith considera că n-ar fi prea greu.

— Ne pare bine — spuse adjutantul. Trebuie să ajungem la o înţelegere cu ei. Şi-i explică ce misiune aveam.

Domnişoara Smith era convinsă că localnicii trăiesc într-o societate organizată şi că sînt inteligenţi. Ne expuse imediat planurile ei.

Am ieşit cu toţii în tancul de cercetare. Acum, peisajul se transformase într-un fel de Toscană mică, ondulată. Vedeam destul de aproape pinii, şi viile, şi măslinele din pomi. Nu ştiam că B.M. poate fi şi plăcut. Numai că oamenii nu arătau plăcut de fel. Curînd am dat de prima colonie. Semănau cu nişte păianjeni, mişcîndu-se la mică distanţă deasupra solului, de parcă ar fi plutit în aer. Adjutantul opri tancul pe prima colină, chiar lîngă staţia noastră. Acolo bănuiam că ar fi cea mai mare radioactivitate. Mii de păianjeni benchetuiau, înfruptîndu-se dintr-o muscă-viermănar uriaşă, şi nici măcar domnişoara Smith nu a putut să suporte mult timp această privelişte.

— Astea trebuie să fie minele — afirmă adjutantul, care seamănă destul de mult cu el însuşi, dacă excludem faptul

că avea dintr-o dată patru capete identice, dintre care unul pe un genunchi. De fapt îi vedem muncind în mine... şi trase tancul mai aproape de ei. Păianjenii ne-au înconjurat. Păreau primejdioşi. Primul începu să se caţere pe tancul nostru.

— Nu trageţi ! am ordonat, fiindcă domnişoara Smith sărise spre arme. Nu trebuie să ni-i facem duşmani.

— Pe ei ! am auzit un glas omenesc de afară. Pe ei !

Ce halucinaţie mai e şi asta ? Am privit prin vizor... În mijlocul păianjenilor se clătina Stoklasa, beat mort, îmbrăcat în resturile costumului său de astronaut, cu tot felul de sticle în locul tuburilor cu oxigen. Nu ştiam dacă e chiar el. Putea fi o nălucă, întocmai păianjenilor care de altfel, între timp, se prefăcuseră în şvabi mari.

— El e ! şopti domnişoara Smith, lîngă mine, şi se prefăcu brusc în păpădie. Îşi închise convingător pistilele. — El e cu siguranţă, s-a împrietenit cu ei. Bănuiam eu de mult — şi începu să crească pînă deveni o floarea-soarelui mare, dar, de enervare probabil, căpătă o culoare galbenă nesuferită.

— Înapoi ! Întoarce imediat ! i-am ordonat adjutantului, care se prelinse spre aparate sub forma unui mucilagiu şi am simţit că ne întoarcem, cu toate că tancul nostru se transformase dintr-o dată în gondolă. A trebuit să iau prima tabletă. Şi-a făcut efectul. Şi aproape am înţeles de ce bea Stoklasa, fiindcă de luni de zile are în faţa ochilor mascarada asta fantastică.

Am ajuns la staţia lui. Adjutantul se prelinse spre laborator. Zicea că acolo trebuie să se găsească aparate de izolare. Domnişoara Smith porni legănîndu-se în urma lui. Eu m-am aşezat la biroul comandantului. Peste puţin am auzit vuietul liniştitor al agregatelor. Apăru camera sobră, tipizată, pe care o cunoşteam atît de bine. Caracatiţa se prefăcu în aparat de emisie, acvariul de pe perete deveni bi-

bliotecă, grota vrăjită observator, ușa se deschise și intră adjutantul meu. Cu pasul hotărît, doar ceva mai obosit ca de obicei. În urma lui, domnișoara Smith, plină de entuziasm.

— Trebuia să veniți de mult... ciripi ea. În sfîrșit, începem să lucrăm.

— Dar asta ce e ? am arătat spre perete. Hărțile astronomice și planurile instalațiilor, mersul rachetoplanelor și formularele de declarații rămăseseră neschimbate ; continuam să văd anemonele subacvatice, stelele de mare și imaginile stranii ale unor ținuturi ireale. Ce Dumnezeu, agregatul nu funcționează ?

Domnișoara Smith se apropie de perete.

— Le-a distrus — spuse ea. A distrus toată documentația. A mîzgălit și a colorat totul...

— Mi se pare că atunci cînd l-am văzut din tanc, Stoklasa avea în mînă unul dintre tablourile astea — am spus și le-am cercetat mai cu atenție. Erau în mod evident înregistrările nălucirilor și stărilor de halucinație pe care le provoacă fenomenul B.M. Se vede că Stoklasa se inspira în aer liber. Nu l-am găsit în stație.

— Poate că rămîne cu ei. Poate i-e frică să se întoarcă... spuse domnișoara Smith. Și avea dreptate. Pentru că și fostul meu coleg înțelegea, desigur, că trebuie să-l arestăm și să-l deferim justiției. Nu mai întîlnisem în Cosmos o asemenea debandadă. Am așteptat cîteva ore. Am pus din nou în funcțiune agregatele. Domnișoara Smith a făcut curat. Acum camera redevenise o încăpere obișnuită, utilată în scopuri tehnice. Emițătorul țăcănea, totul funcționa din nou ca pe celelalte faruri, ca pe Pămînt și în toată rețeaua de rachete cosmice. În sfîrșit am respirat ușurat. Am adormit.

Cînd m-am trezit, în fața mea se afla fostul meu coleg, în cătușe. Încercase să intre în stație, trecînd chiar pe lîngă

adjutant. Probabil se baza pe halucinații și nici acum, în fața mea, nu înțelegea că puseserăm ordine în toate. Se strîmba și se fîțîia ca și cum ar fi vrut să ajute fenomenul B.M.

— Omule, stai ca lumea ! am strigat la el. Revino-ți măcar acum ! Nu vezi unde sînt ? Nu ne vezi pe noi toți ? Precis și exact, cum sîntem în realitate ? Nu auzi agregatele ? Din clipa asta nu va mai exista nici un fel de iluzie. Așa că nu-ți mai face nici tu...

Se așeză neputincios. Aproape că plîngea.

— De asta mă temeam cel mai tare. Trebuia să vă distrug racheta. De asta mă temeam...

— De ce te temeai ?

— Că o să aduceți și aici, pe această ultimă insulă a fanteziei din univers, sîrmele, antenele, mașinile și dezinfecția voastră. Că veți distruge cu civilizația voastră și acest loc minunat... spuse cu scîrbă. Dar afară, afară n-o să cădeți niciodată de acord. Niciodată, înțelegeți ? Niciodată n-o să vă puteți apropia de ei ! Sînt cu totul altfel decît noi. Nimeni nu-i înțelege și nimeni nu se poate înțelege cu ei. Nu vă vor ajuta să faceți stația de transbordare, puțin le pasă de drumurile în univers. Natura însăși îi apără de străini... tună el și cu mîinile legate trase o dușcă din sticla ciudată pe care o ținea în costumul de protecție, în locul unde se află de obicei laringofonul.

Adjutantul îi smulse sticla din mînă.

— Ce bea ? întrebă, curioasă, domnișoara Smith. Era o sticlă neobișnuită, închisă la culoare.

— Hidromel — mirosi adjutantul. Sigur e din miere. Palinca nu e cunoscută încă aici. Ce le-ai dat în schimb ?

În buzunarul de la piept găsi alte cîteva pagini ale regulamentului rachetelor, acoperite de desenele halucinațiilor lui submarine. În alt buzunar am găsit niște bucățele negre, pătrate.

— Civilizația la începutul economiei bănești. Există încă trocul. Aflăm care e metalul cel mai de preț aici, și mîine, în cîteva ore, ne-am înțeles cu ei... zise adjutantul, zîmbindu-i lui Stoklasa pentru prima oară, cu un ușor dispreț.

— Ce Dumnezeu, nu înțelegeți că legile economice sînt valabile în fiecare societate, oricum ar arăta membrii ei, chiar dacă nu-i putem deosebi între ei, ca aici ? În principiu, societățile vii sînt identice, fiind conduse de principiile producției. Și asta e o planetă identică...

Arătă pe fereastră. Tocmai ploua, șuvoaie de apă liliachie curgeau dinspre pămînt spre nori. Ploua des.

Cu toate astea, adjutantul meu avea dreptate. Materia cea mai de preț aici erau cărbunii. Chiar de a doua zi, pentru cîteva brichete de cărbuni, am obținut sute de șvabi muncitori. Construcția bazei de transbordare putea începe. Peste cîțiva ani, de aici ne vom putea lua zborul spre alte galaxii. Pe Stoklasa, se înțelege, l-am dus acasă.

Procesul a durat foarte mult.

Inginera Smith, care devenise locțiitoarea lui, a descoperit între timp metoda de anulare a fenomenului B.M, care de atunci se numește fenomenul B.M.S (Brown-Mourning-Smith), le-a oferit localnicilor primul ajutor în reorganizarea economiei lor, a introdus producția în cadrul fabricilor și profilaxia în ocrotirea sănătății, dar abia la vizita unui inspector a declarat că locuitorii planetei au organizat un mare muzeu, în care se află la loc de cinste picturile lui Stoklasa al nostru, considerate cele mai de preț opere artistice ale epocii. Erau desenele după halucinațiile B.M, pe care Stoklasa le dădea în schimbul hidromelului.

Imediat deveni celebru pe Pămînt. Bineînțeles, pe loc i-au dat drumul din închisoare, iar materialul acuzator, documentele stricate, deveniră peste noapte obiecte de artă de mare preț care, de la procuratură, trecură direct în galeriile cele mai de seamă. Dar Stoklasa nu se bucură prea mult

de gloria sa. Muri la scurt timp după aceea. E interesant că după întoarcerea sa pe pămînt nu-şi mai amintea de nimic. Poate fiindcă în închisoare nu-i dădeau alcool, sau nu mai avea nici o halucinaţie.

Trebuie să mărturisesc că vizitez adesea muzeul în care se află expoziţia permanentă a tablourilor sale. Întîlnesc de obicei acolo cel mult doi-trei tineri. Se pare că acasă, pe Pămînt, opera lui nu cunoaşte nici pe departe succesul de pe acea planetă îndepărtată. Acolo se desfăşurase din plin talentul său, detectat cu atîta siguranţă de aparatele psihologilor. Civilizaţia noastră nu-i prea înţelege fantezia, cu toate că, din punct de vedere tehnic şi economic, e mult mai avansată. Se zice că în fosta staţie de far, localnicii stau ore întregi în grupuri mari, privindu-i tablourile cu ochii lui, reuşită demnă de tot respectul dacă ne gîndim — acum, cînd cunoaştem în amănunt anatomia lor reală — că un localnic mediu adult are două sute nouăsprezece organe ale văzului şi patru sute perechi de rezervă. Economia lor însă se conduce, într-adevăr, după aceleaşi legi ca şi la noi, aşa că de fapt sînt aidoma nouă, perfect identici.

III. Cum a murit căpitanul Nemo

Cele două rapoarte anterioare despre planete le-am luat din jurnalul căpitanului Nemo. Probabil să-i cunoaşteţi cu toţii viaţa. Adevăratul lui nume era Peřinka (tatăl celebrului compozitor Peřinka) şi după cum ştiţi, a trecut pe vremea lui printr-un experiment — bariera timpului — trezindu-se astfel într-un viitor foarte îndepărtat, în epoca noastră, ce consideră epoca expediţiilor cosmice ca un fel de pregătire cam primitivă pentru o existenţă umană cu adevărat demnă. Îl cunoşteam pe căpitanul Nemo destul de bine, căci fusesem ales să-i făuresc raiul despre care scriu acum.

După sosirea în epoca noastră, Peřinka trăia mai mult printre amatorii de istorie, cărora le povestea despre gloria lui de demult şi corecta înregistrările istoriografice aflate în institutul lor. De asemeni îşi scria memoriile. Poate aţi citit tocmai cîteva fragmente din ele. Trăi astfel mulţi ani. Numai că adusese din epoca lui un organism uzat, aşa că nu atinsese încă nici graniţa primului secol, cînd, la un control medical, îl anunţară că va muri.

Atunci omul acesta, al cărui comportament era în general destul de ciudat şi care pe vremea lui trebuie că fusese o apariţie cam ieşită din comun, se purtă cu totul neaşteptat şi neobişnuit. Păli, gîngăvi cîteva cuvinte, aproape că leşină. Avu loc o puternică reacţie vegetativă, aşa cum observăm la oamenii care trebuie să moară în floarea vîrstei într-un accident sau o catastrofă. Într-un cuvînt, i se făcuse frică. Cum pe urmă, în săptămînile care urmară, starea sănătăţii lui se înrăutăţi, crescu şi frica. De aceea am fost solicitat ca împreună cu mecanicul meu să construim un aparat special, care să dea bolnavului posibilitatea să trăiască un fel de rezumat al celor mai frumoase clipe din viaţa lui, învingîndu-şi astfel teama de moarte. Un aparat care să-l ajute să moară. Dar ce considerau oare contemporanii săi drept fericire? În ce vedeau ei raiul de după moarte? Nimeni nu mai ştia astăzi cu precizie acest lucru. Nu ne rămînea decît să procedăm experimental, pas cu pas, interpretînd şi descriind înregistrările reacţiilor cerebrale din scoarţa susnumitului.

Aparatul era simplu. L-am adus în cabinetul în care zăcea Peřinka, l-am conectat în timp ce acesta dormea şi l-am reglat astfel ca prin trezirea imaginilor respective să dea subiectului posibilitatea să retrăiască momentele cele mai plăcute. Apoi am înregistrat imaginile.

Prima şedinţă experimentală n-a fost prea interesantă. Pe ecran apărură rachetele în formă de trabuc ce mişunau

în epoca zborurilor interplanetare, acea etapă istorică de demult. L-am urmărit pe Nemo care conducea o asemenea rachetă mai perfecţionată, strălucitoare şi de mare randament într-o expediţie spre cele mai depărtate colţuri ale universului, spre un sistem de organisme vii cu care trebuia să ia contact. Am văzut cum aterizează cu racheta sa pe planeta stabilită şi cum cercetează în zadar această planetă ciudată. Nu găsi nici urmă de viaţă, pînă ce planeta nu începu să dea ea însăşi semne de activitate, pînă nu se văzu că expediţia sa descoperise de fapt un sistem în care viaţa era bazată pe lanţuri de polimeri mult mai simpli ca proteinele. Aceşti polimeri existau grupaţi în întreguri masive care luptau între ele pe orbitele din jurul stelei lor. Se respingeau ca bilele unui biliard uriaş. O adevărată luptă pentru un loc sub soare. Peřinka, se-nţelege, rezolvă totul şi reuşi să aducă o oarecare pace în această luptă planetară.

Totul fusese doar un fleac !

În primul rînd, nu l-a liniştit pe căpitan. S-a trezit spre dimineaţă transpirat şi îngrijorat. Ne-a privit ca pe nişte fantome de pe vremea lui. I-am explicat pe scurt pentru ce veniserăm. Bineînţeles, am trecut sub tăcere adevăratul scop al vizitei noastre, i-am dat speranţe, dar fiindcă n-am ştiut niciodată să mint, cred că a priceput cu uşurinţă totul.

— Aţi iubit aventurile, descoperirile şi călătoriile prin Cosmos. Bine ! Dar de-astea aţi trăit din belşug. După ce anume mai tînjiţi ? Aţi văzut atîtea fenomene neaşteptate şi ciudate, că trebuie să vi se pară cu totul banale. Atunci de ce vă e frică ? Unde aţi mai vrea să mergeţi ? Aţi fost fericit toată viaţa... i-am spus, rostind cu cea mai mare grijă acest cuvînt, pe care azi îl folosim atît de rar.

— Fericit eram doar cînd ne întorceam... spuse căpitanul şi tuşi. Contractase probabil o pneumonie. Mecanicul meu îi sprijini capul şi eu am conectat din nou aparatul.

Am văzut întoarcerea triumfală a navei sale cosmice, recompensele, decorațiile și femeile. Era clar că femeile ocupaseră un loc foarte important în viața lui Peřinka. Pe ecran, în fața ochilor noștri, defilară cîteva zeci. Nu m-am putut abține să nu rîd. Ce stranii și fără minte erau acei oameni de demult. Astăzi, cînd oamenii se unesc după interesele comune, nu mai există crize sentimentale, nici nestatornicie. Cînd pe ecran a apărut mecanicul meu, adică nevastă-mea, era gata să strig. Ea mi-a astupat gura cu mîna.

Trăiesc cu soția mea de cînd au fost construite aparatele cerebrale, deci de cîțiva ani. N-am de ce să mă plîng, e un mecanic strălucit și îndemînatic. Nu mi-a trecut niciodată prin minte că ar putea să se gîndească măcar o clipă la acest căpitan, care e cu puțin mai evoluat decît un animal. Iar fantezia lui, pe care o puteam observa pe ecran, era și ea din ce în ce mai primitivă. Soția mea însă se distra. Nu puteam să înțeleg. Oare și pentru ea asta mai însemna fericire ?

— E groaznic ! am strigat la ea, primejduind astfel întreaga experiență, fiindcă în jurul nostru era întuneric și liniște.

— Ai uitat cîtă muncă ne mai așteaptă, ai uitat ce voiam să demonstrăm împreună ? mă privi ea cu reproș.

Peřinka tuși din nou și imaginea de pe ecran dispăru.

Cînd se liniști, respira mai bine, dar neregulat și superficial. Asta nu era un semn bun. Medicii îl părăsiseră. Ni-l predaseră nouă. Îmi amintesc că, înainte de a muri, tatăl meu se retrăsese în biroul lui și ceruse să fie lăsat singur. Mă așteptam ca și omul acesta să ne alunge, dar se părea că prezența noastră îi face plăcere. Mai ales a soției mele. O luă de mînă. Lucru pe care eu nu-l mai făcusem de mult timp.

— Trebuie să existe vreun motiv pentru care ați trăit toate astea ! Ați avut multe femei și n-ați fost fericit. Vă temeți că viața dumneavoastră ia sfîrșit. De ce ? Ce anume n-ați reușit, ce n-ați trăit încă ?

— Omul, cînd știe că va fi spînzurat peste două săptămîni, reușește să se concentreze de minune — rîse Peřinka trist. Asta a spus-o doctorul Johnson.

Nu știu ce înseamnă spînzurat, probabil vreo moarte năprasnică. Iar doctorul Johnson era desigur vreunul dintre astronauții lui. Mă bucură însă faptul că de data asta căpitanul trase singur spre el aparatul nostru și îl conectă la sistemul vestibular. Începe să acționeze în mod reflex. Merge mai ușor decît la pisici.

Apăru un teren de sport și pe el căpitanul Nemo, la nouă ani. Toată echipa rîde de el, fiindcă a părăsit poarta. Căpitanul crește și aleargă după echipă pe teren, în echipă apar deodată și dușmanii lui de mai tîrziu, adjutantul, biologul care-i fusese șef și în cele din urmă eu în persoană. Nevasta mea, lîngă mine, izbucni în rîs văzînd ce caraghios țopăi în mulțimea aceea de pe ecran. Curînd am început să facem genuflexiuni și sărituri în noroi.

— Îți vine să rîzi ? m-am înfuriat eu, de data asta în șoaptă. Te amuză că acest specimen din propria noastră specie, homo sapiens, își găsește fericirea supremă, raiul mult visat în lichidarea socotelilor cu oamenii care i-au făcut vreun rău în viață ? Acesta e raiul comunităților tribale, al răzbunării sîngeroase. Nu știu dacă nu e cazul să întrerupem experiența, dacă omul acesta merită atîta osteneală. Cînd am văzut cum începe să țipe la mine, pe ecran, cum se apropie de mine și cum, în imaginația lui, e cu un cap mai înalt și mult mai puternic decît mine, am simțit și eu dintr-o dată acea teamă ciudată și am închis aparatul.

Nemo se trezi imediat.

— Uite ce e (mi-am zis că o să discut cu el deschis) — te temi de moarte, fiindcă nu știi ce va fi după aceea. Tînjești după un anumit rai, vrei să fii „fericit". Atunci alege, omule. Din cauza dumitale am studiat săptămîni în șir literatura de specialitate. Vrei să bei din rîul uitării ca în Grecia antică ? Vrei ambrozie și nectar ? Jindui după îmbrățișarea zeițelor germane, blonde, din Valhala, sau vrei ca după moarte, conform credințelor indiene, să fii tot timpul beat ? Poți avea totul, inclusiv miere și vin. Imaginea epocii voastre despre rai și despre fericire era atît de simplistă, încît unul dintre cei mai mari filozofi ai vremii a declarat că fericirea e atunci cînd se poate scărpina. Poftim. Nu înțeleg ce vrei. Nu știu de ce ți-e frică... Strigam la el. Și eram la fel de enervat cum fusese și el, cu o clipă în urmă, în timpul halucinațiilor sale. Acum, în pat, era silit să șoptească. Zîmbi :

— Am uitat să vă spun că pe Aldebaran am descoperit o planetă cu tot felul de invenții tehnice. A pierit de pe urma unui blestem. Sper că știți ce e aia blestem ? Trăia acolo un savant strălucit, așa cum ești dumneata, care automatizase întreaga planetă. Dăduse fiecărei ființe vii cîte o mașină care asculta ordinele emise de o centrală. Și odată, enervat, savantul șoptise acestei centrale : Pupați-mă undeva ! Iar mecanismele acelea greoaie, care nu aveau nici urmă de simț al umorului, se executară ! I-am găsit pe toți locuitorii acestei planete doborîți la pămînt, de propriile lor mașini, nimiciți de propria lor logică. Nu îndrăznesc, dragă domnule, să repet spusele acelui inventator... zise zîmbind și își șterse sudoarea de pe frunte.

Aveam senzația că îl reținem în ultimele clipe. De aceea nu m-am opus cînd soția mea m-a gonit din cameră.

Sfîrșitul acestei întîmplări îl știu numai din cele povestite de ea.

— Ce vrem să ştim noi e foarte simplu — i-a spus ea încet. În ce clipă a vieţii tale ai crezut că poţi muri ?

— Cînd am fost fericit.

— Şi cînd ai fost „fericit" ?

Se gîndi un moment. Se vede că i-a trebuit mult ca să-şi aducă aminte.

— La cincisprezece ani, cînd am sărutat prima fată...

— Şi pe urmă ?

— Pe urmă odată, în concediu, cînd am construit cu mîinile mele, în vila noastră, un şemineu... Soţia mea nu ştia ce e ăla şemineu, dar întrebă mai departe.

— Apoi cînd am reparat corectorul de aprindere în polul gravitaţional al Stelei Întunecate, la a doua expediţie... spuse. Altceva nu mai ştia.

— Încep să înţeleg ce e „fericirea" voastră — spuse soţia mea. De fapt e dragoste şi creaţie. Sau amîndouă laolaltă. Tu ai trăit-o de trei ori în viaţă. Noi o trăim încontinuu. Crearea de noi mecanisme, făurirea unor obiecte şi opere de artă, în doi, unul lîngă celălalt, asta e toată viaţa noastră. De aceea nu mai cunoaştem noţiunea de fericire. Trăim în ea. Dar asta, de fapt, e şi meritul vostru. Voi ne-aţi pregătit această viaţă. Poţi rămîne alături de noi... şi-i întinse electrozii aparatului nostru.

Dădu din cap în semn că nu vrea şi părea că, pentru prima dată, nu-i mai e frică.

— Mie îmi ajunge şemineul meu — şopti. Acum vreau altceva. Şi muri. Fără aparat. În linişte şi pace, ca toţi oamenii epocii noastre.

Observaţie :

Se pare că, în cele din urmă, căpitanul îşi dăduse seama că epuizase măsura capacităţilor lui creatoare, că viaţa, chiar în forma ei superioară, nu poate fi prelungită la infinit şi

că moartea nu-i decît o contopire cu materia şi o eliberare de povara individualităţii. Aşa interpretez eu ultima lui frază. Acum vreau altceva. Altceva decît ceea ce putea avea în viaţă. Moartea. Îmi amintesc adesea de el şi îl înţeleg foarte bine.

Mai ales acum, cînd soţia m-a părăsit şi cînd sînt silit să lucrez cu un mecanic groaznic de neîndemînatic. Nici pînă azi n-am înţeles cum de s-a ajuns la despărţirea noastră. Sînt nefericit.

îngerul judecății de apoi

Se crapă de ziuă. Umbrele încep să se retragă, obiectele din fața mea prind dintr-o dată culoare, cerul e albastru ca azurul, răsare moartea. Peste cîteva ore, această stea care răsare se va aprinde căpătînd o strălucire albă, se va mări de mai multe ori, umplînd bolta cerească întocmai argintului-viu, pîrjolind învelișul acestei planete, mistuind totul în jur, pentru ca în cele din urmă să se contopească cu planeta ei într-o uriașă masă incandescentă.

Știam acest lucru cu certitudine, căci pentru asta veniserăm noi aici. În urmă cu cîteva zile primiserăm pe orbita galactică optsprezece un raport cu privire la pregătirea aprinderii stelei variabile Alfa patru din Insula de Piatră. Și cum oamenii de știință își închipuiau că această stea are cîteva planete pe care viața e posibilă, am primit ordin să pornim la drum. Nu mai puteam de nerăbdare. Trecuse mult de cînd nu mai zburaserăm din stația noastră spre vreo novă, asemenea călătorii se numărau printre cele mai primejdioase și eu eram angajat doar de un an, de fapt nu trăisem pînă acum nici un fel de aventură.

Alfa patru din Insula de Piatră avea nouă planete. Numai trei dintre ele aveau o atmosferă rară, conținînd oxigen ; le cercetaserăm pe fiecare în parte. Fenomenele cele mai interesante le observaserăm pe a treia planetă a acestei stele. Era, în cea mai mare parte, acoperită de apă și la în-

ceput am crezut că sub mările puțin adînci de aici vom găsi forme de viață inteligentă, cum se întîmplă pe unele planete. De la primele imagini surprinse de la mari înălțimi s-a putut observa că unele porțiuni de uscat erau cultivate, am deslușit aglomerări mari, așezări omenești, și pătrate de culturi agricole. În unele locuri trăiau foarte înghesuiți, probabil încă în faza primitivă a orașelor.

Am încercat să ne înțelegem cu ei, deoarece comandantul nu voia să riște vreo ciocnire sau chiar un război, acum, cînd de fapt le aduceam localnicilor ultima știre. Ne îndoiam că s-ar fi putut apăra în vreun fel de focul uriaș ce se pregătea în astrul lor. Singura soluție ar fi fost să se mute în altă parte, dar nu aveam impresia că civilizația de aici ar fi pe o treaptă atît de avansată. De altfel, dacă ar fi dispus de mijloacele necesare unei mutări pe o stea mai depărtată, n-ar fi așteptat să-i avertizăm noi. Se pare însă că tehnica lor nu era destul de perfecționată, am transmis mesaje pe toate lungimile de undă, folosind codul cel mai simplu și totuși n-am primit nici un răspuns. Te pomenești că încă n-au descoperit electricitatea. Așa se face că după cîteva cicluri, nu ne-a rămas nimic mai bun de făcut decît să clasificăm materialele ce trebuiau predate Institutului cosmic pentru compararea culturilor animale, să adunăm cîteva date pentru serviciul galactic de informare, a cărui delegată ne omorîse tot drumul cu întrebări prostești și apoi să pornim în direcția stelei propriu-zise, sarcina noastră fiind să aflăm ce-o făcuse să se transforme în novă, care erau cauzele aprinderii ei.

Acest proces a provocat și catastrofa noastră. Materia stelei și se transformase, incandescența ei crescuse treptat, fără să ne dăm seama, și cînd am pornit motoarele pentru a înainta în linie dreaptă, regulatorul s-a defectat, contactele s-au rupt și am rămas în spațiul celei de-a treia planete întocmai unui satelit inert. Pe punte s-a declarat imediat

starea de alarmă. Eram obişnuit cu astfel de situaţii, la început nimeni dintre noi nu şi-a dat seama de primejdie. S-a stricat regulatorul, ei şi, îl reparăm noi, nu-i nici o tragedie.

— Peste treizeci de ore putem porni... spuse, sigur de el, inginerul de lîngă mine, şi păli.

— Peste treizeci de ore ? m-am cutremurat eu. Peste treizeci de ore toate planetele acestei stele vor fi transformate în vapori de metal incandescent. Şi noi sîntem satelitul lor. Comandantul ne-a convocat în sala de consiliu. Ne-a împărţit sarcini, a dat dispoziţii, a întocmit un plan amănunţit, trebuia să participăm cu toţii la repararea regulatorului.

— Ce Dumnezeu, oare nu vă daţi seama că totul e în zadar ? am strigat, furios pe cei din jur, care abordaseră o mină atît de solemnă, de oficială. La ce bun să reparăm regulatorul, cînd peste cîteva ore se va evapora cu noi cu tot ? De ce să facem o muncă lipsită de orice sens... Glasul îmi tremura.

— Şi atunci ce propui ? mă întrebă comandantul. Nu ne rămîne decît să muncim ca de obicei.

— Sau să aşteptăm o minune ?

— Nimeni nu crede în minuni — se încruntă, uşor iritat. Credeam că la şcoală vi s-a explicat cum trebuie să vă purtaţi în situaţii extreme...

— La şcoală ni s-au dat asigurări că o călătorie cu rachetele este absolut sigură şi că trăim într-o epocă în care mintea omenească a cucerit de mult universul, în epoca Societăţii Galactice, în care nimeni nu-şi dă viaţa degeaba, sau datorită prostiei superiorilor săi...

Eram deznădăjduit, l-am jignit şi îmi venea să plîng. N-am nici douăzeci de ani, copii nu am, mă aşteaptă mama, mi se părea de neînţeles că oamenii mureau cîndva la o sută şaizeci de ani. Ce inutil şi ce lipsit de sens ! Şi acum, din cauza unor proşti...

— Nu vreau să mor! am strigat. Eu nu vreau să mor!

Se apropie de mine, de parcă ar fi fost tatăl meu şi le făcu celorlalţi semn să plece. Se împrăştiară repede, de parcă graba ar fi avut acum vreo importanţă. Nu puteam să-i înţeleg, îi consideram nişte proşti.

— Toată povestea n-a fost decît un examen, prietene... spuse comandantul şi aproape că mă mîngîie pe cască... Din păcate, ai căzut la acest examen. Îmi pare rău, dar vei fi transferat pe o linie de transporturi.

— Cum? m-am speriat eu. E adevărat că uneori se dădeau asemenea examene ciudate, în scopul de a se alege pentru sarcinile importante oamenii cei mai capabili. Vreţi să spuneţi că steaua asta nu-i pe punctul de a se aprinde, că nu va deveni o nouă, că nu am venit aici ca să salvăm o civilizaţie, că totul n-a fost decît o farsă, pe care aţi jucat-o din pricina mea, numai ca să vă daţi seama dacă sînt sau nu apt pentru expediţiile ştiinţifice de maximă răspundere?

Încuviinţă, dînd din cap.

M-am făcut roşu ca focul.

— Acum înţeleg de ce sînt ceilalţi atît de calmi. Tare sînt curios ce ar face dacă asta ar fi situaţia reală şi ar trebui să moară. Sînt sigur că ar striga la fel ca mine.

Mi-am cerut scuze. Îmi părea rău că nu trecusem examenul. Comandantul mi-a încredinţat sarcina cea mai dificilă: trebuia să lucrez singur la dispozitivul de închidere exterioară a rachetei, în costumul de scafandru de rezervă, fără nici o legătură cu ceilalţi.

Zi lucra faţă în faţă cu mine. La început mi-a fost cam ruşine. Îi făceam de mult curte şi ştiam că prin ieşirea mea de azi nu prea cîştigasem în ochii ei. E foarte exigentă şi dispusă să condamne cu uşurinţă. I-am zîmbit înflăcărat prin izolatoarele groase, translucide, am ajutat-o ducîndu-i fleacurile pe care le lăsa în spaţiu. Gravitaţia aici era ne-

glijabilă, aveam sentimentul că aş fi în stare să împing şi singur racheta pe traiectoria stabilită.

La un moment dat au început să mă roadă îndoielile. Dacă, într-adevăr, n-a fost decît un simplu examen, de ce îl mai continuau ? De ce n-am luat startul dacă, într-adevăr, am căzut la acest examen ? Aş fi vrut s-o întreb pe Zi, dar n-aveam nici o posibilitate să comunic cu ea, pînă n-au venit să ne schimbe doi prieteni din Cvadratul Negru, teribil de glumeţi de felul lor. Mă aşteptam să se ţină de bancuri, dar ei ne-au luat sculele fără să sufle o vorbă, cu sîrg, de parcă în spatele lor ardea. Şi, într-adevăr, în spatele lor se afla steaua noastră.

— Iartă-mă, Zi, îmi dau seama că m-am purtat îngrozitor, îi văd pe ceilalţi cît sînt de curajoşi, mi-e ruşine, Zi... Am ajutat-o să-şi scoată masca de protecţie, în cabina ei.

— Şi mie mi-e frică — spuse încet.

Aşadar e adevărat, comandantul m-a păcălit, m-a dus ca pe un copil.

— Voi muri ?

— Cu toţii vom muri... spuse ea.

Mincinosul ! Îmi venea să mă reped pînă la el. Jucase cu mine teatru, aşa cum fac medicii cu bolnavii pe moarte, eroii cu laşii ; voiam să dau fuga pînă la el, dar m-am oprit. Ce să-i spun ? Îl aştepta şi pe el aceeaşi soartă. De ce să-l învinovăţesc ? O făcuse mînat de cele mai bune intenţii. M-am aruncat în braţele lui Zi.

— Acum înţeleg de ce, pe vremuri, se foloseau drogurile... i-am spus mai tîrziu, stînd întinşi unul lîngă celălalt şi ascultînd freamătul aerului artificial din ventilatoare. Aş vrea şi eu un tranchilizant, o tabletă sau o licoare care să mă învioreze. Ştim unde-i farmacia. Hai, vino, să i-o luăm morţii înainte, împreună, fericiţi, în linişte şi pace, fără să ne ardă dogoarea acelei stele monstruoase...

Se smulse încet de lîngă mine.

— Ce-i cu tine, ești bolnav ? Asta ar însemna trădare. Dezertare... De cînd ne naștem știm că vom muri, și totuși nu vrem să ne otrăvim din cauza asta. Comandantul nu dă ordine numai așa, fiindcă nu e în stare de altceva ! În tot universul, în orice catastrofă, echipajele se comportă la fel, pentru că niciodată nu au avut de ales. Ne naștem și murim, între timp ne gîndim la munca noastră, la felul în care putem deveni utili și să ne realizăm în viață. Altă soluție nu există. Nici minciuna cucernică, nici sinuciderea, nici lăcomia. Vorbești ca un sălbatic, sau ca un descreierat, de parcă n-ai înțelege...

Bineînțeles, Zi era mai în vîrstă ca mine ; nu puteam să sufăr discursurile astea pline de învățăminte, vorbea de parcă nici nu i-ar fi păsat că moare, de parcă ar fi știut de la naștere că o să fie arsă de o novă lîngă cea de-a treia planetă a ei, de parcă n-ar fi făcut nimic altceva decît să se observe pe ea însăși. Oare într-adevăr să nu-i fie frică ? Ne-am certat. Voia să cheme medicul, zicea că trec printr-o criză de prăbușire a personalității, ca și cînd n-ar fi fost firesc să vreau s-o mai văd pe ea și pe mama, să fim împreună încă multe, multe zile, să întreprind singur călătorii celebre prin univers și să nu vreau să mor atît de prostește și de absurd. Am ieșit din cabină și m-am îndreptat spre camera mea prin coridorul de serviciu. Tot echipajul era la proră, lîngă regulator. Am trecut pe lîngă rachetele de salvare. Mai rămăseseră trei, nu trebuia decît să te urci într-una dintre ele și... Dar încotro să zbor ? Nu există decît două posibilități : să te pierzi în cosmos, să rămîi izolat în univers, ca naufragiații de pe o corabie eșuată, cu singura deosebire că pe aici nu există trasee regulate, și deci nici o speranță că m-ar putea salva vreo navă comercială ; aici nu-i decît pustietate și moartea sigură prin înfometare. Sau pot să zbor spre steaua aceea, să mor chiar azi. O clipă mi-a surîs această idee, în felul ăsta, cel puțin, mi-aș scurta

așteptarea insuportabilă. Și ar mai fi o posibilitate : să zbor spre planeta noastră. Spre unul din acele uscaturi, într-unul din orașele acelea. I-aș putea avertiza. Poate știu vreun mijloc de scăpare. Nimeni în afară de ei nu ne mai poate salva. Deodată mi s-a făcut milă de ei, mai milă ca la început. Cum le-am fotografiat casele pentru Institutul de comparare a culturilor animale, cum am înregistrat informațiile ! De parcă sub noi ar fi trăit niște animale. Dar dacă sînt făpturi inteligente ? Dacă n-au captat emisiunile noastre, o să-i avertizez chiar eu. Am urcat în racheta de salvare, în costumul meu de scafandru. Nu m-a văzut nimeni. Pînă să descopere că am dispărut, voi fi de mult jos. Și le voi transmite știrea. Nu voi face cum a făcut comandantul nostru. Să știe tot. Să ia o hotărîre. Sînt curios dacă și ei vor munci ca echipajul nostru timp. Sau văd vreo altă soluție ? Și atunci, mi-e rușine să recunosc, mi-au venit în minte imagini primitive despre viața de apoi.

Acum puteam vedea insulele mari ale planetei, care de fapt erau două continente, unul mare și neted în emisfera nordică, și două triunghiuri la sud ; automatele înregistrau așezările cele mai mari în locurile unde se găseau cărbuni sau minereuri metalifere. Asta era un semn de civilizație industrială. Am coborît iute și nu prea lin în piața unei mari așezări. Mă așteptam să fiu înconjurat de localnici, așa cum citisem prin cărți, dar n-am văzut pe nimeni, doar contururile întunecate ale vizuinelor lor, ridicate din fier, beton, argilă și mase plastice primitive. Nu erau prea avansați, construiau în înălțime, deasupra caselor aveau acoperișuri abrupte, instalații meteorologice. Probabil că aici se precipită adesea apa ce se evaporă din mări și udă uscatul. Nu prea îmi plăcea, la prima vedere părea o civilizație înapoiată, n-aș fi vrut s-o schimb cu lumea mea, dar aș schimba-o bucuros cu moartea. Am așteptat o clipă, după care am dat drumul sirenei, eram dispus să trag sau să in-

cendiez ceva doar ca să-i fac să vină la mine. Dar apăru cu totul altceva. O a doua rachetă de salvare de pe nava noastră. Se năpusti direct asupra mea, în picaj, incandescentă pînă la roşu. Am fugit iute din cabină, printre casele din apropiere, m-am ascuns în colţul cel mai întunecos. Zburau jos de tot, dar n-au coborît, au dat drumul la amplificatoare. Repetau numele meu, mă chemau într-una. Mi-am astupat urechile.

— Întoarce-te, întoarce-te imediat! l-am auzit pe comandant. Am reuşit să reparăm regulatorul, inginerul a scurtat reparaţiile, peste o clipă luăm startul...

Mincinosul, îi cunosc eu prea bine trucurile, vrea să mă întorc în sicriul comun, îşi imaginează c-am să-l cred iar. Mai întîi examenul, acum inginerul, doar ca să-l liniştească pe laş. Prostul. Nu mă las eu păcălit a doua oară. Ştiu cît durează reparaţiile, cunosc complexitatea maşinilor noastre. Nu se pot repara cît ai bate din palme.

Am auzit-o apoi pe Zi. plîngea în microfon, zicea să mă întorc, să înţeleg că aici nu mă va apăra nimeni, că nu pot decît să le fac rău localnicilor, că nu mă va mai iubi. De parcă pentru noi ar mai fi existat viitor.

— Vrei să fii pentru ei îngerul morţii? spunea ea cu răutate. Vrei să-i pregăteşti pentru judecata de apoi? îşi bătea joc de mine, de parcă aş fi fost credincios. Nu înţelegi în ce stă unica scăpare din faţa morţii?

Nu cumva vrea să-mi dea lecţii? Dacă populaţia de aici nu va şti ce să facă, mă voi alătura lor, chiar dacă vor sfîrşi în orgii monstruoase sau în orbire religioasă. Sînt vii ca şi mine, asta ne leagă, cu siguranţă nu vor ceda unui conducător atît de nesimţitor, cum făcuse echipajul meu. Mi-am auzit din nou numele. Îmi dădeau zece secunde ca să-i anunţ unde mă aflu, vedeau că racheta e goală. Mi-au dat zece secunde, după care au pornit înapoi, spre nava noastră.

— Ai ales. Rămîi singur... se despărţi de mine comandantul. Şi adăugă formula uzuală, prin care erau scoşi din slujbă doar dezertorii şi răufăcătorii. De cum au dispărut, am alergat spre clădirea cea mai apropiată, am bătut în poartă, dar poarta s-a surpat sub mîinile mele, vizuinele erau abandonate, mobilele prăfuite şi putrezite, casele erau pustii ; am alergat cîteva ore în aceeaşi direcţie fără să întîlnesc vreo fiinţă vie. O clipă am crezut că sînt invizibili sau că noaptea se ascund prin găuri, dar n-am descoperit pe nimeni, deşi am folosit cei mai buni detectori. În oraş nimeni, abia în afara oraşului, sub pămînt, detectorii semnalizau ceva. Nu înţelegeam de ce se ascund în pămînt cînd au asemenea case. Nu cumva or fi vreo specie aparte de cîrtiţe ? Am dat la o parte un strat subţire de pămînt, şi am găsit un cadavru. Un cadavru de om.

Credeam c-am înnebunit sau că am vedenii. Cum de ajunseseră pe această planetă a unei stele excentrice din galaxia noastră oameni raţionali ? Să fie oare vestigiile unei alte expediţii ? Sau această planetă fusese colonizată mai înainte ? Dar atunci nu ne-ar mai fi trimis aici să facem cercetări. Nu mai înţelegeam nimic. Mi-a venit ideea să conectez detectorul de cosmonauţi. Şi am auzit răspunsul. „Pe aici, prin apropiere, trebuie să fie un depozit de carburanţi. Există acolo şi rampe de lansare." L-am găsit la cîţiva metri-secunde de acolo. Era un teren mare, pustiu, fără rachete, cu instalaţii vechi, preistorice, din epoca primelor lupte galactice, încă dinainte de înfiinţarea Societăţii. Am alergat spre turnul de comandă. Uşa se surpă în faţa mea. Am găsit locatorul. Era neînchipuit de primitiv. Dar indica direcţia. Direcţia în care, cu secole în urmă, îşi luaseră zborul navele de aici. Arătau spre al optsprezecelea cerc galactic, spre staţia noastră. Direcţia din care veniserăm noi. Nu-mi venea să cred. E adevărat ? E cu putinţă ? Am găsit desigur prima planetă care populase întreaga ga-

laxie, planeta fără nume, a cărei denumire apusese în decursul veacurilor și al certurilor. Aceasta să fie oare așezarea primilor oameni, legendarul Pămînt ? Și oare locuitorii lui îl părăsiseră fiindcă savanții prevăzuseră descompunerea stelei Alfa patru, acest Soare al primilor poeți ? Să se fi salvat ei oare încă de mult de această catastrofă, datorită propriei lor înțelepciuni ? Prin munca lor, prin lupta lor neostoită împotriva morții și a pierzaniei ?

În locator clipi o luminiță. De unde ? Cum ? Dispăru în direcția noastră. Nu poate fi una din acele rachete preistorice. Era nava noastră. Salvată. De data asta comandantul a avut dreptate. Zi a avut dreptate. Acești locuitori au avut dreptate. Oamenii au avut dreptate.

Se crapă de ziuă, umbrele încep să se retragă, obiectele prind dintr-o dată culoare, cerul e albastru, răsare moartea. Peste cîteva ore, această stea care răsare se va aprinde și se va contopi împreună cu planeta ei într-o uriașă masă incandescentă. Va mistui totul în jurul ei. Dar nu și adevărul uman. Nu l-am cunoscut la timp. Am rămas singur. Singurul om ce va muri pe Pămînt.

cuprins

Redactor: VICTOR ZEDNIC
Tehnoredactor: MARIANA PUŞCAŞU

Apărut 1969. Comanda nr. 9111. Hîrtie tipar înalt B. de 63 g/m². Coli de tipar 6. C.Z. pentru bibliotecile mici 886.1—3=R.

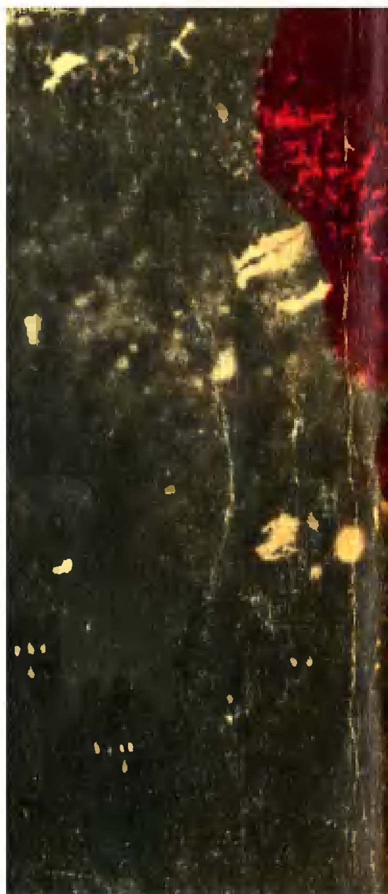
Tiparul executat
sub comanda nr. 1/2536
la Intreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97,
Bucureşti,
Republica Socialistă România

Prozatorul ceh Josef Nesvadba s-a impus atenţiei cititorilor încă de la primele sale povestiri, publicate în diverse reviste în anul 1956.

Înzestrat cu o deosebită inventivitate, el este atras în deosebi de genul ştiinţifico-fantastic, dar se dovedeşte la fel de talentat şi atunci cînd scrie despre problemele vieţii de fiecare zi a contemporanilor săi.

În anul 1958 publică prima sa culegere de nuvele *Moartea lui Tarzan.* Urmează romanul poliţist *Buddha de aur* (1959), culegerea de povestiri ştiinţifico-fantastice *Creierul lui Einstein* (1960), culegerea *Expediţie în sens invers* (1962), romanul *Dialog cu doctorul Dong* (1964), a cărui acţiune se petrece în Vietnam şi volumul de povestiri ştiinţifico-fantastice *Ultimele călătorii ale căpitanului Nemo* (1965).

Scrierile lui Nesvadba au fost traduse într-o serie de ţări, printre care Uniunea Sovietică, Bulgaria, Ungaria, Austria, R.D.G., R.F.G., Anglia şi S.U.A.

4,25 lei